

Πρόσφατη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας

1 Έννομες σχέσεις στο πλαίσιο του οικογενειακού δικαίου

1.1. ΣτΕ 7μ. 330/2018 Β΄ Τμήμα

Πρόεδρος: Ε. Σαρπ

Εισηγητής: Κ. Λαζαράκη, Πάρεδρος ΣτΕ

Δικηγόροι: Χ. Κοραντζάνης (ΝΣΚ)

Φορολογία εισοδήματος – Σύζυγοι – Αυτοτέλεια των φορολογικών υποχρεώσεων – Χωριστή βεβαίωση του φόρου για καθένα από τους συζύγους.

Η υποχρέωση κοινής δήλωσης των συζύγων, που υποβάλλεται κατά τον Κ.Φ.Ε. από τον (άνδρα) σύζυγο, έχει ως προϋπόθεση τη συναίνεση αμφοτέρων των συζύγων.

1. ...

2. Επειδή, με την αίτηση αυτή ζητείται η ακύρωση της σιωπηρής απόρριψης από τον Προϊστάμενο της Δημόσιας Οικονομικής Υπηρεσίας (Δ.Ο.Υ.) Αμαρουσίου της ... δήλωσης-αίτησης του αιτούντος, έγγαμου φορολογούμενου, αναφορικά με ζητήματα χωριστής από τη σύζυγό του υποβολής ηλεκτρονικής δήλωσης φόρου εισοδήματος και εκκαθάρισης αυτής.

3. Επειδή, όπως έχει γίνει παγίως δεκτό (ΣτΕ 834/2010 Ολομ., 2062/1968 Ολομ. και ΣτΕ1215/2017, 1445/2016 7μ., 1802, 3829, 4603/2012, 2613-16/2009, 2972-80/2008, 368/2007, 1625/2001, 236/1998), καθ' ερμηνεία των άρθρων 1, 2, 63 παρ. 1, 285 παρ. 1 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (Κ.Δ.Δ., ν. 2717/1999, Α' 97), 1 και 73 του Κώδικα Φορολογικής Δικονομίας (π.δ. 331/1985, Α' 116) και 8 παρ. 4 του ν.δ. 4486/1965 (Α' 131), φορολογική διαφορά υπαγόμενη στην αρμοδιότητα των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων γεννάται από ατομικές διοικητικές πράξεις, με τις οποίες είτε επιβάλλεται αμέσως φορολογικό βάρος ή φορολογική κύρωση είτε κρίνεται αντικείμενο ευθέως συναπτόμενο με συγκεκριμένη φορολογική ή συναφή υποχρέωση συνδεόμενη με φορολογητέα ύλη ατομικώς ορισμένη, η οποία αμφισβητείται εν όλω ή εν μέρει με την προσφυγή.

4. Επειδή, εν προκειμένω, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου καθώς και εκείνα που προσκομίσθηκαν από τον αιτούντα, ο τελευταίος

υπέβαλε στην αρμόδια για τη φορολόγησή του Δ.Ο.Υ. Αμαρουσίου την [από] 17-2-2017 δήλωση-αίτηση, με την οποία υποστήριξε ότι η διάταξη του άρθρου 67 παρ. 4 του Κ.Φ.Ε., κατά την οποία ο ίδιος είναι υπόχρεος υποβολής δήλωσης φόρου εισοδήματος και για τα εισοδήματα της συζύγου του, ερμηνευόμενη υπό το φως των διατάξεων των άρθρων 2 παρ. 1, 4 παρ. 1, 2 και 5, 5 παρ. 1, 17 παρ. 1 και 25 παρ. 1 του Συντάγματος, 8 και 14 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α., έχει την έννοια της καθιέρωσης μιας τέτοιας υποχρέωσης μόνο με τη συναίνεση του φορολογούμενου συζύγου. Υποστήριξε ακόμη ότι η πρακτική της έκδοσης ενιαίου εκκαθαριστικού με αναγραφή, ύστερα από την άθροιση των οφειλών των δύο συζύγων ή τον συμψηφισμό οφειλών του ενός και απαιτήσεων του άλλου έναντι του Δημοσίου, ενιαίου-συνολικού ποσού πληρωμής, σε ενιαίες δόσεις, ή ενιαίου-συνολικού ποσού επιστροφής παραβιάζει το άρθρο 67 παρ. 4 του Κ.Φ.Ε. κατά την ορθή έννοια αυτού. Έτσι, δήλωσε ότι αντιτίθεται στα ανωτέρω (υποβολή από τον ίδιο δήλωσης και για το εισόδημα της συζύγου του, έκδοση ενιαίου εκκαθαριστικού, προσδιορισμός ενιαίου ποσού πληρωμής ή επιστροφής ύστερα από άθροιση οφειλών ή συμψηφισμό οφειλών και απαιτήσεων των συζύγων έναντι του Δημοσίου) και ζήτησε για το χρονικό διάστημα από το φορολογικό έτος 2016 και στο εξής να μπορεί να υποβάλλει χωριστή ηλεκτρονική δήλωση φόρου του εισοδήματός του και όχι του εισοδήματος της συζύγου του, να εκδίδεται χωριστό εκκαθαριστικό, να προσδιορίζονται χωριστά το αποτέλεσμα της εκκαθάρισης (δίχως άθροιση ή συμψηφισμό κατά τα ανωτέρω) και οι τυχόν δόσεις πληρωμής. Ο Προϊστάμενος της Δ.Ο.Υ. Αμαρουσίου δεν επελήφθη της εν λόγω αίτησης-δήλωσης, η οποία, ως εκ τούτου, θεωρείται ως σιωπηρώς απορριφθείσα, όπως άλλωστε προκύπτει και από την επιγενόμενη (στις 25-6-2017) υποβολή κοινής ηλεκτρονικής δήλωσης φορολογίας εισοδήματος φορολογικού έτους 2016 του αιτούντος και της συζύγου του.

5. Επειδή, εν προκειμένω, η διαφορά που γεννάται από την προσβολή εκ μέρους του αιτούντος της απόρριψης της αιτήσεώς του περί υποβολής χωριστής ηλεκτρονικής δήλωσης για το δικό του εισόδημα και όχι και για εκείνο της συζύγου του για το χρονικό διάστημα από την

υποβολή της αίτησής του και εφεξής, είναι ακυρωτική, καθόσον αποβλέπει στην τακτοποίηση της καταστάσεώς του ως φορολογουμένου και δεν συνάπτεται στενώς και αναγκαίως με σχετική ατομική φορολογική υποχρέωσή του, ήτοι με την υποχρέωση υποβολής φόρου εισοδήματος συγκεκριμένου έτους (ΣΤΕ 1215/2017, πρβλ. ΣΕ1032/2016, 3829, 4603/2012, 2106/2015, πρβλ. ΣΕ 2062/1968 Ολομ., 236/1998, 834/2010 Ολομ., 1185/2010, καθώς και ΣΕ 2560, 3617/2004, 582/2011), ούτε, κατ' επέκταση, με την επιβάρυνση από την άθροιση των οφειλών των συζύγων ή την ελάφρυνση από τον συμψηφισμό των οφειλών και των έναντι του Δημοσίου απαιτήσεών τους συγκεκριμένου έτους, όπως αβασίμως προβάλλει το Δημόσιο με το υπόμνημα που κατέθεσε μετά τη συζήτηση και μέσα στην ταχθείσα προς τούτο προθεσμία.

6. Επειδή, με τις διατάξεις του άρθρου 6 του ν.δ. 3323/1955 “Περί φορολογίας του εισοδήματος” (Α' 214), όπως ίσχυαν πριν από την τροποποίησή τους με τις διατάξεις του ν.δ. 4444/1964 (Α' 221), φόρος εισοδήματος επιβαλλόταν, σύμφωνα με την αρχή του οικογενειακού εισοδήματος, με ενιαίο συνυπολογισμό των εισοδημάτων των μελών της οικογένειας, σε βάρος του συζύγου και πατέρα, ως εκ τούτου υπόχρεου σε επίδοση δήλωσης για το άθροισμα των εν λόγω εισοδημάτων. Προβλέπονταν δε ορισμένες ειδικώς προσδιοριζόμενες εξαιρέσεις προς ενίσχυση των χαμηλών οικογενειακών εισοδημάτων (πρβλ. ΣΤΕ 3058/1978). Με τις διατάξεις του ν.δ. 4444/1964 καταργήθηκε το παραπάνω σύστημα ώστε να αποφευχθεί η μεγαλύτερη φορολογική επιβάρυνση του οικογενειακού εισοδήματος, η οποία επερχόταν από την εφαρμογή προοδευτικών φορολογικών συντελεστών στα αθροιζόμενα εισοδήματα των συζύγων, εισήχθη δε το σύστημα της φορολόγησης του ατομικού εισοδήματος και ο χωριστός υπολογισμός του φόρου στα εισοδήματα κάθε συζύγου εκτός από ορισμένες ειδικώς προσδιοριζόμενες εξαιρέσεις που αφορούσαν περιπτώσεις εισοδημάτων των συζύγων, προερχόμενων από μη πραγματική άσκηση ανεξάρτητης, χωριστής δραστηριότητας, και τέθηκαν προς αποφυγή καταστρατηγήσεων του νόμου. Περαιτέρω, προβλέφθηκε η υποβολή ενιαίας δήλωσης από τον σύζυγο και ορίσθηκε συγκεκριμένα ότι “Συνεστώτος του γάμου, ο ανήρ υποχρεούται προς δήλωσιν και των εισοδημάτων της γυναικός, επί των οποίων ο φόρος

υπολογίζεται κεχωρισμένως [...]” και ότι “Προκειμένου περί εγγάμων, δι’ ους συντρέχουσιν αι προϋποθέσεις της παραγράφου 1 του άρθρου 6, ο ανήρ υποχρεούται εις υποβολήν ενιαίας δηλώσεως δια τα εισοδήματα αμφοτέρων των συζύγων [...]” (άρθρα 6 παρ. 1 και 11 παρ. 2 του ν.δ. 3323/1955, όπως αντικαταστάθηκαν με το άρθρο 2 παρ. 1 και 11 του ν.δ. 4444/1964, αντιστοίχως), τούτο, δε, ήτοι “η διατήρησις του μέχρι τούδε συστήματος της υποβολής υπό του συζύγου ενιαίας δηλώσεως και δια τα εισοδήματα της συζύγου” απέβλεπε “μόνον εις την απλούστευσιν της διαδικασίας και την παρακολούθησιν της εξελίξεως του οικογενειακού εισοδήματος” (βλ. αιτιολογική έκθεση ν.δ. 4444/1964). Ο Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος (Κ.Φ.Ε.), που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 2238/1994 (Α’ 151), όριζε στο άρθρο 5 ότι “1. Κατά τη διάρκεια του γάμου οι σύζυγοι έχουν υποχρέωση να υποβάλλουν κοινή δήλωση των εισοδημάτων τους, στα οποία ο φόρος, τα τέλη και οι εισφορές που αναλογούν υπολογίζονται χωριστά στο εισόδημα καθενός συζύγου. Σε αυτήν την περίπτωση, το τυχόν αρνητικό αποτέλεσμα του εισοδήματος του ενός συζύγου δεν συμψηφίζεται με τα εισοδήματα του άλλου συζύγου. 2. [...]” [με τις ανωτέρω διατάξεις κωδικοποιήθηκαν ρυθμίσεις του άρθρου 6 παρ. 1 του ν.δ. 3323/1955, όπως αντικαταστάθηκαν με το άρθρο 2 του ν. 1473/1984, Α’ 127· στην αιτιολογική έκθεση αυτού, οι ρυθμίσεις του οποίου απέβλεπαν, μεταξύ άλλων, στην εναρμόνιση των διατάξεων της φορολογίας εισοδήματος των συζύγων προς τις νέες ρυθμίσεις του οικογενειακού δικαίου (ν. 1329/1983), αναφέρεται ότι η διατήρηση της ρύθμισης περί κοινής δήλωσης εισοδημάτων των συζύγων “κρίνεται αναγκαία, κατά κύριο λόγο, για την αντιμετώπιση των τεχνικών δυσχερειών που θα προκαλέσει η υποβολή χωριστής δήλωσης από τους συζύγους (αύξηση του αριθμού των δηλώσεων, καθυστέρηση στην εκκαθάρισή τους, σύνταξη διπλών χρηματικών καταλόγων κ.τλ.)”], στο άρθρο 61 ότι “[...] 2. Για τους εγγάμους, για τους οποίους συντρέχουν οι προϋποθέσεις του πρώτου εδαφίου της παρ. 1 του άρθρου 5, υπόχρεος σε επίδοση δήλωσης είναι ο σύζυγος και για τα εισοδήματα της συζύγου του. Ειδικά, υποχρεούνται να επιδώσουν φορολογική δήλωση ο καθένας χωριστά για το συνολικό εισόδημά του οι σύζυγοι όταν: α) Έχει διακοπεί η έγγαμη συμβίωση κατά το χρόνο υποβολής της δήλωσης. [...] β) Ο ένας από τους δύο συζύγους είναι σε

κατάσταση πτώχευσης. γ) Ο ένας από τους δύο συζύγους έχει υποβληθεί σε δικαστική συμπαράσταση [με τις ανωτέρω διατάξεις κωδικοποιήθηκαν ρυθμίσεις της παρ. 2 του άρθρου 11 του ν.δ. 3323/1955, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 12 του ν. 1828/1989, Α' 2, η δε περ. γ αντικαταστάθηκε στη συνέχεια με το άρθρο 1 παρ. 20 του ν. 2954/2001, Α' 255], στο άρθρο 62 ότι “[...] 4. Η δήλωση συντάσσεται σε δύο αντίτυπα, σε έντυπα που παρέχονται δωρεάν από το Δημόσιο, υπογράφονται και τα δύο αντίτυπα από τον υπόχρεο και, εφόσον δηλώνονται και εισοδήματα της συζύγου, υπογράφονται και από αυτή [...]” [με τις ανωτέρω διατάξεις κωδικοποιήθηκαν ρυθμίσεις του άρθρου 12 παρ. 4 του ν.δ. 3323/1955, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 10 του ν. 1160/1981, Α' 147, και τροποποιήθηκε με το άρθρο 35 παρ. 9 του ν. 1884/1990, Α' 81], στο δε άρθρο 74 ότι “[...] 4. Για τους εγγάμους, εφόσον συντρέχει περίπτωση της παρ. 1 του άρθρου 5, η οφειλή για φόρο, τέλη και εισφορές, που αναλογούν στα εισοδήματά τους βεβαιώνεται στο όνομα του συζύγου, η ευθύνη όμως για την καταβολή της οφειλής, που αναλογεί στα εισοδήματα καθενός συζύγου, βαρύνει κάθε σύζυγο χωριστά. [...] Αν με αίτηση του ενός συζύγου ζητηθεί ο διαχωρισμός της οφειλής που προκύπτει από την κοινή δήλωση των συζύγων, ο αρμόδιος προϊστάμενος της δημόσιας οικονομικής υπηρεσίας υποχρεούται να του ανακοινώσει με σχετικό έγγραφο του το ποσό αυτής της οφειλής. Το έγγραφο αυτό αποτελεί νόμιμο τίτλο, η ισχύς του οποίου ανάγεται στο χρόνο που έγινε η βεβαίωση του ολικού ποσού αυτής της οφειλής. [...]” [με τις ανωτέρω διατάξεις κωδικοποιήθηκαν ρυθμίσεις της παρ. 4 του άρθρου 59 του ν.δ. 3323/1955, όπως είχε αρχικά αντικατασταθεί με το άρθρο 8 παρ. 9 του ν. 1473/1984 -για την, κατά την αιτιολογική έκθεση του τελευταίου, κάλυψη του νομοθετικού κενού που υπήρχε σχετικά με τη διαδικασία για την εφαρμογή των διατάξεων περί ευθύνης κάθε συζύγου για τον φόρο που αναλογούσε στα εισοδήματά του, καθώς και σχετικά με τον νόμιμο τίτλο είσπραξης της οφειλής, για την οποία ευθυνόταν η σύζυγος, αλλά είχε βεβαιωθεί στο όνομα του συζύγου- και στη συνέχεια με το άρθρο 15 παρ. 3 του ν. 1828/1989, που διατήρησε κατά βάση τις ρυθμίσεις του άρθρου 8 παρ. 9 του ν. 1473/1984]. Εξάλλου, με τη διάταξη της παρ. 9 του άρθρου 5 του ν. 2892/2001 (Α' 46) προβλέφθηκε δυνατότητα υποβολής της δήλωσης φόρου εισοδήματος των

φυσικών προσώπων οικονομικού έτους 2001 και εφεξής ηλεκτρονικά μέσω διαδικτύου, ενώ με τις διατάξεις των παρ. 6 και 8 του άρθρου 8 του ν. 3842/2010 (Α' 58) η υποβολή με τη χρήση σύγχρονων ηλεκτρονικών μεθόδων και δικτυακών υποδομών έγινε υποχρεωτική για κάθε υπόχρεο που ασκούσε επιχείρηση ή επάγγελμα και τροποποιήθηκε συναφώς η παράγραφος 4 του άρθρου 62 του Κ.Φ.Ε.. Τέλος, η παράγραφος 4 του άρθρου 74 του Κ.Φ.Ε. αντικαταστάθηκε με το άρθρο 8 παρ. 16 περ. α του ν. 3842/2010 για τις δηλώσεις του οικονομικού έτους 2011 και εφεξής (βλ. περ. β του ίδιου άρθρου 16), ως εξής: “Για τους εγγάμους, εφόσον συντρέχει περίπτωση της παρ. 1 του άρθρου 5, η οφειλή για φόρο, τέλη και εισφορές, που αναλογούν στα εισοδήματά τους βεβαιώνεται χωριστά και η ευθύνη της καταβολής βαρύνει κάθε σύζυγο”. Με την ταυτάριθμη διάταξη του σχεδίου νόμου είχε προταθεί να δοθεί, από το οικονομικό έτος 2012, στους εγγάμους η δυνατότητα βεβαίωσης του φόρου που τους αναλογούσε, χωριστά στο σύζυγο και στη σύζυγο, ώστε, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση, να ικανοποιηθεί ένα πάγιο αίτημά τους, προς εφαρμογή δε της ρύθμισης αυτής “θα [υπήρχε] συγκεκριμένη ένδειξη στη δήλωση φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων (έντυπο Ε1), η συμπλήρωση της οποίας θα υποδ[ήλωνε] τη βούληση των φορολογουμένων-συζύγων για ξεχωριστή βεβαίωση του φόρου”.

7. Επειδή, οι διατάξεις του Κ.Φ.Ε. καθώς και των κανονιστικών πράξεων και εγκυκλίων που εκδόθηκαν κατ' εξουσιοδότηση αυτού έπαυσαν να ισχύουν από την έναρξη ισχύος του ν. 4172/2013 (Α' 167), που θέσπισε νέο Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (για τα φορολογικά έτη από 1-1-2014 και εφεξής, βλ. άρθρο 71 παρ. 1 και 25 αυτού, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 26 παρ. 3 του ν. 4223/2013, Α' 287). Ειδικότερα, ο ν. 4172/2013 ορίζει στο άρθρο 1 (Πεδίο εφαρμογής) ότι «1. Ο Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος (Κ.Φ.Ε.) ρυθμίζει τη φορολογία του εισοδήματος: α) των φυσικών προσώπων, [...]», στο άρθρο 2 (Ορισμοί) ότι «[...] Για τους σκοπούς του παρόντος νοούνται ως: α) «φορολογούμενος»: κάθε πρόσωπο που υπόκειται σε φόρο εισοδήματος, σύμφωνα με τον Κ.Φ.Ε., β) [...]», στο άρθρο 11 (Εξαρτώμενα μέλη) ότι «1. Ως “εξαρτώμενα μέλη” του φορολογούμενου, θεωρούνται: α) ο (η) σύζυγος, εφόσον δεν έχει ίδια φορολογητέα εισοδήματα οποιασδήποτε πηγής, [...], στο δε άρθρο 67 (Υποβολή της δήλωσης φορολογίας εισοδήματος φυσικών

προσώπων και καταβολή του φόρου), όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 25 του ν. 4223/2013 και το άρθρο 8 του ν. 4374/2016 (Α' 50), ότι «1. Ο φορολογούμενος που έχει συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας του υποχρεούται να δηλώνει όλα τα εισοδήματά του, τα φορολογούμενα με οποιοδήποτε τρόπο ή απαλλασσόμενα, στη Φορολογική Διοίκηση ηλεκτρονικά. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, η δήλωση αυτή μπορεί να υποβάλλεται στη Φορολογική Διοίκηση σε έγχαρτη μορφή. [...] 4. Οι σύζυγοι, κατά τη διάρκεια του γάμου, υποχρεούνται να υποβάλουν κοινή δήλωση για τα εισοδήματά τους στα οποία ο φόρος, τα τέλη και οι εισφορές που αναλογούν υπολογίζονται χωριστά στο εισόδημα καθενός συζύγου. Κοινή δήλωση δύνανται να υποβάλουν και τα πρόσωπα που έχουν συνάψει σύμφωνο συμβίωσης. Στην περίπτωση αυτή έχουν την ίδια φορολογική αντιμετώπιση με τους έγγαμους. Οι τυχόν ζημίες του εισοδήματος του ενός συζύγου δεν συμψηφίζονται με τα εισοδήματα του άλλου συζύγου ή του άλλου μέρους συμφώνου συμβίωσης. Υπόχρεος υποβολής δήλωσης είναι ο σύζυγος ή το μέρος συμφώνου συμβίωσης, το οποίο δηλώνεται ως υπόχρεος, και για τα εισοδήματα της συζύγου του ή του άλλου μέρους συμφώνου συμβίωσης, αντίστοιχα. Ειδικότερα, οι σύζυγοι ή τα μέρη συμφώνου συμβίωσης, υποβάλλουν χωριστή φορολογική δήλωση, ο καθένας για τα εισοδήματά του, εφόσον: α. Έχει διακοπεί η έγγαμη συμβίωση κατά το χρόνο υποβολής της δήλωσης. Το βάρος της απόδειξης για τη διακοπή της έγγαμης συμβίωσης ή τη λύση του συμφώνου συμβίωσης φέρει ο φορολογούμενος. β. Ο ένας από τους δύο συζύγους ή ένα από τα δύο μέρη συμφώνου συμβίωσης είναι σε κατάσταση πτώχευσης ή έχει υποβληθεί σε δικαστική συμπαράσταση. [...] 7. Με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών καθορίζονται ειδικότερα ο τρόπος και ο χρόνος υποβολής, ο τύπος και το περιεχόμενο της δήλωσης φορολογίας εισοδήματος, οι εξαιρετικές περιπτώσεις για τις οποίες επιτρέπεται η μη ηλεκτρονική υποβολή της δήλωσης, καθώς και τα δικαιολογητικά ή άλλα στοιχεία τα οποία συνυποβάλλονται με αυτήν.». Εξάλλου, το άρθρο 1 (παρ. 1 και 4) των μέχρι σήμερα εκδοθεισών υπό την ισχύ του ν. 4172/2013 αποφάσεων Γενικού Γραμματέα Δημοσίων Εσόδων ΠΟΛ 1088/2015 (Β' 763), 1041/2016 (Β' 926) και Διοικητή της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (Α.Α.Δ.Ε.) ΠΟΛ

1034/2017 (B' 759) αναφορικά με τον τύπο και το περιεχόμενο της δήλωσης φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων, φορολογικών ετών 2014, 2015 και 2016, αντιστοίχως, προέβλεπε ότι οι δηλώσεις φόρου εισοδήματος των εν λόγω ετών υποβάλλονται υποχρεωτικά με τη χρήση ηλεκτρονικής μεθόδου επικοινωνίας μέσω διαδικτύου, ότι οι σύζυγοι υποχρεούνται να υποβάλουν κοινή δήλωση για τα εισοδήματά τους, εφόσον υφίσταται έγγαμη σχέση κατά τον χρόνο υποβολής της δήλωσης, ότι υπόχρεος υποβολής δήλωσης είναι ο σύζυγος και για τα εισοδήματα της συζύγου του, ότι οι σύζυγοι υποβάλλουν χωριστή φορολογική δήλωση, ο καθένας για τα εισοδήματά του, εφόσον έχει διακοπεί η έγγαμη συμβίωση κατά τον χρόνο υποβολής της δήλωσης ή ο ένας από τους δύο συζύγους είναι σε κατάσταση πτώχευσης ή έχει υποβληθεί σε δικαστική συμπαράσταση, το δε βάρος απόδειξης για τη διακοπή φέρει ο φορολογούμενος, και τέλος ότι απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η ενημέρωση του Τμήματος Διοικητικής και Μηχανογραφικής Υποστήριξης της αρμόδιας Δ.Ο.Υ. με τις παραπάνω μεταβολές.

8. Επειδή, ο Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας (ν. 4174/2013, Α' 170/26.7.2013 – έναρξη ισχύος από την 1.1.2014, σύμφωνα με το άρθρο 67 του νόμου αυτού, που αναριθμήθηκε σε άρθρο 73 με το άρθρο 8 του ν. 4337/2015, Α' 129), ο οποίος καθορίζει τη διαδικασία προσδιορισμού και είσπραξης, μεταξύ άλλων, του φόρου εισοδήματος (άρθρα 1 και 2 περ. α αυτού), ορίζει στο άρθρο 30 “Προσδιορισμός φόρου” ότι “1. Πράξη προσδιορισμού φόρου είναι η πράξη, με την οποία καθορίζεται το ποσό της φορολογικής οφειλής ή απαίτησης του φορολογουμένου [...] για ένα ή περισσότερα φορολογικά έτη [...] Με την πράξη προσδιορισμού φόρου συνιστάται και βεβαιώνεται η φορολογική οφειλή ή απαίτηση του φορολογουμένου. Η πράξη αυτή καταχωρίζεται ως εισπρακτέο ή επιστρεπτέο ποσό στα βιβλία της Φορολογικής Διοίκησης. [...]”, μεταξύ δε των πράξεων προσδιορισμού φόρου συμπεριλαμβάνεται και η πράξη διοικητικού προσδιορισμού φόρου (άρθρα 30 παρ. 2 και 32), ενώ στο άρθρο 42 “Επιστροφή φόρου” ορίζει ότι “1. Εάν ο φορολογούμενος δικαιούται επιστροφή φόρου, η Φορολογική Διοίκηση, αφού συμψηφίσει τους οφειλόμενους από τον φορολογούμενο φόρους με το ποσό προς επιστροφή,

προβαίνει στην επιστροφή της τυχόν προκύπτουσας διαφοράς. 2. Το επιστρεπτέο ποσό καταβάλλεται στον φορολογούμενο εντός ενενήντα (90) ημερών από την υποβολή έγγραφου αιτήματος του φορολογουμένου, εκτός εάν προβλέπεται μικρότερο διάστημα από άλλη διάταξη της φορολογικής νομοθεσίας. [...]”.

9. Επειδή, όπως προκύπτει από τις διατάξεις που παρατίθενται στις σκέψεις 7 και 8, με βάση την κατ' άρθρο 67 παρ. 4 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος κοινή δήλωση που υποβάλλουν οι σύζυγοι κατά τη διάρκεια του γάμου για τα εισοδήματά τους, αυτοτελώς λαμβανόμενα, εκδίδεται η κατ' άρθρ. 30 και 32 του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας πράξη διοικητικού προσδιορισμού φόρου, με την οποία καθορίζεται, ύστερα από χωριστό υπολογισμό στο εισόδημα καθενός από αυτούς των αναλογούντων φόρων, τελών και εισφορών, το ποσό της φορολογικής οφειλής ή απαίτησης καθενός από τους συζύγους και με την οποία συνιστάται και βεβαιώνεται η φορολογική οφειλή ή απαίτηση καθενός από αυτούς. Έτσι, ο Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος προβλέπει, προκειμένου περί συζύγων, αφενός ως υπόχρεο για τον φόρο, τα τέλη και τις εισφορές που αναλογούν στο εισόδημά του, κάθε σύζυγο χωριστά και αφετέρου ως κατ' αρχήν διαδικαστικώς υπόχρεο προς υποβολή της ως άνω κοινής δήλωσης τον σύζυγο, ενώ ο Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας προβλέπει ότι η βεβαίωση του φόρου γίνεται ομοίως σε κάθε σύζυγο χωριστά. Ωστόσο, όπως προκύπτει από το υπ' αριθ. πρωτ. ΔΕΑΦ Α 1180699 ΕΞ 2017/4-12-2017 έγγραφο της Αναπληρώτριας Προϊσταμένης της Διεύθυνσης Εφαρμογής Άμεσης Φορολογίας της Α.Α.Δ.Ε. προς το Δικαστήριο (αριθ. πρωτ. ΣΤΕ 4402/5-12-2017) η οφειλή για φόρο, τέλη και εισφορές που αναλογούν στα εισοδήματα των συζύγων (εξακολουθεί να) βεβαιώνεται στο όνομα του συζύγου υπό την ισχύ του ν. 4172/2013. Με άλλα λόγια, η κατά τα φαινόμενα μόνο διαδικαστική υποχρέωση του συζύγου προς υποβολή δήλωσης και για το εισόδημα της συζύγου του είναι εκείνη που, ελλείψει άλλου νομοθετικού ερείσματος, όπως αμέσως στη συνέχεια αναλύεται, επιφέρει ως άμεση συνέπεια -ενώ κατ' άρθρο 67 παρ. 4 Κ.Φ.Ε. η εκπλήρωση της οφειλής βαρύνει έκαστο των συζύγων- να καταχωρίζεται ως εισπρακτέο (σε δόσεις, κατ' άρθρο 67 παρ. 6 Κ.Φ.Ε.) ή επιστρεπτέο στα βιβλία της φορολογικής Διοίκησης στο όνομα του συζύγου το ποσό που

προκύπτει από την άθροιση των φορολογικών οφειλών αμφοτέρων των συζύγων (ποσό εισπρακτέο) ή από την άθροιση των φορολογικών απαιτήσεων αμφοτέρων των συζύγων (ποσό επιστρεπτέο) ή ύστερα από συμψηφισμό της φορολογικής οφειλής του ενός έναντι του Δημοσίου με τη φορολογική απαίτηση του άλλου έναντι του Δημοσίου (ποσό εισπρακτέο ή επιστρεπτέο). Τούτο, ωστόσο, δεν βρίσκει έρεισμα σε άλλη διάταξη του νόμου αλλά αποτελεί τελικώς, κατ' ουσίαν, απόρροια του ότι ο σύζυγος ορίζεται κατά τον νόμο ως υπόχρεος υποβολής δήλωσης και για τα εισοδήματα της συζύγου. Πράγματι, ήδη από την αντικατάσταση της παρ. 4 του άρθρου 74 του ν. 2238/1994 (με την οποία προβλεπόταν βεβαίωση της οφειλής φόρου, τελών και εισφορών, που αναλογούσαν στα εισοδήματα των συζύγων, στο όνομα του συζύγου, και διαδικασία διαχωρισμού της οφειλής που προέκυπτε από την κοινή δήλωση των συζύγων) με τη διάταξη του άρθρου 16 περ. α του ν. 3842/2010 που προέβλεπε την οικεία βεβαίωση χωριστά σε κάθε σύζυγο (βλ. σκέψη 6), αλλά και υπό το ισχύον νομοθετικό καθεστώς (βλ. σκέψεις 7-8), δεν προβλέπεται βεβαίωση της οφειλής φόρου, τελών και εισφορών που αναλογούν στα εισοδήματα των συζύγων, στο όνομα του συζύγου. Αυτό συνομολογείται στο προμνημονευόμενο ΔΕΑΦ Α 1180699 ΕΞ 2017/4-12-2017 έγγραφο, στο οποίο αναφέρεται ρητώς ότι, παρά την ανυπαρξία νομοθετικού πλαισίου υπό τον ν. 4172/2013 για τη βεβαίωση στο όνομα του συζύγου της οφειλής από φόρο, τέλη και εισφορές που αναλογούν στα εισοδήματα των συζύγων, η εφαρμογή της εκκαθάρισης των δηλώσεων φορολογίας εισοδήματος για τους έγγαμους λειτουργεί έτσι ώστε η σχετική οφειλή να εξακολουθεί να βεβαιώνεται στο όνομα του συζύγου συνεπεία πρακτικών προβλημάτων που υπαγορεύονταν από άλλες διατάξεις νόμων (βλ. επόμενη σκέψη όπου εκτίθενται ειδικές ρυθμίσεις περί της φορολογίας των εγγάμων), εξετάζεται δε η δυνατότητα προσαρμογής του συστήματος της εκκαθάρισης των δηλώσεων φόρου εισοδήματος με βεβαίωση σε κάθε σύζυγο χωριστά προς συμμόρφωση με το νέο νομοθετικό πλαίσιο. Έρεισμα για τη βεβαίωση των επίμαχων επιβαρύνσεων στο όνομα του συζύγου δεν μπορεί να παράσχει η, εκδοθείσα κατ' επίκληση των παραγράφων 5 και 8 του άρθρου 12 του ν. 4174/2013, απόφαση του Γενικού Γραμματέα Δημοσίων Εσόδων ΠΟΛ 1274/2013 "Αποδεικτικό ενημερότητας άρθρου 12 ν. 4174/2013

[...]” (Β' 3398), στο άρθρο 3 της οποίας ορίζεται ότι “1. Για τη χορήγηση αποδεικτικού ενημερότητας ο αιτών πρέπει σωρευτικά: α. Να μην έχει συνολικές ληξιπρόθεσμες βασικές οφειλές άνω των τριάντα (30) ευρώ βεβαιωμένες στη Φορολογική Διοίκηση [...] 2. Ειδικότερα, σε ό,τι αφορά στις ως άνω ληξιπρόθεσμες οφειλές: α. [...] Για τα φυσικά πρόσωπα που διατελούν σε γάμο, λαμβάνονται υπόψη οι προσωπικές οφειλές κάθε συζύγου χωριστά και για τις συζύγους, επιπρόσθετα, οι οφειλές που είναι βεβαιωμένες στο όνομα του συζύγου τους, εφόσον σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις ευθύνονται οι ίδιες για την καταβολή αυτών. β. [...]”. Τούτο, δε, διότι οι ως διατάξεις των παρ. 5 και 8 του άρθρου 12 του ν. 4174/2013 δεν παρέχουν νομοθετική εξουσιοδότηση προς ρύθμιση του ζητήματος της βεβαίωσης στο όνομα του συζύγου της οφειλής από φόρο, τέλη και εισφορές που αναλογούν στα εισοδήματα των συζύγων. Σχετικό έρεισμα δεν μπορεί άλλωστε να παράσχει ούτε η 1106485/6220/0016/ΠΟΛ 1275/2001 απόφαση του Υφυπουργού Οικονομικών (Β' 1685), της οποίας επίκληση γίνεται στο υπ' αριθ. πρωτ. ΔΗΛΕΔ Ζ 1180226 ΕΞ 2017/4-12-2017 έγγραφο της Προϊσταμένης της Διεύθυνσης Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης της Α.Α.Δ.Ε. προς το Δικαστήριο (αριθ. πρωτ. ΣτΕ 4379/4-12-2017), και στα άρθρα 1 και 2 της οποίας προβλέπεται, αντιστοίχως, οίκοθεν συμψηφισμός του χρεωστικού υπολοίπου που οφείλεται βάσει δήλωσης φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων με τυχόν πιστωτικό υπόλοιπο που προκύπτει από την εκκαθάριση της δήλωσης αυτής, καθώς και “τελικό πιστωτικό υπόλοιπο” που προκύπτει από τον συμψηφισμό των εν λόγω χρεωστικών και πιστωτικών υπολοίπων. Και αυτό -ανεξαρτήτως του κατά πόσο η εν λόγω απόφαση, εκδοθείσα κατ' επίκληση, μεταξύ άλλων, του ΚΕΔΕ (ν.δ. 356/1974, Α' 90), που στο άρθρο 83 προβλέπει, μεταξύ άλλων, περί αυτεπάγγελτου συμψηφισμού χρεών προς το Δημόσιο με απαιτήσεις των οφειλετών του κατ' αυτού, είναι, κατά το μέρος που αφορά στις προϋποθέσεις του συμψηφισμού, εφαρμοστέα μετά τον ν. 4174/2013, που περιέχει ίδια ρύθμιση στο άρθρο 42 αυτού περί συμψηφισμού κατά την επιστροφή των φόρων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του (πρβλ. άρθρα 2 παρ. 1, 2 παρ. 2, 6 παρ. 7 ΚΕΔΕ, όπως τροποποιήθηκαν με το άρθρο 7 του ν. 4224/2013, Α' 288)- προεχόντως διότι σε συμψηφισμό υπόκεινται αμοιβαίες απαιτήσεις, απαιτήσεις, δηλαδή, των

οποίων ο οφειλέτης της μιας είναι δανειστής της άλλης (πρβλ. ΣτΕ 3765/2013), ήτοι, εν προκειμένω, του ή της συζύγου από τη μια πλευρά και του Δημοσίου από την άλλη κατά του αυτού (ή της αυτής) συζύγου. Και λαμβάνει μεν χώρα διαχωρισμός των οφειλών των συζύγων ως αποτέλεσμα διοικητικών λύσεων που υιοθετεί η φορολογική Διοίκηση ελλείψει σχετικής πρόβλεψης υπό το ισχύον καθεστώς των Κ.Φ.Ε. (σε αντίθεση προς τη ρύθμιση της παρ. 4 του άρθρου 74 του ν. 2238/1994, όπως ίσχυε πριν από την αντικατάστασή της με το άρθρο 16α του ν. 3842/2010) και Κ.Φ.Δ., τούτο, όμως, υπό την προϋπόθεση της “έγκαιρης”, όπως υπογραμμίζεται από το Δημόσιο στο ΔΕΑΦ Α 1178208 ΕΗ 2017/29-11-2017 έγγραφο απόψεων (βλ. και ΔΕΑΦ Α 1180699 ΕΞ 2017/4-12-2017 έγγραφο), αίτησης του δικαιούχου της επιστροφής συζύγου, διότι τυχόν είσπραξη του επιστρεπτέου ποσού από τον ένα σύζυγο, πριν από την υποβολή αίτησης διαχωρισμού από τον άλλο σύζυγο, καθιστά αδύνατη την επιστροφή του στον δικαιούχο σύζυγο.

10. Επειδή, όπως προαναφέρεται, ο Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος έχει διατηρήσει για τον σύζυγο, ο οποίος είναι υπόχρεος μόνο για τον φόρο που αναλογεί στο δικό του εισόδημα, την υποχρέωση να υποβάλει τη δήλωση και για το εισόδημα της συζύγου, μολονότι αυτή μόνη είναι υπόχρεη για τον φόρο, τα τέλη και τις εισφορές που αναλογούν σε αυτό. Η διατήρηση της εν λόγω υποχρέωσης δεν υπαγορεύεται συνεπώς ούτε από τις ρυθμίσεις του Κ.Φ.Ε. περί (ουσιαστικού) υποχρέου και βαρυνόμενου με τον φόρο ούτε από τις ρυθμίσεις του Κ.Φ.Δ. περί χωριστής βεβαίωσης της οφειλής του φόρου σε κάθε σύζυγο. Εξάλλου, οι αναγόμενοι στην αντιμετώπιση τεχνικών δυσχερειών, που θα προκαλούσε η υποβολή χωριστής δήλωσης από τους συζύγους, λόγοι, όπως αυτοί αναλύονταν στην αιτιολογική έκθεση του ν. 1473/1984 (αύξηση του αριθμού των δηλώσεων, καθυστέρηση στην εκκαθάρισή τους, σύνταξη διπλών χρηματικών καταλόγων), έχουν εκλείψει προ πολλού, ενόψει και της εν τω μεταξύ αλματώδους προόδου της τεχνολογίας, τις δυνατότητες της οποίας υποχρεούται να αξιοποιεί η φορολογική Διοίκηση, προς εξυπηρέτηση του έργου της (πρβλ. ΣτΕ 1738/2017 Ολ. σκ. 6, 2649/2017 Ολ. σκ. 33, 2934/2017 7μ. σκ. 10), και, σε κάθε περίπτωση, από την εισαγωγή, το πρώτον κατά το

έτος 2001, της ρύθμισης περί ηλεκτρονικής υποβολής των δηλώσεων φόρου εισοδήματος. Τέλος, η υποβολή κοινής δήλωσης των συζύγων μπορεί μεν να διευκολύνει την εφαρμογή των εκάστοτε ειδικών ρυθμίσεων αναφορικά με τη φορολογία των εγγάμων [τέτοιες είναι, στον παρόντα χρόνο, και μετά την κατάργηση με το άρθρο 69 παρ. 1 του ν. 4472/2017, Α' 74, της κατ' άρθρο 18 Κ.Φ.Ε. μείωσης φόρου για ιατρικές δαπάνες, η κατ' άρθρο 17 Κ.Φ.Ε. μείωση φόρου για εξαρτώμενο μέλος-ήτοι σύζυγο δίχως, όμως, φορολογητέα εισοδήματα από οποιαδήποτε πηγή κατ' άρθρο 11 παρ. 1 περ. α-, ο κατ' άρθρ. 30-34 Κ.Φ.Ε., όπως τροποποιήθηκαν με το άρθρο 48 παρ. 2 του ν. 4305/2014, Α' 237, εναλλακτικός προσδιορισμός του εισοδήματος των συζύγων κατά τρόπο ώστε να χωρεί, υπό τις εκεί οριζόμενες προϋποθέσεις, κάλυψη της διαφοράς μεταξύ δηλωθέντος και τεκμαρτού εισοδήματος του ενός από ποσά της παρ. 2 του άρθρου 34 του άλλου (βλ. και ΠΟΛ 1076/2015 Γ.Γ.Δ.Ε.), καθώς και οι, κατ' άρθρ. 4 και 7 του ν. 4223/2013, ρυθμίσεις περί υπολογισμού και εκπτώσεων και αναστολής πληρωμής ΕΝΦΙΑ], αλλά δεν προϋποτίθεται αναγκαστικώς από αυτές, καθώς κρίσιμη είναι μόνη η εξεύρεση του αθροίσματος των εισοδημάτων των συζύγων, το οποίο (άθροισμα) μπορεί να προκύπτει και από αυτοτελείς δηλώσεις. Το αυτό δε ισχύει και για τη χορήγηση διαφόρων κοινωνικής φύσεως παροχών συναρτωμένων με την πλήρωση εισοδηματικών κριτηρίων σε οικογενειακή βάση, καθώς και για την άντληση συναφών πληροφοριών από διάφορους φορείς του Δημοσίου. Το ενδεχόμενο μη υποβολής δήλωσης από τον ένα σύζυγο ή ελέγχου του ενός με συνέπεια την καθυστέρηση της εκκαθάρισης, που επισημαίνεται στο ΔΗΛΕΔ Ζ 1180226 ΕΗ2017/4-12-2017 έγγραφο, υφίσταται άλλωστε και στην περίπτωση που, καίτοι υπόχρεος σε κοινή δήλωση, ο ένας σύζυγος δεν δηλώνει τα εισοδήματά του ή υποβάλλεται σε έλεγχο για αυτά. Άλλωστε, η εκ μέρους των συζύγων αυτοτελής υποβολή ηλεκτρονικής δήλωσης φόρου εισοδήματος δεν προϋποθέτει ούτε συνεπάγεται τη μεταβολή της δηλωθείσας στο Μητρώο σχέσεως των φορολογουμένων [βλ. άρθρο 3 παρ. 3 της 1006/31-12-2013 απόφασης του Γενικού Γραμματέα Δημοσίων Εσόδων του Υπουργείου Οικονομικών «Διαδικασία και

δικαιολογητικά απόδοσης Αριθμού Φορολογικού Μητρώου (Α.Φ.Μ.)/Μεταβολής Στοιχείων και Έναρξης/Μεταβολής και Διακοπής Επιχειρηματικής Δραστηριότητας» (Β' 19/10-1-2014), η οποία εκδόθηκε κατ' επίκληση των άρθρων 10 και 11 του ν. 4174/2013 και εξακολουθεί να ισχύει σύμφωνα με το άρθρο 41 παρ. 3 περ. γ του ν. 4389/2016 (Α' 94)]. Εξάλλου, από την εξεταζόμενη άποψη δεν ασκούν επιρροή -υπό την έννοια ότι δεν συνεπάγονται υποχρέωση υποβολής κοινής δήλωσης από τον σύζυγο ως υπόχρεο και για τη δήλωση των εισοδημάτων της συζύγου- περιορισμοί τυχόν ανακύπτοντες από τις τεχνικές ρυθμίσεις και δυνατότητες του συστήματος της κατά την παρ. 1 του άρθρου 67 του Κ.Φ.Ε. ηλεκτρονικής υποβολής των δηλώσεων φόρου εισοδήματος, σύμφωνα και με την αρχή ότι τα τεχνολογικά μέσα της Διοίκησης πρέπει να εξελίσσονται και να προσαρμόζονται αναλόγως, ώστε να εξυπηρετούν τις ανάγκες της ορθής και αποτελεσματικής εφαρμογής της φορολογικής νομοθεσίας και όχι η τελευταία να ερμηνεύεται και να εφαρμόζεται ενόψει των περιορισμών που προκύπτουν από τις υφιστάμενες τεχνικές ρυθμίσεις και δυνατότητες των ηλεκτρονικών συστημάτων της φορολογικής Διοίκησης (πρβλ. ΣτΕ 1445/2016 επταμ., σκέψη 8, επίσης απόφαση Γερμανικού Συνταγματικού Δικαστηρίου της 10-10-2017 1BvR 2019/16, παρ. 52). Υπό τα ανωτέρω δεδομένα, εφόσον δεν συντρέχει λόγος και μάλιστα προφανής λόγος δημοσίου συμφέροντος που να δικαιολογεί την υποχρεωτική υποβολή κοινής δήλωσης φόρου εισοδήματος των συζύγων, η διάταξη του άρθρου 67 παρ. 4 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος, ερμηνευόμενη και υπό το φως των διατάξεων των άρθρων 2 παρ. 1, 4 παρ. 1, 2 και 5, 5 παρ. 1 και 25 παρ. 1 του Συντάγματος καθώς και του άρθρου 8 σε συνδυασμό με το άρθρο 14 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ν.δ. 53/1974, Α' 256) (πρβλ. ΣτΕ 1215/2017), έχει την έννοια ότι ο σύζυγος υποβάλλει κατ' αρχήν κοινή δήλωση και για το εισόδημα της συζύγου του, εφόσον αμφότεροι οι σύζυγοι συναινούν, συναίνεση η οποία μπορεί να αποτυπώνεται και στην υποβολή, καθ' εαυτήν, της κοινής δήλωσης, ενώ, στην αντίθετη περίπτωση, όταν δηλαδή διατυπώνεται ρητώς προς

τη φορολογική αρχή η έλλειψη τέτοιας συναίνεσης από έναν έστω από τους συζύγους, οι σύζυγοι διατηρούν το δικαίωμά τους να υποβάλλουν αυτοτελώς δηλώσεις φόρου περί του εισοδήματός τους, σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 67 του ν. 4172/2013. Το ότι προϋποτίθεται συναίνεση αμφοτέρων των συζύγων για υποβολή κοινής δήλωσης από τον σύζυγο και για το εισόδημα της συζύγου του, συνάγεται και από τις περιπτώσεις, στις οποίες ο νομοθέτης (άρθρο 67 παρ. 4 Κ.Φ.Ε.) προβλέπει την υποβολή από τους συζύγους χωριστής δήλωσης του φόρου των εισοδημάτων αυτών. Ειδικότερα, στη μεν περίπτωση (α) της διακοπής της έγγαμης συμβίωσης κατά τον χρόνο υποβολής της δήλωσης -ήτοι ακόμη και αν κατά τη χρήση, κατά την οποία πραγματοποιήθηκε το εισόδημα, δεν είχε διακοπεί αυτή- τέτοια συναίνεση εκλείπει εκ των πραγμάτων και αυτονοήτως, στις δε περιπτώσεις (β) της πτώχευσης ή της υποβολής σε δικαστική συμπαράσταση ενός από τους δύο συζύγους, οπότε υπόχρεος σε υποβολή της δήλωσης ορίζονται ο σύνδικος και ο δικαστικός συμπαράστατης, αντιστοίχως (άρθρο 67 παρ. 5 Κ.Φ.Ε.), δεν τίθεται ζήτημα τέτοιας συναίνεσης ως εκ της κατάστασης, στην οποία τελεί ο σύζυγος [στη μεν πτώχευση στερείται της διοίκησης της περιουσίας του, βλ. άρθρο 17 Πτωχευτικού Κώδικα, ν. 3588/2007, Α' 153, στη δε δικαστική συμπαράσταση αδυνατεί να φροντίσει τις υποθέσεις του ή και εκθέτει, μεταξύ άλλων, εαυτόν σε κίνδυνο, βλ. άρθρα 1666 επ. ΑΚ, ιδίως 1676 ΑΚ για τις συνέπειες της υποβολής σε δικαστική συμπαράσταση και 128-129 ΑΚ].

11. Επειδή, εν προκειμένω, ο αιτών, έγγαμος φορολογούμενος, κατ' αρχήν υπόχρεος, κατά τα προαναφερθέντα, σύμφωνα με το άρθρο 67 παρ. 4 του ν. 4172/2013, σε υποβολή δήλωσης φόρου εισοδήματος και για τα εισοδήματα της συζύγου του, στο όνομα του οποίου χωρεί η βεβαίωση της οφειλής για φόρο, τέλη και εισφορές που αναλογούν στα εισοδήματα τόσο του ίδιου όσο και της συζύγου του, σύμφωνα με όσα εκτίθενται στη σκέψη 9, με έννομο συμφέρον ζητεί την ακύρωση της σιωπηρής απόρριψης της αίτησής του περί υποβολής χωριστής ηλεκτρονικής δήλωσης του εισοδήματος του ίδιου και διακεκριμένα προς το εισόδημα της συζύγου του. Είναι δε απορριπτέα ως

αβάσιμα τα -παρά την παραδοχή, με το υπόμνημα του Δημοσίου, περί δυσμενών συνεπειών από τη, συνεπεία της υποβολής κοινής δήλωσης, έκδοση κοινής πράξης διοικητικού προσδιορισμού και την απομείωση τυχόν επιστρεπτών στον (αιτούντα) σύζυγο ποσών στο πλαίσιο της, κατά το Δημόσιο, «λογιστικής τακτοποίησης»- περί του αντιθέτου προβαλλόμενα με το ίδιο υπόμνημα για μη επιτρεπτό «παρεμπύπτοντα έλεγχο προσβολής εννόμων αγαθών της συζύγου» και όχι του ίδιου του αιτούντος, καθώς και για το ενδεχόμενο, στο πλαίσιο του, κατά το Δημόσιο πάντοτε, «τελικού λογιστικού συνυπολογισμού» των αποτελεσμάτων της εκκαθάρισης του φόρου εισοδήματος των συζύγων, του συμψηφισμού οφειλών του αιτούντος με απαιτήσεις της συζύγου του έναντι του Δημοσίου, περίπτωση κατά την οποία θα προέκυπτε ελάφρυνσή του. Περαιτέρω, σύμφωνα με όσα εκτίθενται στην προηγούμενη σκέψη, ο αιτών (όπως, κατ' επέκταση, και η σύζυγός του) έχει το δικαίωμα να υποβάλλει αυτοτελώς δήλωση φόρου περί του εισοδήματός του, σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 67 του ν. 4172/2013. Υπό τα δεδομένα αυτά, με την άπρακτη πάροδο τριμήνου από την υποβολή της [από] 17-2-2017 αίτησης-δήλωσης συντελέσθηκε παράλειψη οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας της φορολογικής Διοίκησης να αποδεχθεί για τον εφεξής χρόνο χωριστή ηλεκτρονική υποβολή δήλωσης φόρου εισοδήματος του αιτούντος (κατ' επέκταση δε και της συζύγου του) και ως εκ τούτου, κατά τα βασίμως προβαλλόμενα από τον αιτούντα, πρέπει να ακυρωθεί αυτή η παράλειψη. Ενόψει, ωστόσο, του ότι, όπως προαναφέρεται, ο αιτών και η σύζυγός του υπέβαλαν από κοινού ηλεκτρονικά στις 25-6-2017 δήλωση φόρου εισοδήματος φορολογικού έτους 2016, το Δικαστήριο κρίνει ότι συντρέχει, κατ' άρθρο 50 παρ. 3 περ. β του π.δ. 18/1989 (Α' 8), που προσετέθη με το άρθρο 22 του ν. 4274/2014 (Α' 147) και εφαρμόζεται και επί παραλείψεων οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας (ΣτΕ Ολ. 4446/2015), λόγος το αποτέλεσμα της ακύρωσης να μην ανατρέξει στον χρόνο συντέλεσης της παράλειψης οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας αλλά σε χρόνο προγενέστερο της δημοσίευσης της παρούσας, να ορισθεί δε ως τέτοιο χρονικό σημείο η προηγούμενη ημέρα της δημοσίευσης αυτής, στην οποία πρέπει να ανατρέξει και η οφειλόμενη νόμιμη ενέργεια της φορολογικής Διοίκησης, στην οποία και πρέπει να αναπεμφθεί προς τούτο η υπόθεση.

Δια ταύτα

Δέχεται την αίτηση.

Ακυρώνει την παράλειψη του Προϊσταμένου της Δ.Ο.Υ. Αμαρουσίου να αποδεχθεί, κατόπιν της ... αίτησης-δήλωσης του αιτούντος, την υπ' αυτού υποβολή για τον εφεξής χρόνο χωριστής ηλεκτρονικής δήλωσης φόρου εισοδήματος, κατά τα αναφερόμενα στο σκεπτικό.

Αναπέμπει την υπόθεση στη Διοίκηση για τις οφειλόμενες νόμιμες ενέργειές της, κατά τα αναφερόμενα στο σκεπτικό.

Ορίζει ότι τα αποτελέσματα της ακύρωσης αρχίζουν από την προηγούμενη ημέρα της δημοσίευσης της παρούσας απόφασης.

1.2. ΣτΕ 530/2018 Δ' Τμήμα

Πρόεδρος: Χ. Ράμμος

Εισηγητής: Ι. Μιχαλακόπουλος, Πάρεδρος ΣτΕ

Δικηγόροι: Α. Ευκλείδου (Δήμος Αθηναίων), Α. Δελλή (αιτούντες)

Αλλαγή του επωνύμου ανηλίκου τέκνου – Ελευθερία ανάπτυξης της προσωπικότητας

Οι διατάξεις του Αστικού Κώδικα δεν αποκλείουν την μεταβολή του επωνύμου του τέκνου κατ' εφαρμογήν της διαγραφομένης στον ειδικό διοικητικό νόμο (ν.δ. 2573/1953) διαδικασίας, ακόμα και αν η μεταβολή αυτή συνίσταται στην προσθήκη του επωνύμου του ετέρου των γονέων, το οποίο είχε αρχικώς αποκλεισθεί με την κατ' αρ. 1505 ΑΚ κοινή δήλωση αυτών, εφ' όσον συντρέχουν σοβαροί λόγοι που δικαιολογούν την μεταβολή αυτήν.

1. ...

2. Επειδή, με την υπό κρίσιν αίτηση ζητείται ν' ακυρωθεί η [από 4.7.2017] πράξη του Δημάρχου Αθηναίων, με την οποίαν ανακλήθηκε η [από 11.1.2017] πράξη του αυτού οργάνου. Με την ανακληθείσα πράξη είχε εγκριθεί κατ' άρθρο μόνο του ν. δ/τος 2573/1953 (Α' 241) η αλλαγή του επωνύμου του ανηλίκου τέκνου των αιτούντων ..., δια της προσθήκης σε αυτό («Μ.») του επωνύμου της μητέρας του («Μπ.»), ώστε αυτό να είναι «Μπ. – Μ.».

3. Επειδή, ο Αστικός Κώδικας [κωδ. π.δ. 456/1984 (Α' 164)] ορίζει στο άρθρο 1505 ότι «Οι γονείς υποχρεούνται να έχουν προσδιορίσει το επώνυμο των τέκνων τους με κοινή αμετάκλητη δήλωσή τους. Η δήλωση γίνεται πριν από το γάμο, είτε σε συμβολαιογράφο, είτε στον λειτουργό, ενώπιον του οποίου θα τελεσθεί ο γάμος ... Το οριζόμενο επώνυμο, κοινό για όλα τα τέκνα, μπορεί να είναι είτε το επώνυμο του ενός από τους γονείς είτε συνδυασμός των επωνύμων τους ... Αν οι γονείς παραλείψουν να δηλώσουν το επώνυμο των τέκνων τους, σύμφωνα με τους όρους των προηγούμενων παραγράφων, τα τέκνα έχουν για επώνυμο το επώνυμο του πατέρα τους».

4. Επειδή, περαιτέρω, στο άρθρο μόνο του ν. δ/τος 2573/1953 (Α' 241), όπως αντικαταστάθηκε με την παρ. 9 του άρθρου 9 του ν. 2307/1995 (Α' 113), ορίζεται ότι «1. Η πρόσληψη και η αλλαγή επωνύμου ... γίνεται με απόφαση του Νομάρχη. ... 2. ... 3. Με αποφάσεις του Υπουργού Εσωτερικών, που δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, μπορούν να καθορίζονται λεπτομέρειες για τις προϋποθέσεις και τον τρόπο πρόσληψης και αλλαγής επωνύμου ...». Στο δε σχετικό με την αλλαγή επωνύμου Κεφάλαιο Γ' της - εκδοθείσης κατ' εξουσιοδότηση της ως άνω διατάξεως - υπ' αριθ. Φ. 42301/12167/ 28.6.1995 αποφάσεως του Υφυπουργού Εσωτερικών (ΦΕΚ Β' 608), ορίζονται τα εξής: «1. Για την αλλαγή επωνύμου υποβάλλεται στο νομάρχη αίτηση του ενδιαφερομένου ... στην οποία πρέπει να ορίζεται λεπτομερώς ο σκοπός για τον οποίο επιδιώκεται η μεταβολή και να δηλώνεται το επώνυμο του οποίου ζητείται η πρόσληψη. Η αίτηση αυτή απευθύνεται στο νομάρχη, στην περιφέρεια του οποίου υπάγεται ο δήμος ή η κοινότητα, στο μητρώο αρρένων ή το δημοτολόγιο του οποίου είναι γραμμένος ο ενδιαφερόμενος. ... 2. Ο νομάρχης παραγγέλλει, με δαπάνη του ενδιαφερομένου, τη δημοσίευση περίληψης της αίτησης αλλαγής επωνύμου σε μία εφημερίδα από αυτές που εκδίδονται στην πρωτεύουσα ή την περιφέρεια του νομού, ή γειτονικού νομού. Η περίληψη πρέπει να περιέχει ακριβή σημείωση περί του ονόματος, επαγγέλματος, τόπου και έτους γέννησης και κατοικίας του ενδιαφερομένου, περί του επωνύμου, η απόκτηση του οποίου επιδιώκεται, ως και πρόσκληση σε κάθε αντιτιθέμενο στη ζητούμενη αλλαγή, όπως μέσα σε δεκαπέντε (15) ημέρες από της δημοσίευσής, υποβάλει στο Νομάρχη τις αντιρρήσεις του. 3. Μετά την

πάροδο της προθεσμίας των δεκαπέντε (15) ημερών, ο νομάρχης εκδίδει αιτιολογημένη απόφαση με την οποία αποδέχεται ή απορρίπτει την αίτηση. Με την ίδια απόφαση, ο νομάρχης αποφαινεται συγχρόνως και επί των αντιρρήσεων που τυχόν έχουν υποβληθεί κατά της ζητούμενης αλλαγής. Η απόφαση του νομάρχη με την οποία αποδέχεται τη ζητηθείσα αλλαγή επωνύμου, κοινοποιείται στις αρχές που τηρούν δημοτολόγιο και μητρώο αρρένων, στο γραφείο ποινικού μητρώου του οικείου Πρωτοδικείου, στην Εισαγγελία και Αστυνομικές Αρχές του τόπου κατοικίας του ενδιαφερόμενου και στον ενδιαφερόμενο για να την προσκομίσει στην Αστυνομική Αρχή του τόπου της κατοικίας του, κατά την έκδοση δελτίου ταυτότητας. 4. ...». Ήδη η ως άνω αρμοδιότητα ασκείται με απόφαση του Δημάρχου, σύμφωνα με την περίπτωση (26) της παραγράφου (II) του άρθρου 75 του κυρωθέντος με το άρθρο πρώτο του ν. 3463/2006 (Α' 114) Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων, όπως η περίπτωση αυτή προσετέθη με την παρ. 6 του άρθρου 94 του ν. 3852/2010 (Α' 87).

5. Επειδή, όπως έχει κριθεί (ΣΤΕ 962/2011, 7μ., 1852/2016, κ.ά.), από τις παρατεθείσες στην προηγούμενη σκέψη διατάξεις προκύπτει ότι το επώνυμο αποτελεί μεν στοιχείο της προσωπικότητας του ατόμου, πλην η πρόσκτηση ή η αλλαγή του δεν απόκειται στην ιδιωτική βούληση, αλλά ενδιαφέρει την δημόσια τάξη, ως θέμα συναπτόμενο με την ασφάλεια των συναλλαγών και των εννόμων εν γένει σχέσεων δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου του ατόμου, χωρεί δε κατ' αρχήν διά της διοικητικής οδού. Το αρμόδιο διοικητικό όργανο οφείλει σε κάθε περίπτωση, προπαντός, να εκτιμά τους λόγους που επικαλείται ο αιτών την μεταβολή του επωνύμου του και να αποφαινεται εν όψει της σοβαρότητας των λόγων αυτών, αν ενδείκνυται ή όχι να εγκριθεί η ζητούμενη μεταβολή, αιτιολογώντας ειδικά, από την άποψη αυτή, την απόφασή του.

6. Επειδή, εξ άλλου, όπως επίσης έχει κριθεί (βλ. ΣΤΕ 3935/2007, 2027/2015, 1794, 1852/2016, 3166/2017), ο κατά τις διατάξεις του άρθρου 1505 του Αστικού Κώδικα προσδιορισμός του επωνύμου του τέκνου, είτε δια κοινής δηλώσεως των γονέων είτε εκ του νόμου, λόγω παραλείψεως δηλώσεως των γονέων, δεν αποκλείει την μεταβολή του

επωνύμου του τέκνου, με την αντικατάσταση του αρχικού επωνύμου με το επώνυμο του άλλου γονέα ή με την προσθήκη του επωνύμου και του άλλου γονέα, κατόπιν αιτήσεως του ιδίου του τέκνου ή, εφ' όσον είναι ανήλικο, των γονέων του ως ασκούντων τη γονική μέριμνα και εκπροσωπούντων αυτό, σύμφωνα με την διαδικασία και υπό τις προϋποθέσεις της ως άνω διατάξεως του άρθρου μόνου του ν.δ. 2573/1953, εφ' όσον, δηλαδή, συντρέχουν σοβαροί λόγοι, οι οποίοι δικαιολογούν, κατά την αιτιολογημένη κρίση του αρμοδίου οργάνου, την αιτουμένη μεταβολή. Η ερμηνεία αυτή επιβάλλεται εν όψει της κατοχυρώσεως, με το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος, του δικαιώματος της ελεύθερης αναπτύξεως της προσωπικότητας (βλ. τις ως άνω αποφάσεις). Σχετικά με το ζήτημα του επωνύμου των εντός γάμου τέκνων κατά τις διατάξεις του άρθρου 1505 ΑΚ, μειοψήφησε η Σύμβουλος Β. Κίντζιου, προς την γνώμη της οποίας συντάχθηκε ο Πάρεδρος Ι. Μιχαλακόπουλος. Σύμφωνα με την γνώμη αυτήν οι εν λόγω ρυθμίσεις του Αστικού Κώδικα έχουν τον χαρακτήρα κανόνων δημοσίας τάξεως και αναγκαστικού δικαίου και ρυθμίζουν εξαντλητικώς και υποχρεωτικώς την νομική κατάσταση των εντός γάμου τέκνων από την άποψη του επωνύμου. Ορίζεται ειδικώς ότι το επώνυμό τους προσδιορίζεται πριν από την τέλεση του γάμου με αμετάκλητη κοινή δήλωση των μελλονύμφων, καθιερώνεται δε επομένως η αρχή της σταθερότητας και του αμεταβλήτου (πρβλ. ΣΤΕ 1602/2005, 7μ., ΣΤΕ 3218-3220/2015) του προβλεπόμενου με το άρθρο αυτό ως κοινού για όλα τα τέκνα επωνύμου. Εκ τούτων συνάγεται ότι - κατά την έννοια του άρ. 1505 ΑΚ - το προσδιοριζόμενο βάσει των διατάξεων αυτών επώνυμο γονέως, το οποίο φέρει το τέκνο, δεν είναι επιτρεπτό ν' αντικατασταθεί ή να συμπληρωθεί με εκείνο του άλλου γονέως. Ο κατά τα ανωτέρω αμετάκλητος χαρακτήρας της κοινής δηλώσεως των γονέων για το επώνυμο των τέκνων τους δεν αποκλείει την δυνατότητα να διαρρηχθεί η εν λόγω δήλωση για ελάττωμα της βουλήσεως και ως εκ τούτου ν' ακυρωθεί βάσει των γενικών περί δικαιοπραξιών διατάξεων κατά την διαδικασία της αμφισβητούμενης δικαιοδοσίας. Στην περίπτωση αυτήν δεν πρόκειται για μεταβολή γνώμης, η οποία προσκρούει στο εκ του νόμου αμετάκλητο, αλλά γι' αποκατάσταση της αληθινής βουλήσεως (βλ. Πολ. Πρωτ. Αθ. 1047,

2371/2007, 1044/1996, 2882/1999, Πολ. Πρωτ. Θεσ. 21355/2000). Εξ άλλου, η αναγκαστικού δικαίου ρύθμιση του ζητήματος του επωνύμου τέκνου, γεννηθέντος εντός γάμου, από την διάταξη του άρθρου 1505 ΑΚ κατισχύει ως ειδική των γενικών περί αλλαγής επωνύμου ρυθμίσεων του ν. δ/τος 2573/1953 και της εκτελεστικής του νομοθεσίας (πρβλ. ΣτΕ 4167/2009, 1810/1987). Δεν είναι δυνατόν, επομένως, να χωρήσει κατά την προβλεπόμενη στα νομοθετήματα αυτά διαδικασία αλλαγή του επωνύμου, του οποίου φορέας είναι το τέκνο (πατρικού ή μητρικού), συνισταμένη όπως εν προκειμένω, στην συμπλήρωσή του με εκείνο του άλλου γονέως. Ο ερμηνευτικός δε χειρισμός των διατάξεων ουδόλως αντίκειται στο άρ. 5 παρ. 1 του Συντάγματος, διότι το ρυθμιζόμενο ρητώς με αυτές ζήτημα άπτεται της δημοσίας τάξεως, ενώ άλλωστε, υφίσταται πάντοτε η δυνατότητα του τέκνου να ζητήσει, επικαλούμενο σοβαρούς λόγους, την μεταβολή του επωνύμου του δια της διοικητικής οδού και την απόκτηση επωνύμου διαφορετικού από το πατρικό και το μητρικό (βλ. ΣτΕ 3218-3220/2015).

7. Επειδή, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου, οι αιτούντες, Γ. Μ. και Μ. Μπ., ετέλεσαν θρησκευτικό γάμο στην Αθήνα ... και εδήλωσαν στον αρμόδιο θρησκευτικό λειτουργό ως επώνυμο των τέκνων που θα εγεννώντο, το επώνυμο «Μ.» [επώνυμο του πατρός], σύμφωνα με τα οριζόμενα στο προεκτεθέν άρθρο 1505 του Αστικού Κώδικα. Μεταγενεστέρως, απέκτησαν τέκνο (Μ. Ι.), το οποίο έλαβε το ως άνω επώνυμο. Με αίτησή τους στον ήδη αρμόδιο Δήμαρχο Αθηναίων οι αιτούντες εξήτησαν (ως ασκούντες την γονική μέριμνα του ανηλίκου ως άνω τέκνου τους) να εγκριθεί η αλλαγή του επωνύμου του από «Μ.» σε «Μπ. Μ.», ήτοι να προστεθεί στο επώνυμο του πατέρα του και αυτό της μητέρας του (αίτησή τους [από 11.10.2016]). Προς τούτο επικαλέσθηκαν ως σοβαρό λόγο το γεγονός ότι το επώνυμο «Μπ.», όπως ανέφεραν, «έλκει σημαντικό θετικό παρελθόν ήδη από τον 19ο αιώνα», μνημονεύοντας πρόσωπα της μητρικής γραμμής (παππού και πρόπαππο του ανηλίκου) που έφεραν το επώνυμο αυτό και ότι πρόκειται για ένα «βαρύ και χρήσιμο στην σύγχρονη ζωή επώνυμο» για την σταδιοδρομία του ανηλίκου τέκνου. Ο Δήμαρχος Αθηναίων, αφού τήρησε την νόμιμη διαδικασία, έκανε δεκτό το αίτημα με την 7783/11.1.2017 πράξη του, εγκρίνοντας την μεταβολή, δια της προσθήκης δευτέρου επωνύμου σε αυτό του ανηλίκου, όπως ακριβώς

είχε ζητηθεί ως άνω. Ακολούθως, όμως, ο Δήμαρχος Αθηναίων ανεκάλεσε την πράξη αυτήν, εκδίδοντας την ήδη προσβαλλομένη πράξη του [από 4.7.2017]. Στο προοίμιο της προσβαλλομένης πράξεως γίνεται επίκληση των υπό στοιχεία ... και ... εγγράφων αντιστοίχως του Υπουργείου Εσωτερικών και της Αποκεντρωμένης Διοικήσεως Αττικής, τα οποία αφορούσαν ειδικώς την υπόθεση των αιτούντων. Στα έγγραφα αυτά διατυπώνεται η άποψη, ότι η αλλαγή επωνύμου δια της διοικητικής οδού δεν χωρεί στην περίπτωση της αναγκαστικού δικαίου και ειδικότερης ρυθμίσεως του άρθρου 1505 του Αστικού Κώδικα, διότι εν εναντία περιπτώσει καταστρατηγείται η περί αμετακλήτου των σχετικών δηλώσεων των γονέων ρύθμιση, που περιέχει η διάταξη αυτή. Η άποψη αυτή υιοθετήθηκε από τον Δήμαρχο, ο οποίος και προσέδωσε αναδρομική δύναμη -για λόγους νομιμότητας- στην ανάκληση της [από 11.1.2017] πράξεώς του, με την ήδη προσβαλλομένη, στην οποία μνημονεύει τα ως άνω έγγραφα του Υπουργείου και της Αποκεντρωμένης Διοικήσεως, αποδίδοντας συνοπτικά την άποψη που διατυπώνουν.

8. Επειδή, σύμφωνα με όσα έγιναν δεκτά στην έκτη σκέψη, οι διατάξεις του Αστικού Κώδικα δεν αποκλείουν την μεταβολή του επωνύμου του τέκνου κατ' εφαρμογήν της διαγραφομένης στον ειδικό διοικητικό νόμο (ν.δ. 2573/1953) διαδικασίας, ακόμα και αν η μεταβολή αυτή συνίσταται στην προσθήκη του επωνύμου του ετέρου των γονέων, το οποίο είχε αρχικώς αποκλεισθεί με την κατ' αρ. 1505 ΑΚ κοινή δήλωση αυτών, εφ' όσον συντρέχουν σοβαροί λόγοι που δικαιολογούν την μεταβολή αυτήν (βλ. ΣτΕ 2027/2015 και 1794/2016). Συνεπώς, η ανακλητική, προσβαλλομένη ήδη, πράξη του Δημάρχου Αθηναίων, η οποία στηρίζεται στην αντίθετη, εσφαλμένη εκδοχή περί της εννοίας του νόμου, είναι μη νομίμως αιτιολογημένη, όπως βασίμως προβάλλεται. Πρέπει δε ν' ακυρωθεί κατ' αποδοχή της υπό κρίσιν αιτήσεως. Κατά την μειοψηφούσα άποψη, όμως, δεν ήταν δυνατή η κατ' εφαρμογήν του ν. δ/τος 2573/1953 ικανοποίηση του αιτήματος των αιτούντων (με το προεκτεθέν περιεχόμενο) δια της διοικητικής οδού, διότι απεκλείετο από την ειδική διάταξη του αρ. 1505 ΑΚ. Συνεπώς, η επίδικη ανάκληση - κατά την άποψη αυτήν - νομίμως εχώρησε με την ως άνω αιτιολογία.

Διά ταύτα

Δέχεται την αίτηση.

Ακυρώνει την [από 4.7.2017] πράξη του Δημάρχου Αθηναίων.

2. Περικοπές Μισθών Ιατρών ΕΣΥ

ΣΤΕ ΟΛ. 431/2018

Πρόεδρος: Ν. Σακελλαρίου

Εισηγητής: Θ. Αραβάνης

Δικηγόροι: Μ. Μιχαήλ – Π. Ζαμπίτης (αιτούντες - παρεμβαίνοντες), Α. Καστανά (ΝΣΚ), Α. – Φ. Μπουρνάζου («Γενικό Νοσοκομείο Αθηνών "Ο Ευαγγελισμός – Οφθαλμιατρείο Αθηνών – Πολυκλινική"»), Ε. Παπαδάκου - Σ. Παπαδάκου (παρεμβαίνοντες).

Περικοπές Μισθών Ιατρών ΕΣΥ βάσει των διατάξεων της υποπαραγράφου Γ1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 (Α΄ 222) και της 2/83408/0022/14.11.2012 αποφάσεως του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών (Β΄ 3017)

Οι διατάξεις της περιπτ. 27 της υποπαραγράφου Γ.1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, με τις οποίες θεσπίσθηκαν οι επίδικες μειώσεις των αποδοχών των ιατρών του Ε.Σ.Υ., καθώς και οι διατάξεις της αποφάσεως οικ. 2/83408/022/14.11.2012 του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών, με τις οποίες οι μειώσεις αυτές επιβλήθηκαν αναδρομικώς από 1.8.2012, αντίκεινται στο άρθρο 21 παρ. 3 του Συντάγματος και την απορρέουσα από αυτό αρχή της ιδιαίτερης μισθολογικής μεταχειρίσεως των ιατρών του Ε.Σ.Υ., καθώς και προς τις αρχές της αναλογικότητας και της ισότητας στα δημόσια βάρη

1. Επειδή, με την κρινόμενη προσφυγή, ..., οι τέσσερις πρώτοι προσφεύγοντες ιατροί του Εθνικού Συστήματος Υγείας (Ε.Σ.Υ.), υπηρετούντες στο ν.π.δ.δ. «Γενικό Νοσοκομείο Αθηνών Ο Ευαγγελισμός - Οφθαλμιατρείο Αθηνών - Πολυκλινική», ο πρώτος με βαθμό Συντονιστή Διευθυντή ..., η δεύτερη με βαθμό Συντονιστή Διευθυντή ..., ο τρίτος με βαθμό Διευθυντή ... και ο τέταρτος με βαθμό Επιμελητή Β΄ ..., και το πέμπτο προσφεύγον σωματείο, με την επωνυμία «Ένωση Ιατρών Νοσοκομείων Αθηνών-Πειραιώς», ζητούν την ακύρωση ή μεταρρύθμιση των από 25.9.2014 μισθοδοτικών καταστάσεων («βεβαιώσεων αποδοχών») των τεσσάρων

πρώτων προσφευγόντων, για τον λόγο ότι οι αποδοχές αυτές μειώθηκαν δραστικά από 1.8.2012 κατ' εφαρμογή των διατάξεων της περιπτώσεως 27 της υποπαραγράφου Γ1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 (Α' 222) και της αποφάσεως οικ. 2/83408/0022/14.11.2012 του Αναπλ. Υπουργού Οικονομικών (Β' 3017), οι οποίες, κατά τους αιτούντες, αντίκειται στο Σύνταγμα, την Ε.Σ.Δ.Α. και το Διεθνές Σύμφωνο του Ο.Η.Ε. για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα, προκειμένου οι αποδοχές τους να επανέλθουν στο προ της 1.8.2012 ύψος.

2. Επειδή, η κρινόμενη προσφυγή ασκήθηκε στο Τριμελές Διοικητικό Πρωτοδικείο Αθηνών, εισήχθη δε στο Συμβούλιο της Επικρατείας κατόπιν της αιτήσεως των προσφευγόντων, η οποία έγινε δεκτή με την πράξη 5/23.3.2015 της κατ' άρθρο 1 παράγρ. 1 του ν. 3900/2010 Τριμελούς Επιτροπής, για να κριθεί το γενικότερου ενδιαφέροντος ζήτημα της συνταγματικότητας (προσβολή των άρθρων 2, 4, 5, 21, 22, 25 και 106 του Συντάγματος), και της συμφωνίας με το άρθρο 1ο του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α. και το άρθρο 7 του Διεθνούς Συμφώνου του Ο.Η.Ε. για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα, των ανωτέρω διατάξεων του ν. 4093/2012, με τις οποίες επήλθαν περικοπές στον μηνιαίο μισθό των τεσσάρων πρώτων προσφευγόντων. Η πράξη αυτή της Επιτροπής δημοσιεύθηκε σε δύο ημερήσιες εφημερίδες των Αθηνών ..., όπως ορίζεται στο άρθρο 1 του ν. 3900/2010. Περαιτέρω, με την από 30.3.2015 πράξη του Προέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας η υπόθεση εισήχθη, λόγω σπουδαιότητας, στην Ολομέλεια του Δικαστηρίου.

3. Επειδή, στην παράγρ. 1 του άρθρου 1 του ν. 3900/2010 (Α' 213), όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 40 παρ. 1 του ν. 4055/2012 (Α' 51), ορίζονται τα εξής: «Οποιοδήποτε ένδικο βοήθημα ή μέσο ενώπιον οποιουδήποτε τακτικού διοικητικού δικαστηρίου μπορεί να εισαχθεί στο Συμβούλιο της Επικρατείας με πράξη τριμελούς Επιτροπής, αποτελούμενης από τον Πρόεδρό του, τον αρχαιότερο Αντιπρόεδρο και τον Πρόεδρο του αρμόδιου καθ' ύλην Τμήματος, ύστερα από αίτημα ενός των διαδίκων ή του Γενικού Επιτρόπου των διοικητικών δικαστηρίων, όταν με αυτό τίθεται ζήτημα γενικότερου ενδιαφέροντος που έχει συνέπειες για ευρύτερο κύκλο προσώπων. Τα αιτήματα των διαδίκων συνοδεύονται, επί ποινή απαραδέκτου, από παράβολο τριακοσίων (300) ευρώ υπέρ του Δημοσίου. ... Η πράξη της Επιτροπής δημοσιεύεται σε δύο ημερήσιες εφημερίδες των Αθηνών και συνεπάγεται την αναστολή εκδίκασης των εκκρεμών υποθέσεων, στις οποίες τίθεται το ίδιο ζήτημα. Η αναστολή δεν καταλαμβάνει την προσωρινή δικαστική προστασία. Μετά την επίλυση του ζητήματος, το Συμβούλιο της Επικρατείας μπορεί να παραπέμψει το ένδικο μέσο ή βοήθημα στο αρμόδιο τακτικό διοικητικό δικαστήριο. Η απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας δεσμεύει τους διαδίκους της ενώπιόν του δίκης, στους οποίους περιλαμβάνονται και οι παρεμβάντες. Στη δίκη ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας μπορεί να παρέμβει κάθε διάδικος σε εκκρεμή δίκη, στην οποία τίθεται το ίδιο ζήτημα, και να προβάλει τους ισχυρισμούς του σχετικά με το ζήτημα αυτό. Για την εν λόγω παρέμβαση δεν καταλογίζεται δικαστική δαπάνη, η δε μη άσκησή της δεν δημιουργεί δικαίωμα ασκήσεως ανακοπής ή

τριπανάκοπής». Κατά την έννοια των ανωτέρω διατάξεων, εφ' όσον αίτημα διαδίκου να εισαχθεί στο Συμβούλιο της Επικρατείας ένδικο βοήθημα ή μέσο αρμοδιότητας των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων, για τον λόγο ότι τίθεται με αυτό ζήτημα γενικότερου ενδιαφέροντος με συνέπειες για ευρύ κύκλο προσώπων, γίνει δεκτό από την προβλεπόμενη από τις διατάξεις αυτές τριμελή Επιτροπή, η οποία αποφασίζει εκ των ενόντων, βάσει των προβαλλομένων ισχυρισμών και των στοιχείων του φακέλου που διαθέτει, το Δικαστήριο αυτό εκδικάζει σε Ολομέλεια ή σε Τμήμα το ένδικο βοήθημα ή μέσο, εφαρμόζοντας ως προς την πληρεξουσιότητα τα οριζόμενα στις διατάξεις του άρθρου 27 του π.δ/τος 18/1989 και κατά τα λοιπά, ως προς το παραδεκτό και το βάσιμο του ενδίκου βοηθήματος ή μέσου, τις ισχύουσες για το ένδικο βοήθημα ή μέσο οικείες διατάξεις (ΣΕ Ολομ. 3170/2014, 1118/2014, 694/2013, 1971, 1619, 601/2012).

4. Επειδή, στην παρούσα δίκη παρεμβαίνει παραδεκτώς υπέρ των προσφευγόντων, κατ' άρθρο 1 παράγρ. 1 του ν. 3900/2010, με το 211/20.5.2016 δικόγραφο, η Ε.Π., ..., η οποία είναι διάδικος σε εκκρεμή δίκη (βλ. αγωγή της με ΓΑΚ ... ενώπιον του Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών κατά του νοσοκομείου ΚΑΤ), στην οποία τίθεται το αυτό θέμα της συνταγματικότητας των ως άνω διατάξεων του ν. 4092/2012. Εξ άλλου, εν όψει του αντικειμένου της παρούσας δίκης και του τιθεμένου ζητήματος γενικώτερου ενδιαφέροντος, παραδεκτώς παρεμβαίνει υπέρ των προσφευγόντων με το 534/26.10.2015 δικόγραφο, κατ' άρθρο 113 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας [«Κ.Δ.Δ.», ν. 2717/1999 (Α' 97)], η δευτεροβάθμια συνδικαλιστική οργάνωση «Ομοσπονδία Ενώσεων Νοσοκομειακών Γιατρών Ελλάδας (Ο.Ε.Ν.Γ.Ε.)», η οποία έχει ως σκοπό, μεταξύ άλλων (βλ. άρθρο 2 του από 29.9.1987 καταστατικού της), την προαγωγή και διαφύλαξη των εργασιακών, οικονομικών, ασφαλιστικών, κοινωνικών και συνδικαλιστικών συμφερόντων των νοσοκομειακών ιατρών καθώς και τη βελτίωση των συνθηκών και των όρων εργασίας αυτών (πρβλ. ΣΕ 690/2013 7μ.). Τέλος, παραδεκτώς, για τον ίδιο λόγο, παρεμβαίνει με το 577/10.11.2015 δικόγραφο παρεμβάσεως το ν.π.δ.δ. «Πανελλήνιος Ιατρικός Σύλλογος (Π.Ι.Σ.)», ο οποίος, όπως προβάλλει, είναι νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου και όχι αμιγώς επαγγελματικό σωματείο (ΣΕ 3208/2014 Ολομ. σκ. 2), αποτελεί το κεντρικό συντονιστικό όργανο και την εποπτεύουσα αρχή όλων των ιατρών της χώρας [άρθρο 1 παράγρ. 1 του ν. 727/1977 (Α' 308)], έχει δε ως σκοπό την διαχείριση των «γενικής φύσεως ζητημάτων» (παράγρ. 2 του αυτού άρθρου), μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται και τα αφορώντα τον καθορισμό της αμοιβής των ιατρών του Ε.Σ.Υ., δεδομένου ότι συνδέονται ευθέως με τις συνθήκες ασκήσεως του ιατρικού επαγγέλματος,

ήτοι με ζήτημα γενικού ενδιαφέροντος για τους ιατρούς (πρβλ. ΣΕ 3962/2014, 284/1961 Ολομ., βλ. Επίσης 3803/2014 Ολομ.).

5. Επειδή, οι πληττόμενες μισθοδοτικές καταστάσεις, οι οποίες εκδόθηκαν από το καθ' ου νοσοκομείο που αποτελεί ν.π.δ.δ. [βλ. άρθρα 2 παρ. 1 του ν. 4052/2012 (Α' 41) και 1 της κ.υ.α. Υ4α/οικ.123908/ 31.12.2012 (Β' 3515)] και αφορούν την ενεστώσα μισθολογική κατάσταση των προσφευγόντων ιατρών, είναι εκτελεστές ατομικές διοικητικές πράξεις και προσβάλλονται παραδεκτώς με προσφυγή ουσίας (βλ. ΣΕ 3402/2014 Ολομ., σκ. 8, 612/2012 Ολομ., σκ. 28). Περαιτέρω η προσφυγή ασκείται με έννομο συμφέρον από τους τέσσερις πρώτους προσφεύγοντες ιατρούς που υπηρετούν στο καθ' ου νοσοκομείο και οι οποίοι παραδεκτώς ομοδικούν [άρθρο 115 παράγρ. 3 του Κ.Δ.Δ., όπως η παράγρ. αυτή προστέθηκε με το άρθρο 11 παράγρ. 1 του ν. 2944/2001 (Α' 222) και τροποποιήθηκε με το άρθρο 22 παράγρ. 2 του ν. 3226/2004 (Α' 24)], δεδομένου ότι οι ένδικες απαιτήσεις είναι ομοειδείς και ερείδονται σε όμοια κατά τα ουσιώδη στοιχεία νομική βάση, για όλες δε τις προσβαλλόμενες πράξεις αρμόδιο κατά τόπο είναι το Διοικητικό Πρωτοδικείο Αθηνών. Αντιθέτως, η προσφυγή είναι απορριπτέα ως απαράδεκτη καθ' ο μέρος ασκείται από το πέμπτο προσφεύγον σωματείο («Ένωση Ιατρών Νοσοκομείων Αθηνών – Πειραιώς»), δεδομένου ότι οι πληττόμενες μισθοδοτικές καταστάσεις αφορούν αποκλειστικά τους προσφεύγοντες ιατρούς και δεν θίγουν αμέσως την λειτουργία του (πρβλ. ΣΕ 1094/2008). Κατά τα λοιπά, η προσφυγή είναι εμπρόθεσμη εφ' όσον δεν προκύπτει κοινοποίηση ή γνώση των προσβαλλομένων μισθοδοτικών καταστάσεων από τους προσφεύγοντες σε χρόνο πέραν των 60 ημερών από την κατάθεσή της, ενώ εξ άλλου μόνη η είσπραξη του μισθού εκ μέρους του ενδιαφερομένου δεν αποδεικνύει άνευ ετέρου πλήρη γνώση του περιεχομένου της αντίστοιχης μισθοδοτικής καταστάσεως, δεδομένου ότι το περιεχόμενο των καταστάσεων αυτών δεν είναι πάντοτε ευχερώς κατανοητό λόγω του τεχνικού χαρακτήρα των (βλ. ΣΕ1895/1994 7μ.).

6. Επειδή, το Σύνταγμα ορίζει στο άρθρο 5 παράγρ. 5, η οποία προστέθηκε κατά την αναθεώρηση του 2001 με το Ψήφισμα της 6.4.2001 της Ζ' Αναθεωρητικής Βουλής (Α' 84), ότι «Καθένας έχει δικαίωμα στην προστασία της υγείας ...», στο άρθρο 21 παράγρ. 3 ότι «Το κράτος μεριμνά για την υγεία

των πολιτών ...» και στο άρθρο 22 παράγρ. 5, όπως η παράγρ. αυτή αναριθμήθηκε με την αναθεώρηση του 2001, ότι «Το κράτος μεριμνά για την κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων, όπως νόμος ορίζει». **Όπως έχει κριθεί, από τις διατάξεις αυτές του Συντάγματος συνάγεται ότι γεννάται ευθεία υποχρέωση του Κράτους και των οργανισμών κοινωνικής ασφαλίσεως για την προστασία της υγείας των πολιτών, εργαζομένων και συνταξιούχων, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η παροχή υπηρεσιών υγείας υψηλού επιπέδου (ΣΕ 3802/2014 Ολομ. σκ. 15, 9/2016 7μ. σκ. 4, 2381/2016 σκ. 7, πρβλ. ΣΕ 1187-8/2009, 400/2016 Ολομ., 3485/2010, 1634/2009), οι οποίες πρέπει να καλύπτουν πλήρως τις ανάγκες διαγνώσεως και θεραπείας των σχετικών παθήσεων, τις χειρουργικές επεμβάσεις, εφ' όσον απαιτούνται, ως και γενικώς τις ανάγκες νοσηλείας των πολιτών. Η υποχρέωση αυτή υπόκειται σε νομοθετικούς περιορισμούς, υπό τον όρο ότι οι περιορισμοί αυτοί δεν οδηγούν στην ανατροπή του δικαιώματος στην προστασία της υγείας (βλ. ΣΕ3962/2014 Ολομ., 1812/2013, 2033/2009, 1187-8/2009 Ολομ., 9/2016 7μ., 2381/2016 κ.ά.). Εν όψει των ανωτέρω επιταγών του Συντάγματος, η άσκηση κάθε επαγγελματικής δραστηριότητας, η οποία συνίσταται στην παροχή υπηρεσιών σχετικών με την υγεία, επιτρέπεται μόνον σε εκείνα τα πρόσωπα που έχουν τα προσόντα, τα οποία ο νομοθέτης κρίνει αναγκαία προκειμένου να εξασφαλίζεται η παροχή στους πολίτες υπηρεσιών υγείας υψηλού επιπέδου (βλ. ΣΕ 1634/2009, 2267/2005).**

7. Επειδή, περαιτέρω, το Σύνταγμα στο άρθρο 4 παρ. 5 ορίζει ότι: «Οι Έλληνες πολίτες συνεισφέρουν χωρίς διακρίσεις στα δημόσια βάρη, ανάλογα με τις δυνάμεις τους», στο άρθρο 25 παρ. 1 και 4 ότι: «1. Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους. ... Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας. ... 4. Το Κράτος δικαιούται να αξιώνει από όλους τους πολίτες την εκπλήρωση του χρέους της κοινωνικής και εθνικής αλληλεγγύης», στο άρθρο 79 παρ. 1 ότι: «Η Βουλή κατά την τακτική ετήσια

συνοδὸ της ψηφίζει τον προϋπολογισμό των εσόδων και εξόδων του Κράτους για το επόμενο έτος ...» και στο άρθρο 106 παρ. 1 ότι: «Για την εδραίωση της κοινωνικής ειρήνης και την προστασία του γενικού συμφέροντος το Κράτος προγραμματίζει και συντονίζει την οικονομική δραστηριότητα στη Χώρα, επιδιώκοντας να εξασφαλίσει την οικονομική ανάπτυξη όλων των τομέων της εθνικής οικονομίας ...». Όπως έχει κριθεί (βλ. ΣΕ Ολομ. 4741/2014 σκ. 12, 2193/2014 σκ. 18), από το συνδυασμό των διατάξεων αυτών συνάγεται ότι σε περιπτώσεις παρατεταμένης οικονομικής κρίσεως, ο κοινός νομοθέτης δύναται να θεσπίσει μέτρα περιστολής των δημοσίων δαπανών που συνεπάγονται σοβαρή οικονομική επιβάρυνση μεγάλων κατηγοριών του πληθυσμού και, ιδίως, όσων λαμβάνουν μισθό ή σύνταξη από το δημόσιο ταμείο, λόγω της άμεσης εφαρμογής και αποτελεσματικότητας των επιβαλλομένων σε βάρος τους μέτρων για τον περιορισμό του δημοσίου ελλείμματος. Η δυνατότητα, όμως, αυτή δεν μπορεί να είναι απεριόριστη αλλά έχει ως όριο τις αρχές της αναλογικότητας, της ισότητας στην κατανομή των δημοσίων βαρών και του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, οι οποίες επιτάσσουν όπως το βάρος της δημοσιονομικής προσαρμογής κατανέμεται μεταξύ όλων των κατηγοριών απασχολούμενων τόσο στον δημόσιο, όσο και στον ιδιωτικό τομέα, ως επίσης και των ασκούντων ελεύθερο επάγγελμα, δεδομένου μάλιστα ότι η βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών είναι προς όφελος όλων. Και τούτο διότι, εν όψει και της καθιερωμένης στο άρθρο 25 παρ. 4 του Συντάγματος αξιώσεως του Κράτους να εκπληρώνουν όλοι οι πολίτες το χρέος της κοινωνικής και εθνικής αλληλεγγύης, δεν είναι επιτρεπτό η επιβάρυνση από τα μέτρα που λαμβάνονται προς αντιμετώπιση της δυσμενούς και παρατεταμένης οικονομικής συγκυρίας να κατανέμεται πάντοτε σε συγκεκριμένες κατηγορίες πολιτών, ώστε η σωρευτική επιβάρυνση αυτών να είναι ιδιαίτερα μεγάλη και να είναι πλέον εμφανής η υπέρβαση των ορίων της αναλογικότητας και της ισότητας στην κατανομή των δημοσίων βαρών, αντί της προωθήσεως διαρθρωτικών μέτρων και της εισπράξεως των φορολογικών εσόδων, από την μη εφαρμογή των οποίων ευνοούνται κυρίως άλλες κατηγορίες πολιτών (βλ. ΣΕ Ολομ.

3372-3373/2015, 2193/2014 σκ.18, 668/2012 σκ. 37). Επί πλέον όριο στην εξουσία του νομοθέτη να περιστέλλει δαπάνες και συναφώς να μειώνει αποδοχές δημοσίων λειτουργών πηγάζουν και από τυχόν ειδικές διατάξεις του Συντάγματος σχετικές με τις θιγόμενες ομάδες του πληθυσμού.

8. Επειδή, προς εκπλήρωση της συνταγματικής επιταγής για την λήψη μέτρων προστασίας της υγείας εκδόθηκε ο ν. 1397/1983 «Εθνικό σύστημα υγείας» (Α΄ 143). Με το νόμο αυτόν οργανώθηκε η παροχή υπηρεσιών υγείας προς τους πολίτες με τη δημιουργία δημόσιου τομέα υγείας και ρυθμίστηκαν, μεταξύ άλλων, τα ζητήματα της υπηρεσιακής καταστάσεως και του μισθολογικού καθεστώτος των ιατρών του κλάδου Ε.Σ.Υ. Ειδικότερα, ο νόμος αυτός, όπως ισχύει, ορίζει στο άρθρο 1 ότι «Το κράτος έχει την ευθύνη για την παροχή υπηρεσιών υγείας στο σύνολο των πολιτών» (παρ. 1) και ότι «Οι υπηρεσίες υγείας παρέχονται ισότιμα σε κάθε πολίτη, ανεξάρτητα από την οικονομική, κοινωνική και επαγγελματική του κατάσταση, μέσα από ενιαίο και αποκεντρωμένο εθνικό σύστημα υγείας .., » (παρ. 2), στο άρθρο 5, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 11 του ν. 2071/1992 (Α΄ 123), ότι «Η περίθαλψη διακρίνεται σε πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια, παρέχεται δε από δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς» (παρ. 1), στο άρθρο 24 ότι: «1. Οι θέσεις του ιατρικού προσωπικού των νοσοκομείων οποιασδήποτε νομικής μορφής και των κατά τις διατάξεις του νόμου αυτού κέντρων υγείας, εκτός από τα νοσοκομεία των ενόπλων δυνάμεων και των Α.Ε.Ι., συνιστώνται ως θέσεις γιατρών πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης. 2. Οι γιατροί αυτοί είναι μόνιμοι δημόσιοι λειτουργοί και απαγορεύεται ν' ασκούν την ιατρική ως ελεύθερο επάγγελμα ή οποιοδήποτε άλλο επάγγελμα εκτός από αυτά που έχουν σχέση με συγγραφική ή καλλιτεχνική δραστηριότητα και να κατέχουν οποιαδήποτε άλλη δημόσια ή ιδιωτική θέση. Επίσης απαγορεύεται να είναι ιδιοκτήτες ιδιωτικής κλινικής ή φαρμακευτικής επιχείρησης ή να μετέχουν σε εταιρείες με αντίστοιχα αντικείμενα [όπως το δεύτερο εδάφιο της παρ. 2 αντικαταστάθηκε με την παρ. 10 του άρθρου 29 του ν. 1579/1985 (Α΄ 217)], στο δε άρθρο 25 παρ. 1 ότι «Στο Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας συνιστάται κλάδος γιατρών Ε.Σ.Υ.». Περαιτέρω, ο ν. 2071/1992 «Εκσυγχρονισμός και Οργάνωση Συστήματος Υγείας» (Α΄ 123, διόρθ. σφαλμ. Α΄ 148) ορίζει στο

άρθρο 63 ότι «Οι θέσεις του ιατρικού προσωπικού των νοσοκομείων ν.π.δ.δ. και των κατά τις διατάξεις του νόμου αυτού κέντρων υγείας, εκτός από τα νοσοκομεία των Ενόπλων Δυνάμεων και των Α.Ε.Ι., συνιστώνται εφεξής ως θέσεις ιατρών πλήρους και αποκλειστικής ή μερικής απασχόλησης» (παρ. 1), ότι οι υπηρετούντες μέχρι τη δημοσίευση του νόμου αυτού ιατροί πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης, καθώς και οι ιατροί, οι οποίοι έχουν κριθεί επιτυχώς να καταλάβουν θέση, πριν τη δημοσίευση του ίδιου νόμου «είναι μόνιμοι δημόσιοι λειτουργοί» (παρ. 2), ότι οι «Οι παραπάνω μόνιμοι ιατροί είτε υπηρετούν σε οργανικές θέσεις είτε σε προσωποπαγείς θέσεις απαγορεύεται να ασκούν την ιατρική... ως ελεύθερο επάγγελμα ή οποιοδήποτε άλλο επάγγελμα εκτός από αυτά που έχουν σχέση με συγγραφική, καλλιτεχνική ή διδακτική δραστηριότητα, και να κατέχουν οποιαδήποτε άλλη δημόσια ή ιδιωτική θέση, πλην εκείνων, που προβλέπονται κατ' εξαίρεση με τις διατάξεις του παρόντος νόμου» (παρ. 3), ότι οι ιατροί που διορίζονται για πρώτη φορά σε θέσεις του κλάδου ιατρών Ε.Σ.Υ. πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης που προκηρύσσονται μετά τη δημοσίευση του εν λόγω νόμου «είναι δημόσιοι λειτουργοί επί θητεία και ισχύουν γι' αυτούς οι διατάξεις της παραγράφου 3 του άρθρου αυτού μόνο σε ό,τι αφορά την άσκηση ελεύθερου ή άλλου επαγγέλματος» (παρ. 4), ότι «Οι ιατροί, που διορίζονται σε θέσεις μερικής απασχόλησης ασκούν δημόσιο λειτούργημα επί θητεία και διατηρούν το δικαίωμα ετεροαπασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα της ιατρικής ή το δικαίωμα διατηρήσεως ιδιωτικού ιατρείου ή οδοντιατρείου.» (παρ. 5) και ότι «Οι ιατροί πλήρους και αποκλειστικής ή μερικής απασχόλησης ... απαγορεύεται να είναι ιδιοκτήτες ιδιωτικής κλινικής ή φαρμακευτικής επιχείρησης ή να μετέχουν σε προσωπική εταιρεία ή Ε.Π.Ε. ή στη διοίκηση Α.Ε. με αντίστοιχα αντικείμενα» (παρ. 7). Περαιτέρω, στο άρθρο 64 του ίδιου νόμου ορίζεται ότι «... 3. Οι θέσεις ιατρών του κλάδου Ε.Σ.Υ., πλήρους και αποκλειστικής ή μερικής απασχόλησης, διαβαθμίζονται σε θέσεις: α) διευθυντών, β) επιμελητών Α', γ) επιμελητών Β' ... Οι πιο πάνω θέσεις συνιστώνται κατά ειδικότητα ... 4. Σε όλα τα νοσοκομεία ν.π.δ.δ., υπηρετούν ιατροί πλήρους και αποκλειστικής ή μερικής απασχόλησης ή σύμβουλοι ιατροί, οι οποίοι προσλαμβάνονται σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος νόμου, καθώς οι ειδικευόμενοι ιατροί. ...». Στο άρθρο 65 ορίζονται ως τυπικά

προσόντα για την πρόσληψη σε θέση του κλάδου ιατρών Ε.Σ.Υ. όλων των κατηγοριών και βαθμίδων η Ελληνική ιθαγένεια ή ιθαγένεια κράτους - μέλους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, άδεια ασκήσεως ιατρικού επαγγέλματος, τίτλος ειδικότητας αντίστοιχος με τη θέση (παράγρ. 1, περιπτ. α - γ αντιστοίχως) καθώς και ορισμένη ηλικία ανάλογα με την προς κατάληψη θέση [περίπτ. δ΄ της παραγρ. 1 και παράγρ. 2 του άρθρου 65, όπως η παράγρ. 2 ίσχυε κατά την κατάθεση της κρινόμενης προσφυγής τροποποιηθείσα με το άρθρο 18 του ν. 3580/2007 (Α΄ 134), βλ. ήδη περίπτ. δ΄ της παραγρ. 1 όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 35 παρ. 3 του ν. 4368/2016 (Α΄ 21/21.2.2016)], και ότι «Πρόσληψη ιατρών ή παροχή υπηρεσιών σε ν.π.δ.δ. από ιατρούς, που κατέχουν άλλη θέση στο Δημόσιο απαγορεύεται.» (παράγρ. 4). Στο άρθρο 69 ορίζονται τα της πληρώσεως θέσεων του κλάδου ιατρών Ε.Σ.Υ. μετά από προκήρυξη των θέσεων από το αρμόδιο όργανο (παρ. 1, βλ. ήδη άρθ. 35 παρ. 1 του ν. 4368/2016 περί αντικαταστάσεως της παρ. 1), ότι κάθε ιατρός μπορεί να υποβάλει αίτηση και να κριθεί για περισσότερες της μιας θέσεων και ότι οι υποψήφιοι κρίνονται από ειδικά συμβούλια επιλογής ιατρικού προσωπικού (παρ. 2), στην δε παρ. 5 του ίδιου άρθρου ορίζονται τα της κατατάξεως των υποψηφίων και του διορισμού των επιτυχόντων. Στο άρθρο 70 καθορίζεται η θητεία για τους ιατρούς του Ε.Σ.Υ. όλων των κατηγοριών και βαθμίδων (παρ. 1), καθώς και ανώτατος χρόνος παραμονής στην θέση, μετά την εξάντληση του οποίου η θέση επαναπροκηρύσσεται (παρ. 2). Στο άρθρο 72 ορίζονται τα της βαθμολογικής εξελίξεως των ιατρών με την κατάληψη κενής θέσεως ανωτέρου βαθμού μετά από προκήρυξη της θέσεως και σχετική κρίση (παρ. 1), αν όμως ο ιατρός δεν καταλάβει ανώτερη θέση μετά τη συμπλήρωση και τρίτης θητείας δεν μπορεί να διεκδικήσει εκ νέου τη θέση του, η οποία προκηρύσσεται εντός δύο μηνών, ο δε ιατρός τίθεται στη διάθεση του Υπουργείου Υγείας και τοποθετείται με τον ίδιο βαθμό στην ίδια υγειονομική περιφέρεια σύμφωνα με τις ανάγκες της υπηρεσίας (παρ. 4). Στο άρθρο 73 ορίζεται ότι «Οι ιατροί πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης εργάζονται πέντε (5) ημέρες την εβδομάδα σε συνεχές πρωινό οκτάωρο ημερησίως (παρ. 1). Στο άρθρο 77 παρ. 1 ορίζονται τα πειθαρχικά αδικήματα, μεταξύ των οποίων και η άσκηση ελεύθερου ή άλλου επαγγέλματος από ιατρούς πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης (περ. α), η δωροληψία και

ιδίως η λήψη αμοιβής και η αποδοχή οποιασδήποτε άλλης περιουσιακής παροχής για την προσφορά οποιασδήποτε ιατρικής υπηρεσίας (περ. β), η συνεργασία με ιατρούς που ασκούν ελεύθερο επάγγελμα ή με ιδιωτικές κλινικές (περ. γ), και η αδικαιολόγητη απουσία ή εγκατάλειψη θέσεως, για την οποία, μετά την δεύτερη υποτροπή, μπορεί να επιβληθεί η ποινή της οριστικής παύσεως [περ. ζ, όπως διαμορφώθηκε με το άρθρο 11 παρ. 6 του ν. 3329/2005 (Α' 81)]. Περαιτέρω, στην παράγρ. 5 του ίδιου άρθρου 77, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 98 του ν. 4172/2013 (Α' 167), ορίζεται ότι για τα αδικήματα, μεταξύ άλλων, των ανωτέρω περιπτ. α' και β' της παραγρ. 1 του άρθρου αυτού, «ο ιατρός τιμωρείται υποχρεωτικώς με ποινή οριστικής παύσης και σωρευτικά με ποινή προστίμου, από 5.000 μέχρι 30.000 ευρώ για την περίπτωση α' και το ποσό του ανταλλάγματος προσαυξημένο επί 50 φορές για την περίπτωση β'», στην δε παράγρ. 7 ότι «Η ποινή της οριστικής παύσης μπορεί να επιβληθεί για τα αδικήματα της παρ. 1 περ. β', γ', δ' του νόμου αυτού, για τα αδικήματα της χρησιμοποίησης θέσης για εξυπηρέτηση ατομικών συμφερόντων ή τρίτων, της ατελούς ή μη έγκαιρης εκπλήρωσης των καθηκόντων τους ...». Στη συνέχεια, με το άρθρο 11 του ν. 2889/2001 «Βελτίωση και εκσυγχρονισμός του Εθνικού Συστήματος Υγείας ...» (Α' 37), ορίσθηκε, μεταξύ άλλων, ότι οι ιατροί του Ε.Σ.Υ. είναι πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης και ότι η λειτουργία ιδιωτικού ιατρείου εντός του νοσοκομείου ή του κέντρου υγείας και η απασχόλησή τους στον ιδιωτικό τομέα αποτελεί πειθαρχικό αδίκημα που συνεπάγεται την άμεση αναστολή καθηκόντων και την παραπομπή του υπαιτίου με το ερώτημα της οριστικής παύσης [παράγρ. 1, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 36 του ν. 4272/2014 (Α' 145)], ότι, κατ' εξαίρεση, πανεπιστημιακοί ιατροί πλήρους απασχόλησης σε πανεπιστημιακές κλινικές, εργαστήρια ή μονάδες εντός νοσοκομείων του Ε.Σ.Υ. επιτρέπεται υπό προϋποθέσεις να διατηρούν ιδιωτικό ιατρείο (παράγρ. 2, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 30 παρ. 2 του ν. 4025/2011), ότι οι προσλαμβανόμενοι το πρώτον ως Επιμελητές Α, Β, Γ και ως Διευθυντές διορίζονται με πενταετή θητεία, στο τέλος της οποίας η θέση των τριών πρώτων βαθμών επαναπροκηρύσσεται και εφ' όσον καταληφθεί από τον ίδιο ιατρό αυτός διορίζεται ως μόνιμος, ενώ οι Διευθυντές μονιμοποιούνται μετά από θετική αξιολόγηση από το αρμόδιο συμβούλιο [παρ. 5, όπως

αντικαταστάθηκε με το άρθρο 6 παρ. 1 του ν. 3204/2003 (Α΄ 296)]. Ακολούθως, με τις διατάξεις του άρθρου 4 του ν. 3754/2009 «Ρύθμιση όρων απασχόλησης των νοσοκομειακών ιατρών του ΕΣΥ ...» (Α΄ 43), όπως προκύπτει και από την εισηγητική έκθεση του νόμου, καθιερώθηκε ένα νέο σύστημα (πολυδιευθυντικό) για την ένταξη και εξέλιξη των ιατρών στο σύστημα Ε.Σ.Υ., οι οργανικές θέσεις των οποίων μετονομάσθηκαν σε θέσεις ειδικευμένων ιατρών, και παρασχέθηκε σε κάθε άξιο επιστήμονα η δυνατότητα να εξαντλήσει την ιεραρχία των βαθμίδων από τον εισαγωγικό βαθμό του Επιμελητή Β΄ μέχρι τον βαθμό του Διευθυντή (περιπτ. Α - Γ), ήδη δε μέχρι τον βαθμό του Συντονιστή Διευθυντή [περίπτ. Δ, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 55 παρ. 1 του ν. 3918/2011 (Α΄ 31)], καθορίσθηκαν λεπτομερώς τα όργανα και η διαδικασία αξιολόγησης της επιστημονικής επάρκειας των ιατρών από ειδικά συμβούλια αξιολόγησης (περιπτ. Δ και επόμεν., όπως ισχύουν), προβλέφθηκε δε η δημιουργία θέσεως Συντονιστή Διευθυντή σε κάθε Τμήμα νοσοκομείου του Ε.Σ.Υ. στο οποίο υπηρετούν περισσότεροι Διευθυντές και καθορίσθηκαν οι προϋποθέσεις και η διαδικασία πληρώσεώς της [περίπτ. Ζ, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 3 παρ. 3 του ν. 3868/2010 (Α΄ 129)].

9. Επειδή, περαιτέρω, για την απόκτηση του πτυχίου ιατρικής των Τμημάτων Ιατρικής των ημεδαπών ΑΕΙ απαιτείται εξαετής φοίτηση (δώδεκα εξάμηνα) σύμφωνα με το άρθρο μόνο παρ. 1 του π.δ. 327/1985 (Α΄ 115), το οποίο εξακολουθεί να ισχύει μέχρι τη ρύθμιση του θέματος με τον Οργανισμό κάθε ιδρύματος [βλ. άρθρα 81 περίπτ. 43 και 80 παράγρ. 22 περίπτ. α του ν. 4009/2011 (Α΄ 195)]. Εξ άλλου, για την άσκηση του ιατρικού επαγγέλματος απαιτείται άδεια, η οποία χορηγείται κατόπιν αιτήσεως του ενδιαφερομένου, εφ' όσον ο αιτών είναι πτυχιούχος Ιατρικής Σχολής ημεδαπού Πανεπιστημίου [άρθρα 1-3 του Κώδικα Ασκήσεως Ιατρικού Επαγγέλματος, α.ν. 1565/1939 (Α΄ 16)], ενώ οι πτυχιούχοι ξένων σχολών «ίνα τύχωσιν αδείας, δέον να έχωσιν υποστή επιτυχώς την υπό των κειμένων Νόμων προβλεπομένην δοκιμασίαν» [βλ. άρθρο 2 του ν.δ. 67/1968 (Α΄ 303) που αφορά την αναγνώριση αλλοδαπών πτυχίων ιατρικής κατόπιν εξετάσεως, βλ. ΣΕ 4719/2012]. Η άδεια ασκήσεως ιατρικού επαγγέλματος είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την εγγραφή ιατρού σε Ιατρικό Σύλλογο (άρθρο 6 του β.δ.

της 11.10 – 7.11.1957 (Α΄ 225), συνιστά δε, όπως ήδη εκτέθηκε, τυπικό προσόν για την πρόσληψη σε θέση του κλάδου ιατρών Ε.Σ.Υ. Τέλος, για την απόκτηση τίτλου ιατρικής ειδικότητας, η οποία κατά τα εκτεθέντα συνιστά επίσης τυπικό προσόν για την πρόσληψη σε θέση του κλάδου ιατρών Ε.Σ.Υ., απαιτείται άδεια χορηγούμενη από τον αρμόδιο για Υπουργό μετά από σύμφωνη γνώμη του Συμβουλίου Ιατρικών Ειδικοτήτων [άρθρο 5 του ν.δ. 3366/1955 (Α΄ 258)], οι αρμοδιότητες του οποίου περιήλθαν ακολούθως στο Κεντρικό Συμβούλιο Υγείας [άρθρα 110 παρ. 2 του π.δ. 544/1977 (Α΄ 178) και 3 παρ. 2 του ν. 1278/1982 (Α΄ 105), όπως ισχύει]. Για την απόκτηση της εν λόγω άδειας απαιτείται άδεια ασκήσεως ιατρικού επαγγέλματος, μετεκπαίδευση σε αναγνωρισμένη κλινική ή εργαστήριο, επιτυχής δοκιμασία ενώπιον εξεταστικής επιτροπής και βεβαίωση εκπληρώσεως υπηρεσίας υπαίθρου [άρθρο 8 παρ. 1 περιπτ. α - δ του ν.δ. 3366/1955, όπως η περίπτ. δ προστέθηκε με το άρθ. 22 παρ. 1 του ν. 4208/2013 (Α΄ 252)]. Τέλος, με το άρθρο 1 του π.δ. 415/1994 (Α΄ 236), όπως ισχύει, καθορίστηκε ο αναγκαίος χρόνος ειδικεύσεως για την απόκτηση της ιατρικής ειδικότητας (βλ. ιδίως περιπτ. ... 6.Αναισθησιολογία-5 έτη, 7. Γαστρεντερολογία - 6 έτη, ... 31.Πνευμονολογία – Φυματιολογία - 5 έτη).

10. Επειδή, εξ άλλου, η μισθολογική εξέλιξη των ιατρών του Ε.Σ.Υ. είχε μέχρι τη δημοσίευση του ν. 4093/2012 ως εξής: Με το άρθρο 30 του ν. 1397/1983 καθορίστηκε ειδικό μισθολόγιο για τους ιατρούς του Ε.Σ.Υ., αποτελούμενο από τον βασικό μισθό, κλιμακούμενο ανάλογα με τον βαθμό και τα χρόνια υπηρεσίας (0 - 3 χρόνια, 3 - 6 χρόνια και 6 - 9 χρόνια, Βοηθός: 35.000, 40.000 και 45.000 δρχ., Επιμελητής Β΄: 60.000, 65.000 και 70.000 δρχ., Επιμελητής Α΄: 75.000, 80.000 και 85.000 δρχ. και Διευθυντής: 95.000, 110.000 και 130.000 δρχ. Αντιστοίχως, βλ. παράγρ. 1), και από διάφορες αποζημιώσεις, επιδόματα και προσαυξήσεις, όπως τα επιδόματα για δαπάνες βιβλιοθήκης και κίνησης λόγω των ειδικών συνθηκών του επαγγέλματος και για την ετοιμότητα κάλυψης έκτακτων αναγκών και η αποζημίωση λόγω συμμετοχής σε συνέδρια και εκπαιδευτικό έργο (παράγρ. 2). Προβλέφθηκε επίσης αυτόματη τιμαριθμική προσαρμογή των αμοιβών (παράγρ. 5) και προσαύξηση για κάθε πέντε χρόνια ασκήσεως της ιατρικής ειδικότητας [παράγρ. 6, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 37 παράγρ. 5 του ν. 1759/88

(Α΄ 50)], ενώ με την παρ. 4 του ίδιου άρθρου 30 προβλέφθηκε για τους ιατρούς του Ε.Σ.Υ. η κατάργηση όλων των άλλων επιδομάτων εκτός των οικογενειακών. Επιπλέον, με το άρθρο 29 του ίδιου νόμου, πριν την κατάργηση του άρθρου αυτού με το άρθρο 132 του ν. 2071/1992, προβλέφθηκε η χορήγηση στους γιατρούς του Ε.Σ.Υ. αποζημίωσης για υπερωριακή απασχόληση (ενεργού εφημερίας, εφημερίας ετοιμότητας κ.λπ.). Όπως εκτίθεται στην εισηγητική έκθεση του ν. 1397/1983, ο θεσμός του ιατρού πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης του Ε.Σ.Υ. αποτελεί βασικό άξονα στήριξης του Ε.Σ.Υ., κύριο δε χαρακτηριστικό του είναι «η καθιέρωση ειδικού μισθολογίου που εξασφαλίζει στο γιατρό αποδοχές που ανταποκρίνονται στο έργο που προσφέρει, στις συνθήκες που ασκεί το έργο του, τις ευθύνες που του δημιουργεί η αποστολή του, στην πολύχρονη πανεπιστημιακή και μεταπανεπιστημιακή (ειδίκευση) εκπαίδευση και στη διαρκή εκπαίδευσή του για να μην αποκόβεται από τις προόδους και τις εξελίξεις της επιστήμης» (σελ. 8). Κατά την ίδια εισηγητική έκθεση (σελ. 29), η θέσπιση του ειδικού μισθολογίου υπαγορεύθηκε «από την ανάγκη να εξασφαλισθεί στο γιατρό του Ε.Σ.Υ. ένα εισόδημα που να τον απαλλάσσει από τις βιοποριστικές ανάγκες ... (ώστε) να αφήνεται απερίσπαστος στην επιτέλεση του έργου του», ως κριτήρια δε για τη διαμόρφωση των συνολικών αποδοχών των ιατρών ελήφθησαν υπόψη «α) οι ειδικότερες συνθήκες άσκησης του ιατρικού έργου, β) οι ιδιαίτερες ευθύνες που δημιουργεί στο γιατρό η άσκηση του λειτουργήματός του και η σημασία του έργου του για το κοινωνικό σύνολο και το συγκεκριμένο άτομο που του εμπιστεύεται την υγεία του, την ίδια του τη ζωή, γ) η ανάγκη και υποχρέωση του γιατρού για διαρκή εκπαίδευση στην επιστήμη του, δ) η συνεχής ενημέρωση, συμπλήρωση και ανανέωση των γνώσεων του γιατρού πάνω στις εξελίξεις της ιατρικής επιστήμης αλλά και της ιατρικής τεχνολογίας και η ευθύνη του για την αξιοποίηση των επιτευγμάτων των εξελίξεων αυτών προς όφελος του κοινωνικού συνόλου, ε) τα περισσότερα χρόνια σε σύγκριση με τις περισσότερες άλλες επιστήμες πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, στ) η πολύχρονη μεταπανεπιστημιακή μετεκπαίδευση για ειδίκευση και λήψη τίτλου ειδικότητας (κατά μέσο όρο πέντε (5) χρόνια σήμερα), ζ) ο περισσότερος συγκριτικά με άλλους κλάδους της δημόσιας διοίκησης, χρόνος εργασίας,

όπως προβλέπεται από τις διατάξεις του Νόμου, αλλά κύρια η υποχρέωση του γιατρού να εργάζεται και πέραν από το κανονικό ωράριο εργασίας του και η υποχρεωτική εφημερία ετοιμότητας που αποτελεί ισχυρή δέσμευση της ιδιωτικής ζωής του γιατρού, η) οι πάγιες ανάγκες του γιατρού για απόκτηση επιστημονικών συγγραμμάτων και περιοδικών που είναι απαραίτητα για την ενημέρωσή του πάνω στη διεθνή και εσωτερική βιβλιογραφία που αφορά σε ιατρικά θέματα, θ) η δεοντολογική υποχρέωση του γιατρού να παρέχει τις υπηρεσίες του σε οποιοδήποτε έχει την ανάγκη του και κάτω από οποιοδήποτε συνθήκες, ι) η απαγόρευση του γιατρού ν' ασκεί οποιοδήποτε ιδιωτικό έργο και η αποκλειστική του απασχόληση στο εθνικό σύστημα, περιορισμός που δεν ισχύει για κανένα κλάδο». Ακολούθως, με το ν. 2606/1998 «Μισθολογικές ρυθμίσεις διπλωματικών υπαλλήλων ..., καθώς και των γιατρών του Εθνικού Συστήματος Υγείας ...» (Α' 89) θεσπίστηκε από 1.1.1998 νέο μισθολόγιο για τους ιατρούς του Ε.Σ.Υ. (βλ. άρθρο 21), προκειμένου, όπως αναφέρεται στην αιτιολογική έκθεση, οι αμοιβές, τα επιδόματα και οι αποζημιώσεις που λαμβάνουν αυτοί να αποκατασταθούν σε επίπεδα που ανταποκρίνονται στο ρόλο τους ως δημοσίων λειτουργών και στις ιδιόμορφες συνθήκες εργασίας τους. Ειδικότερα, στο Β' Κεφάλαιο του ανωτέρω νόμου, υπό τον τίτλο «Μισθολόγιο κλάδου γιατρών Εθνικού Συστήματος Υγείας», προβλέφθηκαν τα εξής: «Άρθρο 4. Βασικός μισθός. 1. Ο μηνιαίος βασικός μισθός όλων των βαθμών της ιεραρχίας του κλάδου των γιατρών του Εθνικού Συστήματος Υγείας (Ε.Σ.Υ.) καθορίζεται με βάση το βασικό μισθό του βαθμού του Επιμελητή Β', με τους παρακάτω συντελεστές και στρογγυλοποιείται στην πλησιέστερη εκατοντάδα: α. Διευθυντής 1,40, β. Επιμελητής Α' 1.20, γ. Επιμελητής Β' 1.00, δ. Επιμελητής Γ' και ειδικευόμενος 0,70. 2. Για τη διαμόρφωση των βασικών μισθών της προηγούμενης παραγράφου, ο μηνιαίος βασικός μισθός του Επιμελητή Β' ορίζεται σε διακόσιες πενήντα χιλιάδες (250.000) δραχμές [αυξηθείς σε 260.000 δρχ. από 1.1.1999 με το άρθρο 15 παρ. 1 περ. ιγ' του ν. 2702/1999 (Α' 70)]. Άρθρο 5. Επιδόματα, παροχές και αποζημιώσεις. Πέρα από το βασικό μισθό του προηγούμενου άρθρου παρέχονται και τα εξής επιδόματα, παροχές και αποζημιώσεις: 1. Επίδομα χρόνου υπηρεσίας, κατ' εφαρμογή των διατάξεων της παραγρ. 1 του άρθρου 8 και του άρθρου 17 του

ν. 2470/1997, υπολογιζόμενου και του χρόνου απόκτησης ειδικότητας. 2. Επίδομα μεταπτυχιακών σπουδών, σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 3 του άρθρου 8 του ν. 2470/1997. 3. Επίδομα νοσοκομειακής απασχόλησης, απόδοσης και ειδικών συνθηκών άσκησης ιατρικού έργου οριζόμενο κατά βαθμό ως εξής: α. Διευθυντής: 170.000 δραχμές το μήνα, β. Επιμελητής Α': 150.000 δραχμές το μήνα, γ. Επιμελητής Β': 130.000 δραχμές το μήνα, δ. Επιμελητής Γ': 110.000 δραχμές το μήνα. 4. Πάγια μηνιαία αποζημίωση, για συμμετοχή σε σεμινάρια και ενημέρωση βιβλιοθήκης, οριζόμενη κατά βαθμό ως εξής: α. Διευθυντής: 110.000 δραχμές το μήνα, β. Επιμελητής Α': 95.000 δραχμές το μήνα, γ. Επιμελητής Β': 80.000 δραχμές το μήνα, δ. Επιμελητής Γ': 60.000 δραχμές το μήνα. 5. Οικογενειακή παροχή, στο ίδιο ύψος και με τις ίδιες προϋποθέσεις που χορηγείται στους μόνιμους υπαλλήλους του Δημοσίου. 6. Επιδόματα εορτών και άδειας, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 9 του ν. 2470/1997. 7. Επίδομα θέσεως - ευθύνης στους Διευθυντές, για όσο χρόνο ασκούν τα καθήκοντα του βαθμού τους, οριζόμενο στις ογδόντα χιλιάδες (80.000) δραχμές το μήνα. Στους Επιμελητές Α', που απονέμεται ο τίτλος του Αναπληρωτή Διευθυντή, καταβάλλεται επίδομα θέσεως - ευθύνης ίσο με τα σαράντα εκατοστά (40/100) του αντίστοιχου επιδόματος του Διευθυντή, για όσο χρονικό διάστημα φέρουν τον τίτλο αυτόν. Το ίδιο επίδομα και στο αυτό ύψος με τους Αναπληρωτές Διευθυντές καταβάλλεται και σε γιατρούς που υπηρετούν σε προσωποπαγείς θέσεις διευθυντών. Το επίδομα θέσεως - ευθύνης καταβάλλεται και στην περίπτωση απουσίας του δικαιούχου από τα καθήκοντά του, για οποιαδήποτε αιτία, αλλά όχι πέρα των δύο (2) μηνών συνολικά κατ'έτος...». Στη συνέχεια, με το άρθρο 55 παρ. 2 του ν. 3205/2003 «Μισθολογικές ρυθμίσεις λειτουργών και υπαλλήλων του Δημοσίου ... κ.λπ. » (Α' 297) ["Ενιαίο μισθολόγιο"], καταργήθηκαν, μεταξύ άλλων, τα ανωτέρω άρθρα 4 και 5 του ν. 2606/1998, οι ρυθμίσεις των οποίων επανελήφθησαν στα άρθρα 43 και 44 του νεότερου αυτού νόμου. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του τελευταίου αυτού νόμου, κρίθηκε επιβεβλημένη η αναδιάρθρωση και ο εξορθολογισμός της δομής των ειδικών μισθολογίων που ρυθμίζουν τις αποδοχές συγκεκριμένων κατηγοριών λειτουργών και υπαλλήλων του Δημοσίου, ειδικώς δε ως προς τις αποδοχές των ιατρών του Ε.Σ.Υ. διαπιστώθηκε η ανάγκη αναπροσαρμογής

του πλαισίου των αμοιβών που είχε θεσπισθεί με το ν. 2606/1998, με σκοπό τη βελτίωση των αποδοχών των νοσοκομειακών ιατρών και την αποτελεσματικότερη λειτουργία του Ε.Σ.Υ. Ειδικότερα, στο Κεφάλαιο Γ΄ του εν λόγω νόμου, με τίτλο «ΙΑΤΡΟΙ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΥΓΕΙΑΣ», ορίστηκαν τα εξής: «Άρθρο 43. Βασικός μισθός. 1. Ο μηνιαίος βασικός μισθός όλων των βαθμών της ιεραρχίας του κλάδου των ιατρών του ... (Ε.Σ.Υ.) καθορίζεται με βάση το βασικό μισθό του βαθμού του Επιμελητή Β΄, ο οποίος πολλαπλασιάζεται με τους παρακάτω συντελεστές και στρογγυλοποιείται στην πλησιέστερη μονάδα ευρώ: α. Διευθυντής 1,40, β. Επιμελητής Α΄ 1,20, γ. Επιμελητής Β΄ 1,00, δ. Επιμελητής Γ΄ και ειδικευόμενος 0,70. 2. Για τη διαμόρφωση των βασικών μισθών της προηγούμενης παραγράφου, ο μηνιαίος βασικός μισθός του Επιμελητή Β΄ ορίζεται σε χίλια σαράντα δύο ευρώ (1.042 ευρώ). Άρθρο 44. Επίδομα, παροχές και αποζημιώσεις. Α. Πέρα από το βασικό μισθό του προηγούμενου άρθρου παρέχονται και τα εξής επίδομα, παροχές και αποζημιώσεις κατά μήνα: 1. Χρόνου υπηρεσίας, με ανάλογη εφαρμογή της παραγράφου Α. 1. του άρθρου 30 του νόμου αυτού. Ως υπηρεσία για τη χορήγηση του επιδόματος αυτού λαμβάνεται υπόψη εκείνη που προβλέπεται από τις διατάξεις του άρθρου 15 του παρόντος νόμου, υπολογιζομένου και του χρόνου απόκτησης ειδικότητας. 2. Μεταπτυχιακών σπουδών, για τη χορήγηση του οποίου εφαρμόζονται οι διατάξεις της παραγράφου Α. 1. του άρθρου 8 του νόμου αυτού. 3. Νοσοκομειακής απασχόλησης, απόδοσης και ειδικών συνθηκών άσκησης ιατρικού έργου οριζόμενη κατά βαθμό, ως εξής: α. Διευθυντής 450 €, β. Επιμελητής Α΄ 389 €, γ. Επιμελητής Β΄ 327 €, δ. Επιμελητής Γ΄ και ειδικευόμενος 265 €. 4. Πάγια αποζημίωση για συμμετοχή σε σεμινάρια και ενημέρωση βιβλιοθήκης, οριζόμενη κατά βαθμό, ως εξής: α. Διευθυντής 339 €, β. Επιμελητής Α΄ 293 €, γ. Επιμελητής Β΄ 247 €, δ. Επιμελητής Γ΄ και ειδικευόμενος 185 €. 5. Οικογενειακή παροχή, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 11 του παρόντος νόμου. 6. Θέσεως ευθύνης στους Διευθυντές, για όσο χρόνο ασκούν τα καθήκοντα του βαθμού τους, οριζόμενο σε διακόσια τριάντα πέντε ευρώ (235 €). Στους Επιμελητές Α΄, που απονέμεται ο τίτλος του Αναπληρωτή Διευθυντή, καταβάλλεται επίδομα θέσεως ευθύνης ίσο με τα

σαράντα εκατοστά (40/100) του αντίστοιχου επιδόματος του Διευθυντή, για όσο χρονικό διάστημα φέρουν τον τίτλο αυτόν. Το ίδιο επίδομα και στο αυτό ύψος με τους Αναπληρωτές Διευθυντές καταβάλλεται και σε ιατρούς που υπηρετούν σε προσωποπαγείς θέσεις Διευθυντών. Το επίδομα θέσεως ευθύνης καταβάλλεται και στην περίπτωση απουσίας του δικαιούχου από τα καθήκοντά του, για οποιαδήποτε αιτία, αλλά όχι πέραν των δύο (2) μηνών συνολικά κατ' έτος. Β. 1. Εορτών και αδείας, χορηγούμενα σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 31 του νόμου αυτού. 2. ...». Στη συνέχεια, ο μηνιαίος βασικός μισθός του Επιμελητή Β' ιατρού του Ε.Σ.Υ. αναπροσαρμόστηκε από 1.1.2005 σε 1.080 ευρώ με το άρθρο 2 παρ. 1 περ. ιδ' του ν. 3336/2005 (Α' 96), από 1.1.2006 σε 1.112 ευρώ με το άρθρο 11 περ. ιδ' του ν. 3453/2006 (Α' 74), από 1.1.2007 σε 1.151 ευρώ με το άρθρο 1 παρ. 1 περ. ιδ' του ν. 3554/2007 (Α' 80) και από 1.1.2008 και 1.10.2008 σε 1.180 και 1.203 ευρώ αντίστοιχα με το άρθρο 5 περ. ιδ' του ν. 3670/2008 (Α' 117). Ακολούθως, με τον προαναφερθέντα ν. 3754/2009 ρυθμίσθηκε, όπως προκύπτει από τη σχετική αιτιολογική έκθεση, σειρά σημαντικών ζητημάτων για τους νοσοκομειακούς ιατρούς με σκοπό την εξασφάλιση συνθηκών απασχόλησης και απολαβών «που ανταποκρίνονται στην επιστημοσύνη τους και την επαγγελματική τους αξιοπρέπεια», τονίζεται δε ότι οι θεσπιζόμενες μισθολογικές ενισχύσεις «αποτελούν τη βάση του νέου μισθολογίου των γιατρών, που θα ανταποκρίνεται στην ιδιαιτερότητα και τη σπουδαιότητα του λειτουργήματός τους». Ειδικότερα, στο άρθρο 6 του εν λόγω νόμου, με τίτλο «Μισθολόγιο», ορίσθηκαν τα εξής: «1. Το άρθρο 43 του ν. 3205/2003 ... αντικαθίσταται ως κάτωθι: «1. Οι μηνιαίοι βασικοί μισθοί όλων των βαθμών της ιεραρχίας του κλάδου των ιατρών του Εθνικού Συστήματος Υγείας (ΕΣΥ) ορίζονται από 1ης Ιανουαρίου 2009, στα παρακάτω ποσά: α. Διευθυντής 2.054 €, β. Επιμελητής Α' 1.759 €, γ. Επιμελητής Β' 1.468 €, δ. Ειδικευόμενος 1.027 €. 2. ...». 2. Το εδάφιο δ' της παραγράφου 3 του άρθρου 44 του ν. 3205/2003 αντικαθίσταται ως εξής: «δ. Ειδικευόμενος 355 €». Εξ άλλου, με το άρθρο 55 παρ. 2 του μνημονευθέντος ν. 3918/2011 αντικαταστάθηκε εκ νέου το ανωτέρω άρθρο 43 του ν. 3205/2003, εν όψει της θεσπίσεως με την παρ. 1 του ίδιου άρθρου του βαθμού του “Συντονιστή Διευθυντή”, και ορίσθηκε ότι: «1. Οι μηνιαίοι βασικοί μισθοί όλων των βαθμών της ιεραρχίας του κλάδου

των ιατρών του Εθνικού Συστήματος Υγείας (ΕΣΥ) ορίζονται από 1ης Ιανουαρίου 2011, στα παρακάτω ποσά: α. Συντονιστής Διευθυντής 2.055 ευρώ. β. Διευθυντής 2.054 ευρώ. γ. Επιμελητής Α` 1.759 ευρώ. δ. Επιμελητής Β` 1.468 ευρώ. ε. Ειδικευόμενος 1.027 ευρώ», ενώ με το άρθρο 66 παρ. 33 του ν. 3984/2011 (Α` 150) αντικαταστάθηκε το πρώτο εδάφιο της περίπτωσης 6 της πρώτης παραγράφου του άρθρου 44 του ν. 3205/2003 και προβλέφθηκε η χορήγηση επιδόματος «Θέσεως - Ευθύνης στους Συντονιστές Διευθυντές, για όσο χρόνο ασκούν τα καθήκοντα του βαθμού τους, οριζόμενο σε διακόσια τριανταπέντε (235) ευρώ».

11. Επειδή, περαιτέρω, για την αποτελεσματικότερη λειτουργία των μονάδων του Ε.Σ.Υ. ο νόμος καθιέρωσε πρόγραμμα υποχρεωτικών εφημεριών των ιατρών του Ε.Σ.Υ. Ειδικότερα, με την μνημονευθείσα διάταξη του άρθρου 29 παρ. 2 του ν. 1397/1983 ορίστηκε ότι οι ιατροί του Ε.Σ.Υ. όλων των βαθμών, πέρα από το τακτικό ωράριο εργασίας, υποχρεούνται σε ενεργό εφημερία μέσα στο νοσοκομείο ή το κέντρο υγείας, καθώς και σε εφημερία ετοιμότητας, για την οποία καταβάλλεται αποζημίωση κατά τις διατάξεις περί υπερωριακής απασχόλησης. Ακολούθως, ο ν. 1892/1990 (Α` 101) στο άρθρο 54 με τίτλο “Διασφάλιση της ετοιμότητας της λειτουργίας του Ε.Σ.Υ.” όρισε, μεταξύ άλλων, το ύψος της μηνιαίας αποζημίωσης για την πραγματοποίηση εφημεριών ετοιμότητας των ιατρών του ΕΣΥ ανάλογα με τον βαθμό και τα χρόνια υπηρεσίας [παράγρ. 1, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 86 του ν. 2071/1992] και τον αριθμό των υποχρεωτικών εφημεριών ετοιμότητας για τους ιατρούς που λαμβάνουν την πάγια αποζημίωση εφημεριών ετοιμότητας σε “τέσσερις (4) ολοήμερες εφημερίες ετοιμότητας δεκαέξι (16) ωρών κάθε μιας” (παράγρ. 3). Με το ίδιο άρθρο ορίστηκε περαιτέρω ότι “.. οι γιατροί, οι οποίοι λαμβάνουν την πάγια αποζημίωση εφημεριών ετοιμότητας, εφόσον κληθούν στο νοσοκομείο ή κέντρο υγείας κατά το χρονικό διάστημα της ετοιμότητάς τους, δεν δικαιούνται πρόσθετης αποζημίωσης, υπό μορφή ενεργού εφημερίας, τροποποιημένης αναλόγως της παρ. 2 του άρθρου 29 του ν. 1397/1983” (παράγρ. 7), με την δε παράγρ. 8 παρασχέθηκε εξουσιοδότηση για τον καθορισμό, με απόφαση του Υπουργού Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, των υποχρεώσεων των ιατρών κατά τη διάρκεια της εφημερίας ετοιμότητας και των συνεπειών της μη τηρήσεως

αυτών [βλ. συναφώς υπουργικές αποφάσεις Α2β/10241/27.3.1991 (Β΄ 229) για το έτος 1991, Δγ/οικ.1000/ 24.2.1992 (Β΄ 139) για το έτος 1992, ΔΥ1γ/1010/3.2.1993 (Β΄ 89) για το έτος 1993, ΔΥ13/α/70.000/28.12.1993 (Β΄ 64) για το έτος 1994, ΔΥ13α/330/18.1.1995 (Β΄ 93) για το έτος 1995, ΔΥ13α/31700/ 24.1.1996 (Β΄ 33, αναδημ. Β΄ 426) για το έτος 1996 και κ.υ.α. ΔΥ13α/ 4325/31.1.1997 (Β΄ 101) για το έτος 1997]. Περαιτέρω, με το άρθρο 88 παράγρ. 1 του ν. 2071/1992, όπως η παράγρ. αυτή αντικαταστάθηκε τελικώς με το άρθρο 12 παρ. 4 του ν. 3204/2003 (Α΄ 296), ορίσθηκε ότι οι ιατροί του Ε.Σ.Υ. όλων των βαθμών υποχρεούνται σε εφημερία ετοιμότητας ανάλογα με τις ανάγκες των τμημάτων, εργαστηρίων και ειδικών μονάδων στα οποία υπηρετούν, για την οποία καταβάλλεται αποζημίωση για υπερωριακή απασχόληση κατά τις κείμενες διατάξεις, και ότι οι σχετικές λεπτομέρειες θα καθορισθούν με υπουργική απόφαση (παράγρ. 2). Στη συνέχεια, με το άρθρο 7 του ν. 2606/1998 αρχικώς και στη συνέχεια με το άρθρο 45 του μνημονευθέντος ν. 3205/2003 (Ενιαίο μισθολόγιο) ρυθμίσθηκαν τα των εφημεριών των ιατρών του Ε.Σ.Υ. Ειδικότερα, με το άρθρο αυτό ορίσθηκε ότι η συμμετοχή όλων των ιατρών του Ε.Σ.Υ. στο πρόγραμμα εφημεριών είναι υποχρεωτική για όλους τους βαθμούς και βαθμίδες, σύμφωνα με τις εκάστοτε υπηρεσιακές ανάγκες (παράγρ. 1). Περαιτέρω, για την οργάνωση των εν λόγω εφημεριών, τα νοσοκομεία και τα κέντρα υγείας όλης της χώρας κατετάγησαν σε τρεις ζώνες Α, Β και Γ, ανάλογα με την έδρα τους [παράγρ. 2, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 34 του ν. 3896/2010 (Α΄ 207) και τροποποιήθηκε μεταγενεστέρως], περαιτέρω δε ορίσθηκε ανώτατο όριο συμμετοχής των ιατρών σε εφημεριακή απασχόληση, ενεργό και ετοιμότητας, κατά νοσοκομείο για κάθε ζώνη (παράγρ. 3), η συνολική αμοιβή (ωρομίσθιο) για κάθε ενεργό εφημερία ανάλογα με το βαθμό και τις συνθήκες απασχόλησης (παράγρ. 4), η αμοιβή για κάθε εφημερία ετοιμότητας (παράγρ. 5), οι υποχρεώσεις των συμμετεχόντων στις εφημερίες ιατρών (παράγρ. 6) και η έννοια της “μικτής εφημερίας”, αποτελούμενης από ενεργό δωρη εφημερία, μετά το πέρας του τακτικού ωραρίου, που συνεχίζεται με εφημερία ετοιμότητας μέχρι τη συμπλήρωση του 16ώρου (παράγρ. 7). Στο ίδιο άρθρο ορίσθηκε επίσης ότι το σύνολο των πρόσθετων αμοιβών και απολαβών των ιατρών, περιλαμβανομένων και των αποζημιώσεων από εφημερίες, δεν

επιτρέπεται να υπερβεί κατά μήνα τις αποδοχές της οργανικής τους θέσεως, χωρίς συνυπολογισμό της οικογενειακής παροχής και των επιδομάτων εορτών και αδείας, και ότι το σύνολο των μηνιαίων αποδοχών της οργανικής θέσεως και των πρόσθετων αμοιβών δεν μπορεί να υπερβεί τις μηνιαίες αποδοχές Εφέτη με 19 χρόνια υπηρεσίας, χωρίς την οικογενειακή παροχή, όπως καθορίζονται στο άρθρο 57 του ν. 3691/2008 (Α' 166) [παράγρ. 9, όπως διαμορφώθηκε με το άρθρο 6 παρ. 1 του ν. 3808/2009 (Α' 227)]. Περαιτέρω, με την παράγρ. 11 προβλέφθηκε η καταβολή μηνιαίας αποζημιώσεως στους ιατρούς του Ε.Σ.Υ., αντιστοιχούσης σε ορισμένο αριθμό εφημεριών κατά μήνα ανάλογα με τον βαθμό και τη ζώνη (παράγρ. 11, όπως προστέθηκε με το άρθρο 4 παρ. 1 του ν. 3868/2010 και τροποποιήθηκε στη συνέχεια). Τέλος, με τον μνημονευθέντα ν. 3754/2009 ορίσθηκε, μεταξύ άλλων, ότι οι νοσοκομειακοί ιατροί του Ε.Σ.Υ., οι πανεπιστημιακοί ιατροί και οι ειδικευόμενοι πραγματοποιούν τις απαραίτητες εφημερίες για την ασφαλή λειτουργία των Νοσοκομείων και των Κέντρων Υγείας, το πρόγραμμα των οποίων (εφημεριών) καταρτίζεται κατά τις κείμενες διατάξεις και σχετική κλαδική σύμβαση (άρθρο 1), ότι το επίσημο ωράριο των νοσοκομειακών ιατρών είναι επτάωρο, συνεχές, πρωινό και πενθήμερο από Δευτέρα έως Παρασκευή και ότι μετά από κάθε ενεργό εφημερία παρέχεται στον ιατρό, σε εργάσιμη ημέρα, εικοσιτετράωρη ανάπαυση [άρθρο 2, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 22 παρ. 3 του ν. 4208/2013 (Α' 252)]. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου αυτού, με τις προεκτεθείσες ρυθμίσεις του άρθρου 2 περί θεσπίσεως επταώρου τακτικού πρωινού ωραρίου των ιατρών του Ε.Σ.Υ. και χορηγήσεως ημερανάπαυσης μετά από κάθε ενεργό εφημερία «κατοχυρώνονται ... ικανά αντισταθμιστικά οφέλη για την ανάπαυση των γιατρών, στο μέτρο που υπερβαίνουν τα ανώτατα επιτρεπτά όρια εργασίας για τις ανάγκες εκτέλεσης του προγράμματος των εφημεριών. Με τη βελτίωση των όρων εργασίας των γιατρών και την εξασφάλιση χρόνου ανάπαυσής τους, βελτιστοποιούνται και η προοπτική παροχής αποδοτικότερων υπηρεσιών υγείας, επ' ωφελεία του ΕΣΥ και του κοινωνικού συνόλου».

12. Επειδή, τέλος, με το άρθρο 9 του προαναφερθέντος ν. 2889/2001 και την κ.υ.α. Υ4α/ΓΠ οικ. 40620/6.12.2001 (Β' 1643) είχε επιτραπεί από 1.1.2002 στα νοσοκομεία του Ε.Σ.Υ., μετά το τακτικό ωράριο, η λειτουργία

απογευματινών ιατρείων και η διενέργεια διαγνωστικών και θεραπευτικών πράξεων. Το ανωτέρω άρθρο 9, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 1 του μνημονευθέντος ν. 3868/2010, ορίζει μεταξύ άλλων ότι καθιερώνεται η ολοήμερη λειτουργία των νοσοκομείων που ανήκουν στο Ε.Σ.Υ. με την επέκταση των εξωτερικών ιατρείων και τη διενέργεια διαγνωστικών, θεραπευτικών και επεμβατικών πράξεων πέραν του τακτικού ωραρίου (παρ. 1), ότι το ιατρικό, νοσηλευτικό και διοικητικό προσωπικό των μονάδων του Ε.Σ.Υ. «μπορεί» να προσφέρει τις υπηρεσίες του πέραν του τακτικού ωραρίου υπό ορισμένες προϋποθέσεις (παρ. 2), ότι η δαπάνη για την ιατρική επίσκεψη και τις διαγνωστικές κλπ πράξεις, που πραγματοποιούνται πέραν του τακτικού ωραρίου, βαρύνει κατά περίπτωση τον ασφαλιστικό φορέα του ασθενούς, την ασφαλιστική του εταιρία ή τον ίδιο τον ασθενή (παρ. 5), και ότι τα έσοδα από την πέραν του τακτικού ωραρίου λειτουργία κατατίθενται στο ταμείο του νοσοκομείου και διατίθενται κατά προτεραιότητα για την κάλυψη των αναγκών του νοσηλευτικού ιδρύματος (παρ. 7) – βλ. και εκδοθείσα κατ' εξουσιοδότηση του άρθ. 9 παρ. 6 του ν. 2889/2001, όπως ισχύει, κ.υ.α. Υ4α/147881/25.11.2010 (Β' 1851), με την οποία ρυθμίζονται λεπτομερώς τα παραπάνω θέματα.

13. Επειδή, από τις παρατεθείσες διατάξεις που αναφέρονται στην υπηρεσιακή εξέλιξη των ιατρών του Ε.Σ.Υ. (σκέψεις 8 - 9), σε αντιπαραβολή προς τις αντίστοιχες διατάξεις του Υπαλληλικού Κώδικα, συνάγεται ότι οι μόνιμοι ιατροί του Ε.Σ.Υ. τελούν υπό ιδιαίτερο υπηρεσιακό καθεστώς εν σχέσει προς τους λοιπούς δημοσίους υπαλλήλους. Ειδικότερα, οι ιατροί του Ε.Σ.Υ. εισέρχονται στη δημόσια υπηρεσία όχι μόνο στον εισαγωγικό βαθμό του κλάδου τους, όπως προβλέπεται, κατ' αρχήν, για τους λοιπούς δημοσίους υπαλλήλους [βλ. Υ.Κ., ν. 2683/1999 (Α' 19) άρθ. 79, ν. 3528/2007 (Α' 26) άρθ. 80, βλ. και άρθ. 6 ν. 4024/2011 (Α' 226) [Ενιαίο μισθολόγιο - βαθμολόγιο]], αλλά και σε βαθμό ανώτερο αυτού, ακόμη και απευθείας στο βαθμό του Διευθυντή του Ε.Σ.Υ., ανάλογα με τα τυπικά και ουσιαστικά τους προσόντα, μετά από προκήρυξη της οικείας θέσης και απόφαση των αρμοδίων συμβουλίων. Τα ανώτατα όρια ηλικίας διορισμού τους (45ο έτος για Επιμελητή Β', 50ο για Επιμελητή Α' και 55ο για Διευθυντή

σύμφωνα με το άρθ. 26 ν. 1397/1983, όπως είχε αρχικά, τα οποία αυξήθηκαν στο 50ο, 55ο και 60ο έτος, αντιστοίχως, με το άρθρο 65 παρ. 1 εδ. δ' του ν. 2071/1992) ορίζονται πολύ μεγαλύτερα από αυτά των δημοσίων υπαλλήλων (35ο και 30ο για τις κατηγορίες ΠΕ, ΤΕ και ΔΕ, ΥΕ αντιστοίχως, άρθρο 6 ν. 2683/1999, άλλως ήδη κατ' άρθ. 6 παρ. 2 ν. 3528/2007), κατά δε την πρώτη εφαρμογή του ν. 1397/1983 ορίσθηκε ότι σε κάθε νοσοκομείο αρκούσε για όλες τις θέσεις οι υποψήφιοι να μην έχουν υπερβεί το 63ο έτος της ηλικίας (άρθρο 26 παρ. 3 του ν. 1397/1983, πριν καταργηθεί με άρθ. 132 ν. 2071/1992). Περαιτέρω, για τον διορισμό τους στο Ε.Σ.Υ. λαμβάνεται υπόψη όλη η προηγούμενη ιατρική υπηρεσία τους, ποσοτική και ποιοτική, σε νοσοκομεία, δημόσια ή ιδιωτικά, σε ασφαλιστικούς οργανισμούς, ελεύθερο επάγγελμα κ.λπ., η δε εμπειρία που αποκτήθηκε κατά την προϋπηρεσία αυτή και το ιατρικό και επιστημονικό έργο που παρήγαγαν κατά τη διάρκειά της, αξιολογούνται κατά την κρίση και την επιλογή τους για την κατάληψη της θέσεως για την οποία είναι υποψήφιοι [βλ. αποφάσεις Υπ. Υγείας Πρόνοιας 17653/1984 (Β' 849) και 13α/οικ. 39832/1997 (Β' 1088)]. Τέλος, για την βαθμολογική και μισθολογική τους εξέλιξη λαμβάνεται υπόψη ο χρόνος υπηρεσίας τους στο Ε.Σ.Υ. και ο βαθμός της θέσης τον οποίο κατέχουν. Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι οι μόνιμοι γιατροί του Ε.Σ.Υ. τελούν υπό ειδικές συνθήκες από άποψη εισόδου και εξέλιξεως στη δημόσια υπηρεσία σε σχέση προς τους λοιπούς δημοσίου υπαλλήλους, αφού εισέρχονται σ' αυτήν σε μεγαλύτερη ηλικία, αξιολογείται δε κατά τον διορισμό τους, από τα αρμόδια όργανα επιλογής, όλη η μέχρι τότε ιατρική προϋπηρεσία τους, ανεξαρτήτως αν έχει προσφερθεί σε δημόσια ή ιδιωτικά νοσοκομεία, στα οποία είναι δυνατόν να έχουν διανύσει μεγάλο μέρος ή και το σύνολο της ιατρικής προϋπηρεσίας τους (ΣΕ 1292/2003, βλ. και 4519/2011). Περαιτέρω, από τις παρατεθείσες διατάξεις που αφορούν τη μισθολογική εξέλιξη των ιατρών του Ε.Σ.Υ. (σκ. 10, βλ. και σκ. 11 - 12), προκύπτει ότι ο νομοθέτης επεφύλαξε διαχρονικώς στους ιατρούς του Ε.Σ.Υ. ιδιαίτερη μισθολογική μεταχείριση, με αποδοχές προβλεπόμενες ειδικώς στο νόμο και ύψους αναλόγου προς την σημασία του λειτουργήματός τους, κατ' εκτίμηση

των ειδικών συνθηκών ασκήσεως του εν λόγω λειτουργήματος, των ιδιαίτερων απαιτήσεων του ιατρικού επαγγέλματος, όσον αφορά το χρόνο απασχόλησης, την ένταση και την ποιότητα της εργασίας, των ιδιαίτερων ευθυνών που απορρέουν από την άσκησή του, του καθεστώτος πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης υπό το οποίο παρέχουν τις υπηρεσίες τους, του μεγαλύτερου χρόνου γενικής εκπαίδευσης εν σχέσει με άλλους επιστήμονες, της πολυετούς μεταπανεπιστημιακής μετεκπαίδευσής τους για ειδίκευση αλλά και της ανάγκης για διαρκή εκπαίδευση στην επιστήμη τους (βλ. ΣΕ 78/2003, 3115/2002, 3901, 2215/2001, 2440/2000, 2/1998, 5624/1996, 3613, 3582/1996 7μ., βλ. επίσης ΣΕ 2398/2013, 1594/2009 κ.ά.). Η ευνοϊκή αυτή μεταχείριση δεν ταυτίζεται με εκείνη των άμεσων πολιτειακών οργάνων του Κράτους, η οποία θεμελιώνεται στο άρθρο 26 του Συντάγματος και, ειδικότερα, όσον αφορά τους δικαστικούς λειτουργούς, κατοχυρώνεται και ρητώς στο άρθρο 88 παρ. 2 αυτού, το οποίο επιτάσσει ευθέως την χορήγηση σ' αυτούς, με ειδικό νόμο, αποδοχών αναλόγων προς το λειτούργημά τους. Η αρχή της ιδιαίτερης μισθολογικής μεταχειρίσεως των ιατρών του Ε.Σ.Υ. απορρέει εμμέσως από την κατά το Σύνταγμα (άρθρο 21 παρ. 3) υποχρέωση του Κράτους για την παροχή υπηρεσιών υγείας υψηλού επιπέδου προς όλους τους πολίτες, την οποία υλοποιούν κατ' εξοχήν οι ιατροί του Ε.Σ.Υ., και εγγυάται τη διαμόρφωση του ύψους των αποδοχών τους με κριτήρια συναπτόμενα όχι μόνο προς τον βαθμό και τα καθήκοντα της θέσεώς τους, αλλά και προς τις ιδιαίτερες συνθήκες ασκήσεως και την επικινδυνότητα του επαγγέλματός τους (κίνδυνοι εκθέσεως σε μολυσματικούς παράγοντες κλπ), ώστε οι αποδοχές τους να είναι επαρκείς για αξιοπρεπή διαβίωση και ανάλογες της σημασίας της αποστολής τους, συγχρόνως δε για να αποτρέπεται η εξωϋπηρεσιακή τους απασχόληση, και δη σε τομείς της ιδιωτικής οικονομίας που ιδιαίτερος εξυπηρετούνται από την ιατρική τους ιδιότητα (προμήθειες υλικών, χορήγηση σκευασμάτων, συνεργασία με ιδιώτες παρόχους υπηρεσιών υγείας κλπ), καθώς και οι συνδεδόμενοι με την άσκηση των καθηκόντων τους αυξημένοι κίνδυνοι διαφθοράς (πρβλ. ΣΕ 2192 - 2194/2014 Ολομ., βλ. και αιτιολογική έκθεση

του ν. 1397/1983 σελ. 8). Η υποχρέωση τηρήσεως από τον κοινό νομοθέτη της εν λόγω αρχής αποτελεί μία πρόσθετη θεσμική εγγύηση που εξασφαλίζει την αποτελεσματική εκπλήρωση της αποστολής του Ε.Σ.Υ. μέσω της ενισχύσεως του ηθικού του ιατρικού προσωπικού του, αλλά και δικαίωμα των ιατρών, λόγω των απαγορεύσεων και περιορισμών, στους οποίους υπόκεινται και της επικινδυνότητας των καθηκόντων τους. Και ναι μεν στο πλαίσιο της ασκούμενης οικονομικής πολιτικής και κατ' εκτίμηση των εκάστοτε κρατουσών οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών ο κοινός νομοθέτης δύναται να προβεί σε μείωση του βασικού μισθού και των επιδομάτων των ιατρών του Ε.Σ.Υ., δεδομένου μάλιστα ότι από καμία αυξημένης τυπικής ισχύος διάταξη ή αρχή δεν κατοχυρώνεται δικαίωμα σε αποδοχές συγκεκριμένου ύψους (ΣΕ Ολομ. 3177/2014 σκ. 8, 2192/2014 σκ. 12, απόφαση Ε.Δ.Δ.Α. της 7.5.2013, Κουφάκη και ΑΔΕΔΥ κατά Ελλάδος σκ. 33 κ.ά.), όμως η μεταβολή του μισθολογικού καθεστώτος των εν λόγω δημοσίων λειτουργών με τέτοιας φύσεως ή εκτάσεως μείωση των αποδοχών, που να επιφέρει ανατροπή του έως τότε ισχύοντος μισθολογικού καθεστώτος, δεν μπορεί να γίνει χωρίς να έχει προηγουμένως εκτιμηθεί το δημοσιονομικό όφελος, σε σχέση με τις επιπτώσεις, που η μείωση αυτή μπορεί να έχει στην λειτουργία του Ε.Σ.Υ., καθώς και αν η μείωση είναι αναγκαία ή θα μπορούσε να αναπληρωθεί με άλλα μέτρα ισοδύναμου αποτελέσματος, με μικρότερο κόστος για το ιατρικό προσωπικό του Ε.Σ.Υ. Η υποχρέωση αυτή, η οποία ισχύει, κατ' αρχήν, για κάθε σημαντική μείωση αποδοχών, η οποία στρέφεται κατά συγκεκριμένης κατηγορίας υπαλλήλων ή λειτουργών του Δημοσίου, καθίσταται εντονότερη στην περίπτωση των ιατρών του Ε.Σ.Υ., υπέρ των οποίων ο νομοθέτης, κατά τα ανωτέρω εκτεθέντα, υποχρεούται κατά τον προσδιορισμό του ύψους των αποδοχών τους να λαμβάνει υπόψη, εκτός από τα συνήθη κριτήρια, και τις ιδιαίτερες συνθήκες ασκήσεως και την επικινδυνότητα του λειτουργήματός τους, καθώς και την κατ' αρχήν αποκλειστική αφιέρωση στο λειτούργημα αυτό, ώστε οι αποδοχές τους να είναι επαρκείς για αξιοπρεπή διαβίωση και ανάλογες της σημασίας της αποστολής τους. Στο αρμόδιο δε δικαστήριο

επιφυλάσσεται ο έλεγχος της συνταγματικότητας των σχετικών διατάξεων από την άποψη της λήψεως υπόψη από τον νομοθέτη, στην συγκεκριμένη περίπτωση, των ως άνω νομίμων κριτηρίων και όχι άλλων προδήλως απροσφόρων, έλεγχος πάντως που είναι οριακός (πρβλ. ΣΕ 2192 - 2194/2014 Ολομ., πρβλ. ΣΕ 3443/1998 Ολομ., 119, 545/2001, 1333/2000).

14. Επειδή, οι ιατροί του Ε.Σ.Υ., μέχρι την αναδρομική από 1.8.2012 μείωση των αποδοχών τους που επήλθε με τις διατάξεις της περιπτ. 27 της υποπαραγρ. Γ1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, υπέστησαν, διαδοχικώς, τις ακόλουθες μειώσεις στις αποδοχές τους: Με το άρθρο 1 του ν. 3833/2010 (Α' 40/15.3.2010, έναρξη ισχύος από 1.1.2010, σύμφωνα με το άρθρο 20 παρ. 1 του ίδιου νόμου) ορίσθηκαν τα εξής: «1. ... 2. Τα πάσης φύσεως επιδόματα, αποζημιώσεις και αμοιβές γενικά, καθώς και τα με οποιαδήποτε άλλη ονομασία οριζόμενα και από οποιαδήποτε γενική ή ειδική διάταξη προβλεπόμενα, των λειτουργών και υπαλλήλων του Δημοσίου, των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.) ... μειώνονται κατά ποσοστό δώδεκα τοις εκατό (12%) ... τα επιδόματα των Χριστουγέννων, Πάσχα και αδείας μειώνονται κατά ποσοστό τριάντα τοις εκατό (30%) αντίστοιχα... 3. [όπως η παράγραφος αυτή τροποποιήθηκε με τις παρ. 3 και 4 του άρθρου 90 του ν. 3842/2010 (Α' 58)] Από τη μείωση της προηγούμενης παραγράφου εξαιρούνται τα επιδόματα που προβλέπονται στις παρακάτω διατάξεις, όπως ισχύουν κάθε φορά: α) οικογενειακής παροχής [άρθρο ... 44 παρ. Α5 ... του ν. 3205/2003...], β) χρόνου υπηρεσίας (άρθρα... 44 παρ. Α.1 ... του ν. 3205/2003), γ) εφημεριών (άρθρο 45 του ν. 3205/2003), δ) ... ι) μεταπτυχιακών σπουδών [... άρθρο 44 παρ. 2 ... του ν. 3205/2003 ...] ... 9. Τα ποσά που προκύπτουν από τη μείωση που προβλέπεται στο άρθρο αυτό και αντιστοιχούν στο χρονικό διάστημα από 1.1.2010 μέχρι την εφαρμογή του νόμου αυτού παρακρατούνται από τη μισθοδοσία των επόμενων της ψήφισης του νόμου αυτού μηνών ως εξής: ...». Ακολούθως, με το άρθρο τρίτο του ν. 3845/2010 «Μέτρα για την εφαρμογή του μηχανισμού στήριξης της ελληνικής οικονομίας από τα κράτη - μέλη της Ζώνης του ευρώ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο» (Α' 65/6.5.2010, έναρξη ισχύος άρθρου τρίτου από 1.6.2010, βλ. άρθρο έβδομο παρ. 1 του νόμου) [Μνημόνιο Ι] ορίσθηκαν τα

εξής: «1. Τα πάσης φύσεως επιδόματα, αποζημιώσεις και αμοιβές γενικά, καθώς και τα με οποιαδήποτε άλλη ονομασία οριζόμενα και από οποιαδήποτε γενική ή ειδική διάταξη προβλεπόμενα των λειτουργών και υπαλλήλων των φορέων της παραγράφου 2 του άρθρου 1 του ν. 3833/2010 ... μειώνονται κατά ποσοστό οκτώ τοις εκατό (8%). 2. Από τη μείωση της προηγούμενης παραγράφου εξαιρούνται τα επιδόματα που προβλέπονται στην παράγραφο 3 του άρθρου 1 του ν. 3833/2010, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει. 3. ... 6. Τα επιδόματα εορτών Χριστουγέννων, Πάσχα και αδείας που προβλέπονται από οποιαδήποτε γενική ή ειδική διάταξη ή ρήτρα ή όρο συλλογικής σύμβασης εργασίας, διαιτητική απόφαση ή με ατομική σύμβαση εργασίας ή συμφωνία, για λειτουργούς, υπαλλήλους και μισθωτούς που υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής των παραγράφων 1 έως και 4, ... καθορίζονται ως εξής: α) Το επίδομα εορτών Χριστουγέννων σε πεντακόσια (500) ευρώ. β) Το επίδομα εορτών Πάσχα σε διακόσια πενήντα (250) ευρώ. γ) Το επίδομα αδείας σε διακόσια πενήντα (250) ευρώ. Τα επιδόματα του προηγούμενου εδαφίου καταβάλλονται εφόσον οι πάσης φύσεως τακτικές αποδοχές, επιδόματα και αμοιβές, συμπεριλαμβανομένων και των επιδομάτων του προηγούμενου εδαφίου, δεν υπερβαίνουν κατά μήνα, υπολογιζόμενες σε δωδεκάμηνη βάση, τα τρεις χιλιάδες (3.000) ευρώ. Αν με την καταβολή των επιδομάτων του πρώτου εδαφίου της παραγράφου αυτής, οι πάσης φύσεως τακτικές αποδοχές, επιδόματα και αμοιβές υπερβαίνουν το ύψος αυτό, τα επιδόματα του πρώτου εδαφίου της παραγράφου αυτής καταβάλλονται μέχρι του ορίου των τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ, με ανάλογη μείωσή τους. 7. ... 8. ... 9. ...». Με το άρθρο 38 παρ. 5 του ν. 3986/2011 «Επείγοντα μέτρα εφαρμογής Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012 - 2015» (Α' 152/1.7.2011) ορίσθηκε ότι: «Αναστέλλονται από 1.7.2011 και μέχρι τη θέσπιση νέου ενιαίου μισθολογίου: α) Οι διατάξεις... της παραγράφου Α.1. του άρθρου 44... του ν. ... του ν. 3205/2003 [που προβλέπουν το επίδομα χρόνου υπηρεσίας των ιατρών του Ε.Σ.Υ.] ... β) ...», οι διατάξεις δε του ανωτέρω άρθρου διατηρήθηκαν σε ισχύ με την παρ. 2 του άρθρου 27 του ν. 4024/2011 (Α' 226), στην οποία προστέθηκαν οι λέξεις «και μέχρι την τροποποίηση των διατάξεων του Β' Μέρους του ν. 3205/2003 με τις οποίες επέρχονται μειώσεις στα ειδικά μισθολόγια» με το εδάφιο β' της περιπτώσεως

38 της αναφερομένης κατωτέρω υποπαραγράφου Γ.1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012. Με το άρθρο 55 παρ. 23 περ. δ' του ν. 4002/2011 «Τροποποίηση της συνταξιοδοτικής νομοθεσίας του Δημοσίου – Ρυθμίσεις για την ανάπτυξη και τη δημοσιονομική εξυγίανση – κ.λπ.» (Α' 180/22.8.2011) μειώθηκε από 1.7.2011 εκ νέου κατά ποσοστό 20% το προβλεπόμενο από την παρ. Α.3 του άρθρου 44 του ν. 3205/2003 επίδομα νοσοκομειακής απασχόλησης, απόδοσης και ειδικών συνθηκών άσκησης ιατρικού έργου, όπως είχε ήδη διαμορφωθεί. Σύμφωνα δε με την αιτιολογική έκθεση της σχετικής τροπολογίας «κρίνεται αναγκαία η μείωση των επιδομάτων που λειτουργούν ως κίνητρο απόδοσης ή ταχύτερης διεκπεραίωσης ή ειδικής απασχόλησης του έργου των δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων στο πλαίσιο της αντιμετώπισης της δημοσιονομικής κρίσης και του περιορισμού του μισθολογικού κόστους, με τελικό στόχο τη μείωση των δημοσίων δαπανών». Εξ άλλου, με το άρθρο 6 παρ. 9 του μνημονευθέντος ν. 4052/2012 μειώθηκε, από 1.1.2012, ο συντελεστής βάσει του οποίου υπολογίζεται το ωρομίσθιο των εφημεριών από 0,0059 σε 0,0052 επί του βασικού μισθού, ενώ με την ίδια διάταξη μειώθηκε, από 1.1.2012, και το μηνιαίο ποσό που καταβάλλεται ως αποζημίωση εφημεριών στους Διευθυντές που υπηρετούν σε Νοσοκομεία της Α' Ζώνης από 55% σε 49% του εκάστοτε ισχύοντος βασικού μισθού του Διευθυντή Ε.Σ.Υ, στρογγυλοποιούμενο στην πλησιέστερη μονάδα ευρώ. Παραλλήλως, οι ιατροί του Ε.Σ.Υ. υπεβλήθησαν και στο σύνολο των γενικής φύσεως οικονομικών και φορολογικών μέτρων που ελήφθησαν για την αντιμετώπιση του δημοσιονομικού προβλήματος της χώρας, τέτοια δε μέτρα ήσαν, μεταξύ άλλων, η σταδιακή μείωση του αφορολόγητου ορίου, ο περιορισμός των κλιμακίων και η αύξηση των συντελεστών φορολογίας εισοδήματος (άρθρα 27 του ν. 3986/2011, άρθρο 1 επ. του ν. 3842/2010, 38 του ν. 4024/2011 κ.α.), η επιβολή ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης (άρθρο 29 του ν. 3986/2011), η διαδοχική αύξηση των συντελεστών του φόρου προστιθέμενης αξίας, η υπαγωγή στους αυξημένους συντελεστές αγαθών και υπηρεσιών που υπάγονταν σε κατώτερη κλίμακα και η αύξηση των ειδικών φόρων κατανάλωσης (άρθρα 12 επ. του ν. 3833/2010, 34 του ν. 3986/2011 κ.α.), η εξίσωση του φόρου πετρελαίου θέρμανσης και κίνησης (άρθρο 36 του ν. 3986/2011), καθώς και η σταδιακή αύξηση των

αντικειμενικών αξιών των ακινήτων και η επιβολή του ειδικού φόρου ηλεκτροδοτούμενων [άρθρα 33 του ν. 3986/2011, 53 του ν. 4021/2011 (Α' 218) κ.ά.].

15. Επειδή, με τον ν. 4046/2012 [Μνημόνιο ΙΙ] (Α' 28/14.2.2008) εγκρίθηκε το Σχέδιο του Μνημονίου Συνεννόησης (Memorandum of Understanding) μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Τράπεζας της Ελλάδος (άρθρο 1 παρ. 2) ως προϋπόθεση για την υπογραφή και τη θέση σε ισχύ των Συμβάσεων Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Ε.Τ.Χ.Σ.), της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Τράπεζας της Ελλάδος, τα σχέδια των οποίων επίσης εγκρίθηκαν με τον ίδιο νόμο και προσαρτήθηκαν σ' αυτόν ως Παράρτημα V (άρθρο 1 παρ. 1). Το εν λόγω Μνημόνιο αποτελείται από τα ακόλουθα μέρη: α) Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής (Memorandum of Economic and Financial Policies), β) Μνημόνιο Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής (Memorandum of Understanding on Specific Economic Policy Conditionality) και γ) Τεχνικό Μνημόνιο Συνεννόησης (Technical Memorandum of Understanding). Στο πρώτο από τα ανωτέρω τρία επί μέρους Μνημόνια, δηλαδή στο Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής, το οποίο προσαρτάται στον ν. 4046/2012 ως Παράρτημα V_1, μεταξύ άλλων, αναφέρονται τα εξής στο κεφάλαιο με τίτλο «Δημοσιονομική Πολιτική»: «... 7. Οι βασικές μεταρρυθμίσεις, συμπεριλαμβανομένων αυτών που έχουν καθοριστεί στη ΜΔΣ και στον προϋπολογισμό του 2012, περιλαμβάνουν: ... Μεταρρύθμιση της αποζημίωσης των υπαλλήλων του δημόσιου τομέα. Μέχρι το τέλος Ιουνίου 2012, θα μεταρρυθμίσουμε τα ειδικά μισθολόγια του δημοσίου (που αφορούν το ένα τρίτο της μισθολογικής δαπάνης του δημόσιου τομέα). Σε συμφωνία με τις αρχές της μεταρρύθμισης που ξεκίνησε το 2011, θα προσαρμόσουμε τις αποδοχές για τα ειδικά μισθολόγια (συμπεριλαμβανομένων των δικαστών, των διπλωματών, των μετακλητών, των ιατρών, των καθηγητών, της αστυνομίας και των ένοπλων δυνάμεων), ενώ θα προστατεύσουμε όσους είναι στις χαμηλότερες μισθολογικές κλίμακες με στόχο την πραγματοποίηση μόνιμων καθαρών εξοικονομήσεων ύψους περίπου 0,2 τοις εκατό του ΑΕΠ σε ετήσια βάση. Θα αναθεωρήσουμε επίσης

το νέο σύστημα προαγωγών για να διασφαλίσουμε ότι υπάρχουν οι κατάλληλοι έλεγχοι κατά της αύξησης του μισθολογικού κόστους μέσω των προαγωγών ... 8. Δεδομένης της χαμηλής εισπραξής φόρων σε σύγκριση με τις άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, η στρατηγική προσαρμογής μας βασίζεται στην εισαγωγή εκτενών μεταρρυθμίσεων στη φορολογική διοίκηση ... 9. Έχουμε δεσμευθεί να πετύχουμε τον δημοσιονομικό μας στόχο και είμαστε έτοιμοι να λάβουμε διορθωτικά μέτρα στην περίπτωση υποαπόδοσης. Τα διορθωτικά μέτρα, εάν κριθούν αναγκαία, θα περιλαμβάνουν πρόσθετες στοχευμένες μειώσεις στο μισθολογικό κόστος του δημόσιου τομέα και στις κοινωνικές δαπάνες, ... Παρομοίως, στην περίπτωση μιας διαρκούς υπέρ απόδοσης, η οποία θεωρηθεί μόνιμη, θα θέσουμε αυστηρότερους στόχους για το έλλειμμα, αλλά μπορεί επίσης να εξετάσουμε μια μείωση εισφορές κοινωνικής ασφάλισης. Πρόθεσή μας είναι να διατηρήσουμε το σχετικό φορολογικό βάρος από τους έμμεσους φόρους.».

Στο δεύτερο από τα ανωτέρω δύο Μνημόνια, δηλαδή στο Μνημόνιο Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής, το οποίο προσαρτάται στον ν. 4046/2012 ως Παράρτημα V_2, αναφέρονται, μεταξύ άλλων, στο κεφάλαιο 1 με τίτλο «Δημοσιονομική εξυγίανση» τα εξής: «...Πριν την εκταμίευση, η Κυβέρνηση προβαίνει επίσης στις ακόλουθες εκκρεμείς ενέργειες: ... Μέχρι τον Ιούνιο του 2012 η Κυβέρνηση θα θεσπίσει νομοθετικά μία μείωση κατά μέσο όρο 10% στα αποκαλούμενα «ειδικά μισθολόγια» του δημοσίου τομέα, στα οποία το νέο μισθολόγιο δεν ισχύει. Τούτο θα εφαρμοσθεί από την 1η Σεπτεμβρίου 2012 και εντεύθεν και θα επιφέρει εξοικονομήσεις της τάξεως των 114 εκατομμυρίων Ευρώ τουλάχιστον (με αντίκτυπο μεταφοράς 226 εκατομμυρίων Ευρώ το 2013) (καθαρό ποσόν αφού ληφθεί υπόψη η επίπτωση επί των φόρων και των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης) ... Η Κυβέρνηση δηλώνει την ετοιμότητά της να ορίσει και να θεσπίσει πρόσθετα μέτρα, εάν παραστεί ανάγκη, έτσι ώστε να τηρηθούν οι δημοσιονομικοί στόχοι». Στη συνέχεια, με τον ν. 4051/2012 (Α' 40/29.2.2012) εισήχθησαν επείγουσες ρυθμίσεις για την εφαρμογή του, κατά τα ανωτέρω, εγκριθέντος Μνημονίου Συνεννόησης και επήλθαν οι αναγκαίες προσαρμογές στον εγκριθέντα με τον ν. 4032/2011 (Α' 257) προϋπολογισμό του 2012. Στην αιτιολογική έκθεση επί του άρθρου 2 του νόμου αυτού αναφέρεται ότι: «... η

μεγαλύτερη από την αναμενόμενη ύφεση της ελληνικής οικονομίας είχε ως αποτέλεσμα την εμφάνιση αποκλίσεων μεταξύ των αρχικών εκτιμήσεων και των τελικών αποτελεσμάτων του οικονομικού έτους 2011. Συνέπεια της απόκλισης αυτής είναι η ανάγκη επανακαθορισμού των μεγεθών του προϋπολογισμού του 2012 έτσι ώστε να είναι εφικτή η σύγκλιση με τους στόχους που έχουν τεθεί με το αναθεωρημένο Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής που έχει εγκριθεί από τη Βουλή. Οι παρεμβάσεις αυτές που γίνονται για την αντιστάθμιση των εκτιμώμενων αποκλίσεων αποτυπώνονται στον κατωτέρω πίνακα ...». Στον πίνακα αυτό με τίτλο «Νέες Δημοσιονομικές παρεμβάσεις: α. Κρατικός Προϋπολογισμός» προβλέφθηκε, μεταξύ άλλων, εξοικονόμηση της τάξης των 205 εκατομμυρίων ευρώ από τη μείωση των ειδικών μισθολογίων. Ακολούθως, στις 9 Μαρτίου 2012, ολοκληρώθηκε επιτυχώς, η διαδικασία για την αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους (PSI) με την ανταλλαγή ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου, συνολικής ονομαστικής αξίας 198,045 δισεκατομμυρίων ευρώ έναντι νέων ομολόγων, ονομαστικής αξίας 92,072 δισεκατομμυρίων ευρώ, γεγονός που οδήγησε σε άμεση μείωση του δημοσίου χρέους της χώρας κατά 105,973 δισεκατομμύρια ευρώ και σε περιορισμό των μελλοντικών δαπανών για τόκους. Εν όψει της ολοκλήρωσης της διαδικασίας αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους και της ανακοίνωσης από την ελληνική κυβέρνηση, το Φεβρουάριο του 2012, μέτρων με στόχο τη μείωση του πρωτογενούς ελλείμματος κατά το 2012, συμπεριλαμβανομένης και της έγκρισης συμπληρωματικού προϋπολογισμού, εκδόθηκε η 2012/211/ΕΕ απόφαση του Συμβουλίου της 13-3-2012 (L 113), με την οποία, αναθεωρήθηκε η 2011/734/ΕΕ προηγούμενη απόφασή του. Στην εν λόγω απόφαση γίνεται μνεία της λήψης μέτρων δημοσιονομικής προσαρμογής από την Ελλάδα για την μείωση του υπερβολικού ελλείμματος, μεταξύ δε των μέτρων αυτών περιλαμβάνεται και «η μείωση κατά 12% κατά μέσο όρο των "ειδικών μισθών" του δημόσιου τομέα για τους οποίους δεν ισχύει το νέο μισθολόγιο», η οποία θα ισχύει από την 1η Ιουλίου 2012, με συνολική ετήσια εξοικονόμηση της τάξεως των 205 εκατομμυρίων ευρώ». Ακολούθως, εκδόθηκε ο ν. 4093/2012 «Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013 - 2016 - Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής του ν. 4046/2012 και του

Μεσοπρόθεσμο Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013 - 2016» (Α' 222/12.11.2012). Με τις διατάξεις της παραγράφου Α (με τίτλο ΕΓΚΡΙΣΗ ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ 2013-2016) του άρθρου πρώτου του νόμου αυτού εγκρίθηκε το μεσοπρόθεσμο πλαίσιο. Στην αιτιολογική έκθεση του μεσοπρόθεσμου πλαισίου (βλ. σχετ. κείμενο του Υπουργείου Οικονομικών Οκτωβρίου 2012) και ιδίως στην ενότητα 1 «Δημοσιονομική στρατηγική και πολιτικές» του Κεφαλαίου 3 του μεσοπρόθεσμου, υποενότητα 1.4 «Η νέα δημοσιονομική προσπάθεια στην περίοδο 2013 - 2016», καθώς και στους συνοδεύοντες αυτό πίνακες, οι οποίοι προσαρτήθηκαν ως παράρτημα στον ν. 4093/2012 αναφέρεται ότι: «οι καθυστερήσεις στην εφαρμογή των πολιτικών, κυρίως στον τομέα των διαρθρωτικών αλλαγών και η περιορισμένη εφαρμογή ή/και χαμηλότερη αποδοτικότητα κάποιων μέτρων, που οδήγησαν σε πολύ χαμηλότερες αποδόσεις του συνολικού πακέτου των μέτρων της προηγούμενης περιόδου σε σχέση με τους αρχικούς υπολογισμούς, σε συνδυασμό και με την βαθύτερη, από ότι προβλεπόταν, ύφεση, δημιούργησαν μεγάλες αποκλίσεις ακόμη και από τους χαμηλότερους (μετά την επιμήκυνση) στόχους του πρωτογενούς ελλείμματος Γενικής Κυβέρνησης της περιόδου 2013-2016. Προκειμένου να επανέλθει το πρόγραμμα στις αρχικές του προβλέψεις, κρίθηκε απαραίτητο να συνεχισθεί και να ενταθεί η δημοσιονομική προσαρμογή...». Προβλέπεται δε, ότι το δημοσιονομικό όφελος από τον εξορθολογισμό των ειδικών μισθολογίων θα υπερβεί τα 257 εκατομμύρια ευρώ, για την περίοδο 2013-2016. Τέλος, στην ενότητα 5 «Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού» του ίδιου Κεφαλαίου 3 υπό ενότητα 5.3.1 αναφέρεται ότι: «Οι δαπάνες για μισθούς εμφανίζονται μειωμένες κατά 2.490 εκατ. ευρώ, το 2016 σε σύγκριση με την σχετική εκτίμηση για το 2012 προ της λήψεως των μέτρων. Συγκεκριμένα, εκτιμάται ότι θα ανέλθουν σε 13.112 εκατ. ευρώ ή 6,76% του ΑΕΠ το 2012, σε 11.811 εκατ. ευρώ ή 6,45% του ΑΕΠ το 2013, σε 11.248 εκατ. ευρώ ή 6,16% του ΑΕΠ το 2014, σε 10.942 εκατ. ευρώ ή 5,83% του ΑΕΠ το 2015 και σε 10.630 εκατ. ευρώ ή 5,41% του ΑΕΠ το 2016. Η διαμόρφωση των εξοικονομήσεων στο ύψος των ανωτέρω δαπανών, εκτιμάται ότι θα επιτευχθεί ως αποτέλεσμα των εξής σχεδιαζομένων παρεμβάσεων: εξορθολογισμός των ειδικών μισθολογίων...». Εξ άλλου,

σύμφωνα με τον πίνακα 3.12 («Τακτικός Προϋπολογισμός Δαπανών κατά κατηγορία») της ίδιας ενότητας 5 (βλ. και τον ομοίου περιεχομένου Πίνακα Β΄, της ενότητας IV «Δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού και Μεταβιβάσεις», του Κεφαλαίου Α΄ του Παραρτήματος Ι του ν. 4093/2012) οι μισθοί του προσωπικού των νοσηλευτικών ιδρυμάτων εκτιμώνται σε 2.198 εκατ. ευρώ για το 2012, σε 1.939 εκατ. ευρώ για το 2013, σε 1.900 εκατ. ευρώ για το 2014, σε 1.885 εκατ. ευρώ για το 2015 και σε 1.881 εκατ. ευρώ για το 2016, ενώ οι εφημερίες των ιατρών του Ε.Σ.Υ. υπολογίζονται σε 323 εκατ. ευρώ για το 2012, σε 285 εκατ. ευρώ για το 2013, σε 280 εκατ. ευρώ για το 2014, σε 277 εκατ. ευρώ για το 2015 και σε 272 εκατ. ευρώ για το 2016. Περαιτέρω, με τις κρίσιμες διατάξεις των περιπτώσεων 13-36 της υποπαραγράφου Γ.1 (με τίτλο «ΜΙΣΘΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ»), της παραγράφου Γ (με τίτλο «ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΘΕΜΑΤΩΝ ΓΕΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ»), του άρθρου πρώτου του ανωτέρω νόμου επήλθαν μειώσεις σε όλα τα χαρακτηρισθέντα από τον νομοθέτη ως «ειδικά μισθολόγια», με βάση τα οποία αμείβονται διάφορες κατηγορίες λειτουργών και υπαλλήλων. Ειδικότερα, με την περίπτωση 1 της ανωτέρω υποπαραγράφου (Γ1) ορίσθηκε ότι: «Τα επιδόματα εορτών Χριστουγέννων, Πάσχα και αδειάς, που προβλέπονται από οποιαδήποτε γενική ή ειδική διάταξη, ... για λειτουργούς,... καταργούνται από 1.1.2013», ενώ με την περίπτωση 27 τροποποιήθηκε το άρθρο 43 του ν. 3205/2003 και επήλθαν περαιτέρω μειώσεις στις αποδοχές των ιατρών του Ε.Σ.Υ., με τη μείωση του μηνιαίου βασικού μισθού όλων των βαθμών της ιεραρχίας του κλάδου (περίπτ. 27.α.), τη μείωση των προβλεπομένων στις παραγράφους 3, 4 και 6 του άρθρου 44 του ν. 3205/2003 επιδομάτων και αποζημιώσεων (επίδομα νοσοκομειακής απασχόλησης, απόδοσης και ειδικών συνθηκών άσκησης ιατρικού έργου, πάγια αποζημίωση για συμμετοχή σε σεμινάρια και ενημέρωση βιβλιοθήκης και επίδομα θέσεως ευθύνης, αντίστοιχα) (περίπτ. 27.β. και 27.γ.), τη μείωση του συντελεστή βάσει του οποίου υπολογίζεται το ωρομίσθιο των εφημεριών, τη μείωση της προσαύξησης ενεργού εφημερίας που καταβάλλεται στους Διευθυντές του Ε.Σ.Υ. και τον καθορισμό προσαύξησης ενεργού εφημερίας 30 ευρώ αδιακρίτως για όλους τους βαθμούς της ιεραρχίας (περίπτ. 27.δ.), τη μείωση της αποζημίωσης

εφημεριών που καταβάλλεται στους Συντονιστές Διευθυντές των Νοσοκομείων της Α΄ Ζώνης και στους Διευθυντές των πανεπιστημιακών κλινικών εργαστηρίων και μονάδων (περίπτ. 27.ε.) και, τέλος, την, συνεπεία των ανωτέρω ρυθμίσεων, μείωση της αμοιβής της μικτής εφημερίας (περ. 27.στ.). Συγκεκριμένα, στην εν λόγω περίπτωση 27 ορίζονται τα εξής: «α. Η παράγραφος 1 του άρθρου 43 του ν. 3205/2003, αντικαθίσταται από 1.8.2012 ως εξής: «1. Οι μηνιαίοι βασικοί μισθοί όλων των βαθμών της ιεραρχίας του κλάδου των ιατρών του Εθνικού Συστήματος Υγείας (ΕΣΥ) ορίζονται στα παρακάτω ποσά: α. Συντονιστής Διευθυντής 1.665 € β. Διευθυντής 1.580 € γ. Επιμελητής Α΄ 1.513 € δ. Επιμελητής Β΄ 1.321 € ε. Ειδικευόμενος 1.007 €.» β. Οι παράγραφοι 3 και 4 του άρθρου 44 του ν. 3205/2003, αντικαθίστανται από 1.8.2012 ως εξής: «3. Νοσοκομειακής απασχόλησης, απόδοσης και ειδικών συνθηκών άσκησης ιατρικού έργου οριζόμενο κατά βαθμό, ως εξής: α. Συντονιστής Διευθυντής, Διευθυντής 238 € β. Επιμελητής Α΄ 205 € γ. Επιμελητής Β΄ 174 € δ. Ειδικευόμενος 190 € 4. Πάγια αποζημίωση για συμμετοχή σε σεμινάρια και ενημέρωση βιβλιοθήκης, οριζόμενη κατά βαθμό, ως εξής: α. Συντονιστής Διευθυντής, Διευθυντής 225 € β. Επιμελητής Α΄ 195 € γ. Επιμελητής Β΄ 164 € δ. Ειδικευόμενος 123 €.» γ. Το πρώτο εδάφιο της παρ. 6 του άρθρου 44 του ν. 3205/2003, αντικαθίσταται, από 1.8.2012, ως εξής: «6. Θέσης – Ευθύνης στους Συντονιστές Διευθυντές και σε όσους Διευθυντές ασκούν χρέη Συντονιστή, για όσο χρόνο ασκούν τα καθήκοντα των βαθμών τους, οριζόμενο σε εκατόν πενήντα έξι (156) ευρώ.» δ. Το δεύτερο και τρίτο εδάφιο της περίπτωσης δ΄ της παρ. 4 του άρθρου 45 του ν. 3205/2003, αντικαθίστανται, από 1.8.2012, ως εξής: «Τα ανωτέρω προκύπτοντα συνολικά ποσά αμοιβής δεκαεπτάωρης ή εικοσιτετράωρης ενεργού εφημερίας, κατά περίπτωση, προσαυξάνονται κατά τριάντα ευρώ (30 €). Το ωρομίσθιο των εφημεριών υπολογίζεται με συντελεστή 0,0042 επί του βασικού μισθού που κατέχει ο δικαιούχος.» ε. Το πρώτο εδάφιο της περίπτωσης ε΄ της παρ. 4 του άρθρου 45 του ν. 3205/2003 αντικαθίσταται από 1.8.2012 ως εξής: «ε. Στους ιατρούς που υπηρετούν με βαθμό Συντονιστή Διευθυντή σε Νοσοκομεία της Α΄ Ζώνης και στους Διευθυντές των πανεπιστημιακών κλινικών εργαστηρίων και μονάδων, ως αποζημίωση εφημεριών καταβάλλεται μηνιαίο ποσό, ίσο με το τριάντα τοις εκατό (30%) του

εκάστοτε ισχύοντος βασικού μισθού του Συντονιστή Διευθυντή Ε.Σ.Υ, στρογγυλοποιούμενο στην πλησιέστερη μονάδα ευρώ.» στ. Το πρώτο και δεύτερο εδάφιο της παρ. 7 του άρθρου 45 του ν. 3205/2003 αντικαθίστανται από 1.8.2012 ως εξής: «Οι ιατροί και οδοντίατροι των νοσοκομείων και των κέντρων υγείας του Ε.Σ.Υ., όπως αναφέρονται στο άρθρο 43 του παρόντος, συμμετέχουν σε μικτή εφημερία, αποτελούμενη από ενεργό δωρη εφημερία, μετά το πέρας του τακτικού ωραρίου, που συνεχίζεται με εφημερία ετοιμότητας μέχρι τη συμπλήρωση του 17ώρου. Η αμοιβή της εφημερίας αυτής καθορίζεται συνολικά σε εβδομήντα εκατοστά (70/100) της αντίστοιχης συνολικής αμοιβής της 17ωρης ενεργού εφημερίας.». Εξ άλλου, στην περίπτωση 37 της ανωτέρω υποπαραγράφου Γ.1 ορίσθηκε ότι: «Ο χρόνος και ο τρόπος επιστροφής των αχρεωστήτως καταβληθεισών αποδοχών ή συντάξεων, που προκύπτουν από την εφαρμογή των διατάξεων της παρούσας υποπαραγράφου, καθορίζεται με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών». Κατ' εξουσιοδότηση της τελευταίας διατάξεως εκδόθηκε η προσβαλλόμενη οικ. 2/83408/022/14.11.2012 απόφαση του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών με τίτλο «Επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθεισών αποδοχών και συντάξεων που προκύπτουν από την εφαρμογή των διατάξεων της υποπαραγράφου Γ1 του άρθρου πρώτου του Ν. 4093/2012 ...» (Β' 3017/14.11.2012), στην οποία ορίζονται τα εξής: «1. Τα ποσά που προκύπτουν από τη μείωση των αποδοχών και συντάξεων κατ' εφαρμογή των διατάξεων των περιπτώσεων 13 έως 36 της υποπαραγράφου Γ1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του Ν. 4093/2012 (ΦΕΚ 222/Α/12-11-2012) και αντιστοιχούν στο χρονικό διάστημα από 1.8.2012 μέχρι την εφαρμογή του νόμου αυτού, η οποία δεν μπορεί να υπερβαίνει τη μισθοδοσία ή σύνταξη του μηνός Ιανουαρίου 2013, παρακρατούνται από τη μισθοδοσία ή σύνταξη των μηνών Ιανουαρίου έως Δεκεμβρίου 2013, ως εξής: (α) για ποσά μέχρι εκατό ευρώ (€100) εφάπαξ, (β) για ποσά μέχρι διακόσια πενήντα ευρώ (€250) σε δύο ισόποσες μηνιαίες δόσεις, (γ) για ποσά μέχρι πεντακόσια ευρώ (€500) σε τρεις ισόποσες μηνιαίες δόσεις, (δ) για ποσά μέχρι επτακόσια πενήντα ευρώ (€750) σε τέσσερις ισόποσες μηνιαίες δόσεις, (ε) για ποσά μέχρι χίλια ευρώ (€1.000) σε πέντε ισόποσες μηνιαίες δόσεις, (στ) για ποσά μέχρι χίλια πεντακόσια ευρώ (€1.500) σε έξι ισόποσες μηνιαίες δόσεις, (ζ) για

ποσά μέχρι δύο χιλιάδες ευρώ (€2.000) σε επτά ισόποσες μηνιαίες δόσεις, (η) για ποσά μέχρι δύο χιλιάδες πεντακόσια ευρώ (€2.500) σε οκτώ ισόποσες μηνιαίες δόσεις, (θ) για ποσά μέχρι τρεις χιλιάδες ευρώ (€3.000) σε εννιά ισόποσες μηνιαίες δόσεις, (ι) για ποσά μέχρι τέσσερις χιλιάδες ευρώ (€4.000) σε δέκα ισόποσες μηνιαίες δόσεις, (ια) για ποσά μέχρι πέντε χιλιάδες ευρώ (€5.000) σε έντεκα ισόποσες μηνιαίες δόσεις, (ιβ) για ποσά άνω των πέντε χιλιάδων ευρώ (€5.000) σε δώδεκα ισόποσες μηνιαίες δόσεις. Σε όλες τις ανωτέρω περιπτώσεις καταληκτική ημερομηνία για την παρακράτηση των οφειλόμενων ποσών είναι η 31-12-2013. 2. Επισημαίνεται ότι τα ανωτέρω ποσά αναφέρονται σε αυτά που προκύπτουν από τις μεικτές αποδοχές ή τη μεικτή σύνταξη του υπαλλήλου, λειτουργού, στρατιωτικού ή συνταξιούχου, αφαιρουμένων των προβλεπόμενων κρατήσεων. Τα οφειλόμενα ποσά που προκύπτουν από την ανωτέρω μείωση θα παρακρατούνται αναλογικά από τους οικείους κωδικούς που εκταμιεύθηκαν. 3. Στην περίπτωση που λειτουργός, υπάλληλος ή στρατιωτικός αποχώρησε από την υπηρεσία λόγω συνταξιοδότησης και έχει εισπράξει αποδοχές, στις οποίες δεν έχει εφαρμοσθεί η προβλεπόμενη από τις διατάξεις του κοινοποιούμενου νόμου μείωση, τα σχετικά αχρεωστήτως καταβληθέντα ποσά θα παρακρατηθούν συμψηφιστικά από τη σύνταξη του ή σε περίπτωση μεταβίβασης αυτής, από τη σύνταξη των μελών της οικογένειάς του. Η παρακράτηση γίνεται με πράξη του αρμόδιου Διευθυντή Συντάξεων, ύστερα από σχετική βεβαίωση του εκκαθαριστή αποδοχών, για το ποσό που καταβλήθηκε. 4. Στην περίπτωση που λειτουργός, υπάλληλος ή στρατιωτικός αποχώρησε από την υπηρεσία για οποιοδήποτε λόγο, πλην της περίπτωσης της συνταξιοδότησης, και έχει εισπράξει αποδοχές, στις οποίες δεν έχει εφαρμοσθεί η προβλεπόμενη από τις διατάξεις του κοινοποιούμενου νόμου μείωση, τα σχετικά αχρεωστήτως καταβληθέντα ποσά θα πρέπει να επιστραφούν εφάπαξ. Σε περίπτωση που οι ανωτέρω αρνηθούν την επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθέντων, γίνεται σε αυτούς καταλογισμός σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 33 του Ν. 2362/1995 (ΦΕΚ 247 Α)». Στην αιτιολογική έκθεση του ως άνω ν. 4093/2012 αναφέρονται, ως προς την υποπαράγραφο Γ.1, τα εξής: «Γ. Ρυθμίσεις θεμάτων Γενικής Γραμματείας Δημοσιονομικής Πολιτικής. Υποπαράγραφος Γ1. Μισθολογικές διατάξεις του Δημοσίου Τομέα. Με τις

παρούσες διατάξεις ρυθμίζονται θέματα μισθολογικού περιεχομένου, τα οποία προβλέπονται στο πλαίσιο εφαρμογής του Μεσοπρόθεσμου Προγράμματος Δημοσιονομικής Προσαρμογής. Ειδικότερα: ... Με τις διατάξεις των περιπτώσεων 13 έως 36 προβλέπονται, από 1.8.2012 οι μειώσεις επί των αποδοχών όλων των αμειβομένων με ειδικά μισθολόγια. Με τις διατάξεις της περίπτωσης 37 προβλέπεται ότι με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών θα καθορισθεί ο χρόνος και ο τρόπος επιστροφής των αχρεωστήτως καταβληθεισών αποδοχών λόγω της εφαρμογής των διατάξεων που προβλέπουν την περικοπή των αποδοχών των αμειβομένων με ειδικά μισθολόγια. Με τις διατάξεις της περίπτωσης 38 καθορίζονται θέματα που αναφέρονται στη χορήγηση χρονοεπιδόματος σε όλους τους λειτουργούς και υπαλλήλους του Δημοσίου που αμείβονται με ειδικά μισθολόγια». Επ' ευκαιρία δε της διατάξεως της υποπερίπτωσης β' της περίπτωσης 38 της υποπαραγράφου Γ.1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 ορίσθηκε, με την 2/85127/0022/22.11.2012 πράξη του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών, με την οποία κοινοποιήθηκαν οι διατάξεις της ανωτέρω υποπαραγράφου Γ.1 στα αρμόδια για την εφαρμογή τους όργανα, ότι επαναφέρονται μεν σε ισχύ, από 1.8.2012, οι ανασταλείσες με την παρ. 5 του άρθρου 38 του ν. 3986/2011 διατάξεις για τη χορήγηση επί πλέον ποσοστού στο επίδομα χρόνου υπηρεσίας και για τη χορήγηση ή αύξηση του επιδόματος αυτού στους αμειβομένους με βάση ειδικά μισθολόγια και ότι, κατόπιν τούτου, είναι δυνατή πλέον η αναδρομική χορήγηση επιπλέον ποσοστού στο επίδομα χρόνου υπηρεσίας με τη συμπλήρωση του απαιτούμενου χρόνου υπηρεσίας από 1.7.2011 και εντεύθεν, αλλά ότι τα οικονομικά αποτελέσματα από την κατά τα ανωτέρω χορήγηση επιδόματος χρόνου υπηρεσίας και μισθολογικών προαγωγών δεν δύνανται να ανατρέχουν σε ημερομηνία προγενέστερη της 1-8-2012 και ότι ο προσδιορισμός των σχετικών ποσών του εν λόγω επιδόματος και των μισθολογικών προαγωγών θα γίνει επί των νέων (μειωμένων) αποδοχών που ισχύουν από 1.8.2012 και εντεύθεν και δεν δύνανται να ανατρέχουν σε ημερομηνία προγενέστερη αυτής. Περαιτέρω, στην έκθεση του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, που συνόδευε το σχέδιο του ανωτέρω νόμου 4093/2012 κατά την υποβολή του προς ψήφιση στη Βουλή, αναφέρονται,

μεταξύ άλλων, τα εξής: «Παράγραφος Γ. Τροποποιούνται οι μισθολογικές διατάξεις που διέπουν τους φορείς του δημόσιου τομέα ως ακολούθως: - Καταργούνται, από 1.1.2013, τα επιδόματα εορτών και άδειας υπέρ των υπαλλήλων και λειτουργών του Δημοσίου, των ο.τ.α. και των άλλων ν.π.δ.δ., καθώς και υπέρ των μισθωτών των ν.π.ι.δ... - Επανακαθορίζονται, αναδρομικά από 1.8.2012, οι μηνιαίες αποδοχές των υπαλλήλων και λειτουργών, που αμείβονται με ειδικά μισθολόγια. Στις κυριότερες από τις κατηγορίες αυτές, οι οποίες καλύπτουν σχεδόν το 99% του συνόλου των μισθοδοτούμενων, επέρχονται μεταβολές: α) στο βασικό μισθό του βαθμού βάσης, β) στους συντελεστές που προσδιορίζουν το ύψος του βασικού μισθού των λοιπών βαθμών της κατηγορίας και γ) στο ύψος επιμέρους επιδομάτων και παροχών. Έτσι, ανά κατηγορία, οι μεταβολές συνοψίζονται ως ακολούθως: ... III. Μισθολόγιο γιατρών Ε.Σ.Υ. α) Βασικός μισθός • Συντονιστής Διευθυντής 1.665 € (σήμερα 2.055 €) • Διευθυντής 1.580 € (σήμερα 2.054 €) • Επιμελητής Α΄ 1.513 € (σήμερα 1.759 €) • Επιμελητής Β΄ 1.321 € (σήμερα 1.468 €) • Ειδικευόμενος 1.007 € (σήμερα 1.027 €) β) Επίδομα νοσοκομειακής απασχόλησης • Διευθυντής - Συντονιστής 238 € (σήμερα 291,46 €) • Επιμελητής Α΄ 205 € (σήμερα 251,94 €) • Επιμελητής Β΄ 174 € (σήμερα 211,79 €) • Ειδικευόμενος 190 € (σήμερα 229,93 €) γ) Πάγια αποζημίωση για ενημέρωση βιβλιοθήκης κ.λπ. • Διευθυντής - Συντονιστής 225 € (σήμερα 274,45 €) • Επιμελητής Α΄ 195 € (σήμερα 237,21 €) • Επιμελητής Β΄ 164 € (σήμερα 199,97 €) • Ειδικευόμενος 123 € (σήμερα 149,78 €) δ) Επίδομα θέσης ευθύνης. Ορίζεται σε 156 € για τους Συντονιστές Διευθυντές και όσους Διευθυντές ασκούν χρέη Συντονιστή (σήμερα 190,26 €). ε) Ωρομίσθιο εφημεριών. Υπολογίζεται με συντελεστή 0,0042 (αντί 0,0059) επί του βασικού μισθού που κατέχει ο δικαιούχος. στ) Αποζημίωση εφημεριών Διευθυντών νοσοκομείων Α΄ Ζώνης. Η μηνιαία αποζημίωση των Συντονιστών Διευθυντών νοσοκομείων Α΄ Ζώνης και των Διευθυντών των πανεπιστημιακών κλινικών εργαστηρίων και μονάδων είναι ίση με το 30%, του βασικού μισθού του Συντονιστή, αντί το[υ] 49% του βασικού μισθού του Διευθυντή που ισχύει». Τέλος, στο επικαιροποιημένο Μνημόνιο Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής του Δεκεμβρίου 2012 αναφέρονται, μεταξύ άλλων, τα εξής : «10.6 Πρόσθετα δημοσιονομικά

μέτρα για το 2012 και Μεσοπρόθεσμη Δημοσιονομική Στρατηγική για 2013-2016. Τα δημοσιονομικά μέτρα στη Μεσοπρόθεσμη Δημοσιονομική Στρατηγική (ΜΔΣ) ως το 2016 περιλαμβάνουν τα ακόλουθα: 1. Εξορθολογισμός του μισθολογικού κόστους κατά 1.110 εκατομμύρια Ευρώ το 2013 και επιπρόσθετα 259 εκατομμύρια Ευρώ το 2014, μέσω... εξορθολογισμού της μισθολογικής δαπάνης της κεντρικής κυβέρνησης... • προοδευτικές μειώσεις στις μηνιαίες αμοιβές των υπαλλήλων των ειδικών μισθολογίων (δικαστές, διπλωμάτες, γιατροί, διδακτικό προσωπικό ΑΕΙ και ΤΕΙ, ένοπλες δυνάμεις και αστυνομία, υπάλληλοι αεροδρομίων, και γενικοί γραμματείς) με εφαρμογή από 1η Αυγούστου 2012, ως ακολούθως: 2 τοις εκατό κάτω από 1.000 ευρώ, 10 τοις εκατό για 1000-1500 Ευρώ, 30 τοις εκατό για 2.500-4.000 Ευρώ και 35 τοις εκατό από 4000 Ευρώ».

16. Επειδή, στην προκειμένη περίπτωση, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου, οι τέσσερις πρώτοι προσφεύγοντες, ιατροί του Ε.Σ.Υ. (...), υπηρετούν στο ενιαίο ν.π.δ.δ. «Γενικό Νοσοκομείο Αθηνών Ο Ευαγγελισμός - Οφθαλμιατρείο Αθηνών - Πολυκλινική», ζητούν δε, με την κρινόμενη προσφυγή, την ακύρωση, άλλως μεταρρύθμιση, των μισθοδοτικών καταστάσεων, που εκδόθηκαν για καθέναν από αυτούς κατά το μήνα Σεπτέμβριο του έτους 2014, με τις οποίες μειώθηκαν οι συνολικές αποδοχές τους κατ' εφαρμογή της περιπτώσεως 27 της υποπαραγράφου Γ1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου, του ν. 4093/2012, και την επαναφορά των συνολικών μηνιαίων αποδοχών τους στο προ της 1.8.2012 ύψος τους. Ειδικότερα, υποστηρίζουν ότι υπέστησαν διαδοχικώς τις ακόλουθες μειώσεις: (α) με το ν. 3833/2010 μείωση κατά ποσοστό 12% των επιδομάτων, αποζημιώσεων και πρόσθετων αμοιβών τους (επίδομα νοσοκομειακής απασχόλησης, απόδοσης και ειδικών συνθηκών άσκησης ιατρικού έργου, πάγια αποζημίωση για συμμετοχή σε σεμινάρια και ενημέρωση βιβλιοθήκης και επίδομα θέσεως ευθύνης), (β) με το ν. 3845/2010 μείωση κατά ποσοστό 8% των ως άνω επιδομάτων, αποζημιώσεων και πρόσθετων αμοιβών τους, (γ) μείωση των επιδομάτων εορτών και αδείας κατά 30% (άρθρο 1 παρ. 2 του ν. 3833/2010), τα οποία στη συνέχεια καθορίστηκαν στο ενιαίο ποσό των 1.000 ευρώ κατ' έτος και, για όσους εξ αυτών ελάμβαναν μηνιαίες μεικτές αποδοχές ανώτερες των 3.000 ευρώ, καταργήθηκαν πλήρως (άρθρο τρίτο

παρ. 6 του ν. 3845/2010), (δ) μείωση κατά 20% του επιδόματος νοσοκομειακής απασχόλησης, απόδοσης και ειδικών συνθηκών άσκησης ιατρικού έργου (άρθρο 55 παρ. 23 περ. δ' του ν. 4002/2011). Προβάλλουν επίσης ότι οι αποδοχές τους μειώθηκαν περαιτέρω και με άλλες διατάξεις (μείωση του αφορολόγητου ορίου από 12.000 ευρώ σε 5.000 ευρώ με το άρθρο 38 παρ. 2 του ν. 4024/2011, επιβολή ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης με το άρθρο 29 του ν. 3986/2011, επιβολή ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης για την καταπολέμηση της ανεργίας με το άρθρο 38 παρ. 2 περ. α' του ν. 3986/2011, επιβολή ειδικής εισφοράς υπέρ του ΤΠΔΥ με το άρθρο 38 παρ. 2 περ. β' του ν. 3986/2011) και, τελικά, μειώθηκαν δραστικά με τις διατάξεις του ν. 4093/2012, σε επίπεδο που αυτές δεν τους επιτρέπουν πλέον να ανταποκριθούν στα έξοδα διαβίωσης και στα ιατρικά τους καθήκοντα. Ειδικότερα, υποστηρίζουν ότι, ως αποτέλεσμα των μειώσεων που επήλθαν με τις διατάξεις του τελευταίου νόμου στον βασικό μισθό, στο επίδομα νοσοκομειακής απασχόλησης, στην πάγια αποζημίωση, στο επίδομα θέσεως ευθύνης, και, συνεπεία των ανωτέρω, και στο χρονοεπίδομα, οι ακαθάριστες αποδοχές του πρώτου προσφεύγοντος μειώθηκαν κατά 759,57 ευρώ το μήνα, της δεύτερης προσφεύγουσας κατά 759,57 ευρώ το μήνα, του τρίτου προσφεύγοντος κατά 710,69 ευρώ το μήνα και του τέταρτου προσφεύγοντος κατά 343,52 ευρώ το μήνα και ότι οι αποδοχές τους κατά το μήνα Σεπτέμβριο 2014 διαμορφώθηκαν ως εξής: α) για τον πρώτο προσφεύγοντα, ακαθάριστες αποδοχές 3.358 και καθαρές 1.833,48 ευρώ, β) για την δεύτερη προσφεύγουσα, ακαθάριστες αποδοχές 3.358 και καθαρές 1.947,70 ευρώ, γ) για τον τρίτο προσφεύγοντα ακαθάριστες αποδοχές 3.103,40 και καθαρές 1.835,85 ευρώ και δ) για τον τέταρτο προσφεύγοντα ακαθάριστες αποδοχές 2.472,16 και καθαρές 1.520,47 ευρώ. Με τα δεδομένα αυτά, οι προσφεύγοντες προβάλλουν ότι οι προαναφερθείσες διατάξεις του ν. 4093/2012 και της αποφάσεως οικ.2/83408/022/14.11.2012 του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών αντίκεινται α) στα άρθρα 2 παρ. 1, 4 παρ. 5, 5 παρ. 1, 21 παρ. 3, 22, 25 παρ. 1 και 4 και 106 παρ. 1 του Συντάγματος, β) στο άρθρο 1ο του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α., γ) στο άρθρο 7 του κυρωθέντος με το άρθρο πρώτο του ν. 1532/1985 (Α' 45) Διεθνούς Συμφώνου του Ο.Η.Ε. για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά

δικαιώματα, με το οποίο κατοχυρώνεται το δικαίωμα επί του μισθού και το δικαίωμα ίσης αμοιβής για εργασία ίσης αξίας και δ) στην αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης. Ειδικότερα, κατά τα προβαλλόμενα με την προσφυγή, η ως άνω πληττόμενη ρύθμιση, εν όψει i) του πάγιου και όχι προσωρινού χαρακτήρα της, ii) της ελλείψεως μέτρων αντιστάθμισης των απωλειών και iii) του σωρευτικού αποτελέσματος ένεκα των προηγούμενων δυσμενών μέτρων, επιφέρει δραστική μείωση των αποδοχών τους, η οποία δεν δικαιολογείται από τους δημοσιονομικούς λόγους που επικαλείται ο νομοθέτης, είναι δυσανάλογη με την παρεχόμενη από τους προσφεύγοντες ιατρούς εργασία και δεν εξασφαλίζει ανεκτό επίπεδο διαβίωσης και, ως εκ τούτου, αντίκειται στις προαναφερθείσες υπέρτερης τυπικής ισχύος διατάξεις και στις αρχές της ισότητας, της αναλογικότητας και της προστατευόμενης εμπιστοσύνης.

17. Επειδή, από τα εκτεθέντα στις προηγούμενες σκέψεις προκύπτει ότι με τις διατάξεις των περιπτώσεων 13 - 37 της υποπαραγράφου Γ1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, οι οποίες θεσπίσθηκαν από τη Βουλή των Ελλήνων κυριαρχικώς (ΣΕ Ολομ.668/2012, 1116, 2192 - 96/2014), ο νομοθέτης, αφού διαπίστωσε ότι η οικονομική ύφεση συνεχίζεται και ότι η χώρα εξακολουθεί να έχει συνεχή προβλήματα με τη φορολογική «συμμόρφωση», την είσπραξη ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το Κράτος και την προώθηση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, αποφάσισε να λάβει και πάλι, μεταξύ άλλων, ως άμεσο μέτρο για την αντιμετώπιση της παρατεταμένης οικονομικής και δημοσιονομικής κρίσης, την περαιτέρω μείωση των αποδοχών των μισθοδοτούμενων από το Δημόσιο βάσει «ειδικών μισθολογίων» υπαλλήλων και λειτουργών. Εξ άλλου, αν και καθένα από τα ως άνω «ειδικά μισθολόγια» αφορούσε διαφορετική κατηγορία λειτουργών ή υπαλλήλων, με απολύτως διακεκριμένα καθήκοντα και αποστολή καθώς και διαφορετικά τυπικά και ουσιαστικά προσόντα, για ορισμένες δε από τις κατηγορίες αυτές συνδεόταν με την άσκηση της εκ του Συντάγματος κρατικής τους αποστολής, ο νομοθέτης τα αντιμετώπισε συλλήβδην ως ένα ενιαίο οικονομικό μέγεθος, το οποίο έπρεπε, υπολογιζόμενο ως σύνολο, να μειωθεί κατά ποσοστό 10% στο

πλαίσιο της επιχειρούμενης μείωσης του δημοσιονομικού ελλείμματος και του δημοσίου χρέους. Με βάση το εξισωτικό αυτό κριτήριο θεσπίστηκαν μεγαλύτερα ποσοστά μείωσης (άνω δηλαδή του 10%, το οποίο εξελήφθη ως μέσος όρος για τις μειώσεις σε όλα τα μισθολόγια) στα μισθολόγια στα οποία το ύψος των αποδοχών ήταν γενικά μαθηματικώς υψηλότερο, και μικρότερα ποσοστά σε εκείνα στα οποία το ύψος των αποδοχών ήταν μαθηματικώς χαμηλότερο, εντός δε του ίδιου μισθολογίου μείωσε κατά μεγαλύτερο ποσοστό τις αποδοχές των κατεχόντων τους ανώτερους και ανώτατους βαθμούς λειτουργούς και υπαλλήλους (βλ. ΣΕ Ολομ. 4174/2014, 2192 - 2196/2014). Κατ' εφαρμογή του αμιγώς αριθμητικού αυτού κριτηρίου, με τις διατάξεις της περιπτ. 27 της υποπαραγράφου Γ1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 επιβλήθηκαν νέες μειώσεις στις αποδοχές των ιατρών του Ε.Σ.Υ., με τη μείωση του μηνιαίου βασικού μισθού όλων των βαθμών της ιεραρχίας του κλάδου, τη μείωση των χορηγούμενων σε αυτούς επιδομάτων και αποζημιώσεων (επίδομα νοσοκομειακής απασχόλησης, απόδοσης και ειδικών συνθηκών άσκησης ιατρικού έργου, πάγια αποζημίωση για συμμετοχή σε σεμινάρια και ενημέρωση βιβλιοθήκης και επίδομα θέσεως ευθύνης), τη μείωση του συντελεστή βάσει του οποίου υπολογίζεται το ωρομίσθιο των εφημεριών, τη μείωση της προσαύξησης ενεργού εφημερίας που καταβάλλεται στους Διευθυντές του Ε.Σ.Υ. και τον καθορισμό προσαύξησης ενεργού εφημερίας 30 ευρώ αδιακρίτως για όλους τους βαθμούς της ιεραρχίας, τη μείωση της αποζημίωσης εφημεριών που καταβάλλεται στους Συντονιστές Διευθυντές των Νοσοκομείων της Α΄ Ζώνης και στους Διευθυντές των πανεπιστημιακών κλινικών εργαστηρίων και μονάδων και τέλος την, συνεπεία των ανωτέρω ρυθμίσεων, μείωση της αμοιβής της μικτής εφημερίας. Ειδικότερα, επιβλήθηκαν μεγαλύτερες, έναντι των υπολοίπων ιατρών του Ε.Σ.Υ., μειώσεις (άνω του 10%) στον μηνιαίο βασικό μισθό των Συντονιστών Διευθυντών, των Διευθυντών και των Επιμελητών Α΄, ενώ οι μειώσεις επί των προαναφερθέντων επιδομάτων κυμάνθηκαν άνω του 10% για όλους τους βαθμούς της ιεραρχίας του κλάδου των ιατρών. Άνω του 10% ήταν και η μείωση του συντελεστή

βάσει του οποίου υπολογίζεται το ωρομίσθιο των εφημεριών, της προσαύξησης ενεργού εφημερίας που καταβάλλεται στους Διευθυντές του Ε.Σ.Υ., καθώς και του μηνιαίου ποσού που καταβάλλεται ως αποζημίωση εφημεριών στους Συντονιστές Διευθυντές που υπηρετούν σε Νοσοκομεία της Α΄ Ζώνης, με συνέπεια την δραστική μείωση των αποδοχών των προσφευγόντων, οι οποίες, όπως προαναφέρθηκε, έχουν τον χαρακτήρα κινήτρου για την αποτελεσματικότερη εκπλήρωση της αποστολής τους και αντισταθμίσιματος για τις ιδιαίτερες συνθήκες εκτελέσεως των καθηκόντων τους (πρβλ. ΣΕ2192 - 96/2014 Ολομ.). Όπως δε εκτέθηκε ήδη, ναι μεν ο νομοθέτης έχει διακριτική ευχέρεια για την εισαγωγή νέων ρυθμίσεων και ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως για τη διαμόρφωση των αποδοχών των ιατρών του Ε.Σ.Υ., τα δικαστήρια όμως δύνανται και οφείλουν, χωρίς να υπεισέλθουν στην έρευνα της σκοπιμότητας των επιλογών του, να ερευνήσουν το αμιγώς νομικό ζήτημα, αν ελήφθη υπόψη η ιδιαίτερη μισθολογική μεταχείριση των ιατρών αυτών, η οποία απορρέει εμμέσως από το άρθρο 21 παρ. 3 του Συντάγματος, καθώς και η συνταγματική αρχή της ισότητας υπό την δεύτερη όψη της, δηλαδή της υποχρεώσεως του νομοθέτη να μεταχειρίζεται ανίσως τις άνισες καταστάσεις. Η τεκμηρίωση αυτή, αναγκαία και εκ του ότι τα επίμαχα μέτρα διασπούν μία πάγια μισθολογική μεταχείριση των λειτουργών αυτών, θα έπρεπε να αναφέρεται στην εξέλιξη των οικονομικών εν γένει συνθηκών και του γενικού κόστους διαβίωσης, στην ανάγκη διαφύλαξης του κύρους του δημοσίου λειτουργήματος των ιατρών του Ε.Σ.Υ. λόγω της φύσεως των καθηκόντων τους και της σημασίας της αποστολής τους, λαμβάνοντας υπόψη τις ειδικές συνθήκες ασκήσεως του εν λόγω λειτουργήματος, τις ιδιαίτερες απαιτήσεις του ιατρικού επαγγέλματος όσον αφορά τον χρόνο απασχόλησης, την ένταση και την ποιότητα της εργασίας, τις ιδιαίτερες ευθύνες που απορρέουν από την άσκησή του, το καθεστώς πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης υπό το οποίο παρέχουν τις υπηρεσίες τους, τον μεγαλύτερο χρόνο γενικής εκπαίδευσης των ιατρών εν σχέσει προς άλλους επιστήμονες, την πολυετή μεταπανεπιστημιακή μετεκπαίδευσή τους για ειδίκευση αλλά και την

ανάγκη για διαρκή εκπαίδευση στην επιστήμη τους, καθώς και το γεγονός ότι, εν όψει των ανωτέρω, εισέρχονται στη δημόσια υπηρεσία σε μεγαλύτερη ηλικία σε σχέση με τους λοιπούς υπαλλήλους και λειτουργούς. Επιπλέον, έπρεπε να ληφθούν υπόψη και οι δυσμενείς επιπτώσεις επί της λειτουργίας του Ε.Σ.Υ., της ποιότητας των παρεχόμενων από το Κράτος υπηρεσιών υγείας και του επιπέδου της ιατρικής στη χώρα, η λόγω της αδυναμίας εξασφάλισης ικανοποιητικών αποδοχών διαρροή έμπειρων επιστημόνων στο εξωτερικό, για την εκπαίδευση των οποίων διατέθηκαν σημαντικοί πόροι τόσο εξ ιδίων όσο και από το Κράτος (πανεπιστημιακές και νοσοκομειακές υποδομές, συγγράμματα, εκπαιδευτικό προσωπικό υψηλού επιπέδου κλπ). Όμως, ούτε από τις προπαρασκευαστικές εργασίες του ν. 4093/2012, ούτε από το κείμενο του εγκριθέντος με τον νόμο αυτό Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου, ούτε τέλος από το κείμενο του εγκριθέντος με τον ν. 4046/2012 Μνημονίου Συνεννόησης προκύπτει ότι κατά τον προσδιορισμό του ύψους των περικοπών στο μισθολόγιο των ιατρών του Ε.Σ.Υ. με τις κρίσιμες διατάξεις, ελήφθησαν υπόψη, πέραν του ανωτέρω καθαρώς αριθμητικού και, ως εκ τούτου, προδήλως απρόσφορου κριτηρίου, της επίτευξης δηλαδή συγκεκριμένης μεσοσταθμικής μειώσεως του μισθολογικού κόστους του Δημοσίου, τα παρατεθέντα ανωτέρω στοιχεία, εν όψει των οποίων θεσπίσθηκε ιδιαίτερο μισθολόγιο για την εν λόγω κατηγορία δημοσίων λειτουργών (βλ. Ελ. Συν. 7412/2015 Ολομ.). Ειδικότερα, δεν προκύπτει ότι εκτιμήθηκαν ειδικώς οι επιπτώσεις από τις εν λόγω μειώσεις στη λειτουργία του Ε.Σ.Υ., ούτε αν οι εκ των μειώσεων επιπτώσεις είναι μικρότερες ή μεγαλύτερες από το προκύπτον οικονομικό όφελος, ούτε αν θα μπορούσαν να ληφθούν άλλα μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος με μικρότερο κόστος για το ιατρικό προσωπικό του Ε.Σ.Υ. (βλ. Ελ. Συν. 7412/2015 Ολομ.). Επίσης δεν εξετάσθηκε αν οι αποδοχές των ιατρών του Ε.Σ.Υ. παραμένουν και μετά τις νέες μειώσεις, επαρκείς για την αντιμετώπιση του κόστους αξιοπρεπούς διαβίωσής τους και ανάλογες της αποστολής τους (βλ. Ελ. Συν. 7412/2015 Ολομ.). Περαιτέρω, με τα δεδομένα που ίσχυαν κατά το χρόνο δημοσιεύσεως του ν. 4093/2012, οι

επίδικες μειώσεις των αποδοχών των ιατρών του Ε.Σ.Υ., που επήλθαν με τον νόμο αυτό, συνυπολογιζόμενες με την πλήρη κατάργηση των επιδομάτων εορτών και αδείας, τις προηγούμενες μειώσεις που, κατά τα ανωτέρω, επεβλήθησαν διαδοχικώς επί των πάσης φύσεως επιδομάτων, αποζημιώσεων και αμοιβών τους (ν. 3833/2010 μείωση κατά 12% και ν. 3845/2010 μείωση κατά 8% του επιδόματος νοσοκομειακής απασχόλησης, της πάγιας αποζημίωσης για συμμετοχή σε σεμινάρια και του επιδόματος θέσεως ευθύνης, ν. 4002/2011 μείωση κατά 20% του επιδόματος νοσοκομειακής απασχόλησης, ν. 4052/2012 μείωση του συντελεστή βάσει του οποίου υπολογίζεται το ωρομίσθιο των εφημεριών από 0,0059 σε 0,0052 επί του βασικού μισθού και μείωση του μηνιαίου ποσού που καταβάλλεται ως αποζημίωση εφημεριών στους Διευθυντές που υπηρετούν σε Νοσοκομεία της Α΄ Ζώνης από 55% σε 49% του εκάστοτε ισχύοντος βασικού μισθού του Διευθυντή Ε.Σ.Υ.), καθώς και με άλλες μειώσεις του εισοδήματος των προσφευγόντων ιατρών με παράπλευρα νομοθετήματα της περιόδου της κρίσεως (επιβολή ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης με το άρθρο 29 του ν. 3986/2011, επιβολή ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης για την καταπολέμηση της ανεργίας με το άρθρο 38 παρ. 2 περ. α΄ του ν. 3986/2011, επιβολή ειδικής εισφοράς υπέρ του Τ.Π.Δ.Υ. με το άρθρο 38 παρ. 2 περ. β΄ του ν. 3986/2011 και αλληπάλληλες φορολογικές επιβαρύνσεις), υπερβαίνουν, λόγω του σωρευτικού τους αποτελέσματος και της εκτάσεώς τους, το όριο που θέτουν οι συνταγματικές αρχές της αναλογικότητας και της ισότητας στα δημόσια βάρη, δεδομένης άλλωστε και της χρονίζουσας αδυναμίας προωθήσεως των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και της εισπράξεως των ληξιπρόθεσμων φορολογικών οφειλών που απετέλεσαν, κατά τα προεκτεθέντα, έναν από τους λόγους για τους οποίους κρίθηκαν και πάλι αναγκαίες, μεταξύ άλλων, οι νέες μειώσεις στις αποδοχές των ιατρών του Ε.Σ.Υ. (βλ. Ελ. Συν. 7412/2015 Ολομ.). Εν όψει τούτων, οι κρίσιμες διατάξεις της περιπτ. 27 της υποπαραγράφου Γ.1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, με τις οποίες θεσπίσθηκαν οι επίδικες μειώσεις των αποδοχών των ιατρών του

Ε.Σ.Υ., καθώς και οι διατάξεις της αποφάσεως οικ. 2/83408/022/14.11.2012 του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών, με τις οποίες οι μειώσεις αυτές επιβλήθηκαν αναδρομικώς από 1.8.2012, αντίκεινται στο άρθρο 21 παρ. 3 του Συντάγματος και την απορρέουσα από αυτό αρχή της ιδιαίτερης μισθολογικής μεταχειρίσεως των ιατρών του Ε.Σ.Υ., καθώς και προς τις αρχές της αναλογικότητας και της ισότητας στα δημόσια βάρη (βλ. Ελ. Συν. 7412/2015 Ολομ.). Η πλημμέλεια αυτή δεν αίρεται από την δυνατότητα συμμετοχής των ιατρών του Ε.Σ.Υ. στην ολοήμερη λειτουργία των μονάδων του Ε.Σ.Υ. και της λήψεως αμοιβής για τις διενεργούμενες πέραν του τακτικού ωραρίου πράξεις. Και τούτο διότι αφ' ενός η συμμετοχή των ιατρών στην ολοήμερη λειτουργία των μονάδων του Ε.Σ.Υ. είναι προαιρετική, αφ' ετέρου δε, όπως έχει γίνει δεκτό, η αμοιβή για την παροχή των εν λόγω υπηρεσιών αποτελεί αντιστάθμισμα για μία επί πλέον παροχή υγείας προς τους πολίτες, εν πάση δε περιπτώσει πρόκειται για επιτρεπόμενη επαγγελματική δραστηριότητα εντός των δημόσιων νοσοκομείων, εντελώς ανεξάρτητη από την εργασία που παρέχουν οι ιατροί ως δημόσιοι λειτουργοί κατά τη διάρκεια του τακτικού ωραρίου λειτουργίας των νοσοκομείων, και η οποία δεν θίγει το υφιστάμενο σύστημα των γενικών εφημεριών τους (βλ. ΣΕ 2113/2014 Ολομ., σκ. 7 και 11). Τέλος, η 2012/211/ΕΕ απόφαση του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως της 13.3.2012, με την οποία προβλέφθηκε «μείωση κατά 12% κατά μέσο όρο των ειδικών μισθών του δημόσιου τομέα για τους οποίους δεν ισχύει το νέο μισθολόγιο», δεν έχει πάντως την έννοια ότι απαλλάσσει τον εθνικό νομοθέτη, κατά την άσκηση της εθνικής δημοσιονομικής πολιτικής στο πλαίσιο εκπληρώσεως των διεθνών υποχρεώσεων της Χώρας, από την τήρηση των προαναφερόμενων συνταγματικών διατάξεων και αρχών (ΣΕ 4741/2014 Ολομ. σκ. 23, 2192/2014 Ολομ. σκ. 21 κ.ά.). Για τους λόγους αυτούς, που προβάλλονται βασίμως, πρέπει να γίνει δεκτή η κρινόμενη προσφυγή και να ακυρωθούν οι προσβαλλόμενες μισθοδοτικές καταστάσεις, μηνός Σεπτεμβρίου 2014, των τεσσάρων πρώτων προσφευγόντων ιατρών, οι οποίες εκδόθηκαν κατ' εφαρμογή

των ανωτέρω διατάξεων που είναι ανίσχυρες καθ' ο μέρος προβλέπουν νέα μείωση των αποδοχών των ιατρών του Ε.Σ.Υ., η δε υπόθεση πρέπει να παραπεμφθεί στη Διοίκηση προς διενέργεια των δεόντων σύμφωνα με τα κριθέντα με την παρούσα απόφαση.

18. Επειδή, μειοψήφησε ο Αντιπρόεδρος Αθ. Ράντος ο οποίος, αναφερόμενος στην μειοψηφία της αποφάσεως ΣΤΕ 4741/2014 Ολομ. (σκ. 24), διατύπωσε την εξής γνώμη: Τα επίδικα μέτρα αποβλέπουν στην άμεση περιστολή των δημοσίων δαπανών προς αντιμετώπιση της σοβούσας οικονομικής κρίσεως, ήτοι σε σκοπό δημοσίου συμφέροντος, αφορούν κατηγορία λειτουργών αμειβομένων με «ειδικό μισθολόγιο», ήδη ευνοϊκότερο από αυτό των λοιπών δημοσίων υπαλλήλων, με τη θέσπιση του οποίου πληρούται κατ' αρχήν η υποχρέωση για «ιδιαίτερη μισθολογική μεταχείρισή» τους, και δεν θίγουν υπέρμετρα τους προσφεύγοντες ούτε θέτουν σε κίνδυνο την αξιοπρεπή τους διαβίωση, εν όψει και των προβλεπόμενων από το νόμο επιδομάτων και προσαυξήσεων αποδοχών για την αντιμετώπιση των ειδικών συνθηκών ασκήσεως του επαγγέλματός των και της δυνατότητας πρόσθετης, πέραν του νομίμου ωραρίου, απασχολήσεως των ιατρών, έναντι αμοιβής, στις μονάδες υγείας του Ε.Σ.Υ. Με τα δεδομένα δε αυτά δεν παρίστανται προδήλως απρόσφορα για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού, κατά την εκφεύγουσα του οριακού δικαστικού ελέγχου ουσιαστική εκτίμηση του νομοθέτη, και συνεπώς οι κρίσιμες διατάξεις του ν. 4093/2012 και της υπουργικής αποφάσεως 2/83408/022/14.11.2012 δεν αντίκεινται σε καμία διάταξη ή αρχή του Συντάγματος και της ΕΣΔΑ. Μειοψήφησε επίσης ο Αντιπρόεδρος Χρ. Ράμμος, ο οποίος διατύπωσε την ακόλουθη γνώμη: Από καμία συνταγματική διάταξη (ούτε και από την διάταξη του άρθρου 21 παρ. 3 του Συντάγματος, που ορίζει ότι το κράτος οφείλει να μεριμνά για την υγεία των πολιτών) ή συνταγματική αρχή, δεν κωλύεται, κατ' αρχήν, ο νομοθέτης, εκτιμώντας τις εκάστοτε συνθήκες και λαμβάνοντας υπόψη τη δημοσιονομική κατάσταση του κράτους, να προβαίνει σε αναμόρφωση του μισθολογίου των δημοσίων λειτουργών ή υπαλλήλων, εισάγοντας νέες ρυθμίσεις, οι οποίες υπόκεινται μόνο σε δικαστικό έλεγχο ορίων (πρβλ. Ολομ. ΣΤΕ 3177/2014, Ολομ. 2192 - 2196/2014, Ολομ. 668/2012, ΣΤΕ 1372 - 1373/2012 7μ. σκ. 5, 2672/2009 σκ. 3). Και ναι μεν στην περίπτωση των ιατρών του Ε.Σ.Υ. η φύση

των ως άνω καθηκόντων και της αποστολής τους επιτάσσει την υποχρέωση εξασφάλισης των απαραίτητων προϋποθέσεων απρόσκοπτης άσκησης του λειτουργήματός τους, ως εγγύηση για την παροχή υπηρεσιών υγείας υψηλού επιπέδου, που περιλαμβάνει και την υποχρέωση για «ιδιαιτέρη μισθολογική μεταχείρισή τους». Η υποχρέωση όμως, του νομοθέτη για «ιδιαιτέρη μισθολογική μεταχείρισή τους» δεν επιβάλλει την εξομοίωσή τους με άλλες κατηγορίες λειτουργών ή υπαλλήλων (πρβλ. ΣΤΕ 574, 575/2014). Κατά συνέπεια, οι εξαιρούμενοι από το ενιαίο μισθολόγιο δημόσιοι λειτουργοί και υπάλληλοι, για τους οποίους καθιερώνονται με νόμο «ειδικά μισθολόγια» αποτελούν διαφορετικές μεταξύ τους κατηγορίες, με απολύτως διακεκριμένα καθήκοντα και αποστολή. Ειδικότερα, για τους ιατρούς του Ε.Σ.Υ., με την πρόβλεψη «ειδικού μισθολογίου», ευνοϊκότερου έναντι του ενιαίου μισθολογίου των δημοσίων υπαλλήλων για την αντιμετώπιση των ειδικών συνθηκών άσκησης του λειτουργήματός τους (επίδομα νοσοκομειακής απασχόλησης, απόδοσης και ειδικών συνθηκών άσκησης ιατρικού έργου, πάγια αποζημίωση για συμμετοχή σε σεμινάρια και ενημέρωση βιβλιοθήκης και επίδομα θέσεως ευθύνης), καθώς και με την πρόβλεψη αμοιβής για την πραγματοποίηση των απαραίτητων για την λειτουργία του Ε.Σ.Υ. εφημεριών, πληρούται η υποχρέωση της «ιδιαιτέρας μισθολογικής μεταχείρισής» τους, ο δε νομοθέτης δεν δεσμεύεται να καταργεί ή να μεταβάλλει το νομοθετικό καθεστώς που αφορά στις αποδοχές τους, δεδομένου ότι, όπως ήδη εξετάθη, από καμία συνταγματική διάταξη ή αρχή, αλλά ούτε από το Πρώτο Πρόσθετο Πρωτόκολλο της Ε.Σ.Δ.Α. δεν κατοχυρώνεται δικαίωμα σε αποδοχές συγκεκριμένου ύψους (πρβλ. ΣΤΕ Ολομ. 3372/2015, 2192 - 2196/2014, 668/2012 σκ.34, Ε.Δ.Δ.Α. Vilho Eskelinen και λοιποί κατά Φινλανδίας της 19.4.2007 σκ. 94). Δύναται, επομένως, ο νομοθέτης για λόγους που αυτός εκτιμά και η κατ' ουσίαν εκτίμηση των οποίων δεν υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο, να θεσπίσει μέτρα περιστολής των δημοσίων δαπανών που συνεπάγονται σοβαρή οικονομική επιβάρυνση μεγάλων κατηγοριών του πληθυσμού και, ιδίως, όσων λαμβάνουν μισθό ή σύνταξη από το δημόσιο ταμείο, μεταξύ των οποίων και κατηγοριών για τις οποίες προβλέπονται «ειδικά μισθολόγια», λόγω της ανάγκης άμεσης εφαρμογής και αποτελεσματικότητας των επιβαλλομένων σε βάρος τους μέτρων για τον

περιορισμό του δημοσίου ελλείμματος. Στις περιπτώσεις αυτές το επίπεδο αξιοπρεπούς διαβίωσης δεν προσδιορίζεται με βάση τις προηγούμενες αποδοχές κάθε συγκεκριμένης κατηγορίας δημοσίων λειτουργών ή υπαλλήλων, αλλά με βάση τις γενικότερα επικρατούσες συνθήκες και σε συνάρτηση με το επίπεδο διαβίωσης των υπολοίπων δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων, καθώς και του πληθυσμού της χώρας εν γένει. Ενόψει τούτου και δεδομένου ότι, στην κρινόμενη περίπτωση, με τις προπαρατεθείσες διατάξεις του ν. 4093/2012, ο νομοθέτης αποφάσισε, μεταξύ άλλων, την περαιτέρω μείωση των αποδοχών των μισθοδοτούμενων από το Δημόσιο βάσει «ειδικών μισθολογίων» λειτουργών και υπαλλήλων ως άμεσο μέτρο για την αντιμετώπιση της, κατά την εκτίμησή του, συνεχιζόμενης οικονομικής και δημοσιονομικής κρίσης, το μέτρο δε αυτό αποτελεί τμήμα ενός ευρύτερου προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής και προώθησης διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων της ελληνικής οικονομίας, το οποίο συνολικώς εφαρμοζόμενο, αποσκοπεί τόσο στην αντιμετώπιση της, κατά την εκτίμηση του νομοθέτη, άμεσης ανάγκης κάλυψης οικονομικών αναγκών της Χώρας, όσο και στην βελτίωση της μελλοντικής δημοσιονομικής και οικονομικής κατάστασής της, δηλαδή στην εξυπηρέτηση σκοπών, που συνιστούν σοβαρούς λόγους δημοσίου συμφέροντος (πρβλ ΣτΕ Ολομ. 3372/2015 σκ. 17, 3177/2014 Ολομ σκ. 8, 668/2012 Ολομ. σκ. 35) δυναμένους να δικαιολογήσουν την λήψη μέτρων περιστολής μισθολογικών δαπανών του Δημοσίου, οι διατάξεις της περίπτωσης 27 της υποπαραγράφου Γ1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, που προβλέπουν περαιτέρω μείωση των αποδοχών των ιατρών του Ε.Σ.Υ., δεν αντίκεινται, κατά την μειοψηφήσασα αυτή άποψη, στο άρθρο 21 παρ. 3 του Συντάγματος, διότι και μετά τη νέα αυτή, αναγκαία κατά την εκτίμηση του νομοθέτη, μείωση των αποδοχών τους, πληρούται η υποχρέωση της «ιδιαίτερης μισθολογικής μεταχείρισής» τους, εφόσον οι αποδοχές τους προβλέπονται από «ειδικό μισθολόγιο», ευνοϊκότερο έναντι του ενιαίου μισθολογίου των δημοσίων υπαλλήλων, και χορηγούνται επιπλέον σε αυτούς ειδικά επιδόματα σχετικά με την άσκηση των καθηκόντων τους και αμοιβές για τις πραγματοποιούμενες από αυτούς εφημερίες. Άλλωστε, η επίμαχη μείωση αποδοχών, που έγινε στο πλαίσιο της αναρρύθμισης του βασικού μισθού όλων των λειτουργών που

αμείβονται με «ειδικά μισθολόγια», ήταν η πρώτη που αφορούσε τον βασικό μηνιαίο μισθό της συγκεκριμένης κατηγορίας δημοσίων λειτουργών, ενώ οι λοιπές προσφάτως προηγηθείσες μειώσεις αφορούσαν περικοπή μόνο επιδομάτων, αποζημιώσεων και αμοιβών εφημεριών. Το δε προκύπτει μετά την επιχειρηθείσα τελευταία μείωση (μείωση στις ακαθάριστες αποδοχές εκάστου προσφεύγοντος ιατρού μηνιαίως κατά 759,57 €, 759,57 €, 710,69 € και 343,52 € αντίστοιχα) τελικό ύψος των συνολικών καθαρών αποδοχών των προσφευγόντων ιατρών (μηνιαίως 1833,48 €, 1947,70 €, 1835,85 € και 1520,47 € αντίστοιχα), αν και όντως διαμορφώνεται σε μη ικανοποιητικά επίπεδα, δεν εξικνεΐται, πάντως, σε σημείο που να διακυβεύεται το αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης αυτών (πρβλ. Ε.Δ.Δ.Α. Κουφάκη και ΑΔΕΔΥ κατά Ελλάδος της 7.5.2013), εν όψει των σημερινών εν γένει οικονομικών συνθηκών της χώρας, ή να καθίσταται ιδιαίτερος δυσχερής η άσκηση των σημαντικών καθηκόντων του λειτουργήματός τους. Περαιτέρω, η μείωση των αποδοχών των ιατρών του Ε.Σ.Υ. με τις προαναφερθείσες διατάξεις του ν. 4093/2012, η οποία, κατά τα ανωτέρω, ευρίσκεται εντός των πλαισίων της ελευθερίας του νομοθέτη να διαμορφώνει το μισθολόγιό τους, εκτιμώντας τις εκάστοτε συνθήκες και λαμβάνοντας υπόψη τη δημοσιονομική κατάσταση του κράτους, ενόψει του επιδιωκόμενου ως άνω σκοπού δημοσίου συμφέροντος, δεν στερείται προδήλως εύλογης βάσης, δεδομένου ότι λόγω της φύσης του το μέτρο αυτό συμβάλλει αμέσως στην περιστολή των δημοσίων δαπανών. Εν όψει τούτων, εφόσον η επίμαχη μείωση αποδοχών των ιατρών του Ε.Σ.Υ. δεν είναι απρόσφορη ή μη αναγκαία για την εκπλήρωση του επιδιωκόμενου σκοπού (πρβλ ΣτΕ Ολομ. 668/2012 σκ. 35, ΣτΕ 1210/2010 σκ. 24), και ότι η ως άνω μείωση αποδοχών δεν είναι τέτοιου ύψους, ώστε να θέτει σε διακινδύνευση την αξιοπρεπή διαβίωση των προσφευγόντων, επιπλέον δε και ότι η αναδρομική εφαρμογή του εν λόγω μέτρου αφορά σε περιορισμένο χρονικό διάστημα διάρκειας τριών (3) περίπου μηνών πριν από τη δημοσίευση του νόμου (12.11.2012), ενώ η παρακράτηση αποδοχών για το χρονικό διάστημα από 1.8.2012 έως 31.12.2012, σύμφωνα με την υπ' αριθ. οικ.2/83408/022/14.11.2012 απόφαση του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών, δεν λαμβάνει χώρα εφ' άπαξ αλλά τμηματικώς, σε μηνιαίες δόσεις, αρχής γενομένης από τις αποδοχές του

μηνός Ιανουαρίου 2013, δεν παραβιάστηκε η δίκαιη ισορροπία μεταξύ των απαιτήσεων του γενικού συμφέροντος και της προστασίας των δικαιωμάτων των προσφευγόντων και, κατά συνέπεια, οι διατάξεις της περίπτωσης 27 της υποπαραγράφου Γ1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 καθώς και της υπ' αριθ. οικ.2/83408/022/14.11.2012 απόφαση του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών δεν αντίκεινται στην κατοχυρωμένη από το άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος αρχή της αναλογικότητας, ούτε στο Πρώτο Πρόσθετο Πρωτόκολλο της Ε.Σ.Δ.Α. (πρβλ. ΣτΕ Ολομ. 668/2012 σκ. 34). Τέλος, οι ανωτέρω διατάξεις δεν αντίκεινται ούτε στο άρθρο 4 παρ. 5 του Συντάγματος (που ορίζει ότι οι Έλληνες πολίτες συνεισφέρουν χωρίς διακρίσεις στα δημόσια βάρη ανάλογα με τις δυνάμεις τους), αλλά ούτε και στο άρθρο 25 παρ. 4 αυτού (που ορίζει ότι το κράτος δικαιούται να αξιώνει από όλους τους πολίτες την εκπλήρωση του χρέους της εθνικής και κοινωνικής αλληλεγγύης), διότι ο νομοθέτης αποφάσισε με αυτές, μεταξύ άλλων, την περαιτέρω μείωση και των αποδοχών των ιατρών του Ε.Σ.Υ. που μισθοδοτούνται από το Δημόσιο, για τον προαναφερθέντα σκοπό δημοσίου συμφέροντος, καθώς και όλων των κατηγοριών λειτουργών και υπαλλήλων που αμείβονται με «ειδικά μισθολόγια» καθώς και άλλων κατηγοριών λειτουργών και υπαλλήλων. Αποτελούν, εξ άλλου, οι περικοπές αυτές αποδοχών ένα από περισσότερα μέτρα, η συνδυασμένη εφαρμογή των οποίων είναι, κατά την εκτίμηση του νομοθέτη, αναγκαία, εν όψει των συντρεχουσών περιστάσεων, για την άμεση αντιμετώπιση της κρίσιμης δημοσιονομικής κατάστασης της Χώρας περί των οποίων αναλυτικά οι διάφορες περιπτώσεις της παραγράφου Γ, υποπαραγράφου Γ1, του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012. Ενόψει όλων των προεκτεθέντων, σύμφωνα με την γνώμη αυτή, οι διατάξεις της περίπτωσης 27 της υποπαραγράφου Γ1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 καθώς και της υπ' αριθ. οικ.2/83408/022/ 14.11.2012 απόφαση του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών δεν προσκρούουν σε καμία διάταξη του Συντάγματος, αλλά ούτε και στο Πρώτο Πρόσθετο Πρωτόκολλο της Ε.Σ.Δ.Α., και, κατά συνέπεια, νομίμως εκδόθηκαν οι προσβαλλόμενες μισθοδοτικές καταστάσεις, η δε κρινόμενη προσφυγή πρέπει να απορριφθεί.

19. Επειδή, στο άρθρο 95 του Συντάγματος ορίζεται ότι: «1. Στην αρμοδιότητα του Συμβουλίου της Επικρατείας ανήκουν ιδίως: α) Η μετά από αίτηση ακύρωση των εκτελεστών πράξεων των διοικητικών αρχών ... β) ... γ) Η εκδίκαση των διοικητικών διαφορών ουσίας που υποβάλλονται σ' αυτό σύμφωνα με το Σύνταγμα και τους νόμους. δ) ...». 2. ... 3. ... 4. Οι αρμοδιότητες του Συμβουλίου της Επικρατείας ρυθμίζονται και ασκούνται όπως νόμος ειδικότερα ορίζει. 5. ...». Περαιτέρω, σύμφωνα με τα προεκτεθέντα, με τις διατάξεις του άρθρου 1 του ν. 3900/2010 προβλέφθηκε και ρυθμίσθηκε ο θεσμός της πρότυπης η «πιλοτικής» δίκης, η οποία αφορά πάσης φύσεως διαφορές, ακυρωτικές η ουσίας. Εξ άλλου, η δικονομία του Συμβουλίου της Επικρατείας ρυθμιζόταν παγίως με ειδικά νομοθετήματα, περιορισμένης εκτάσεως, συμπληρωνόταν δε με παραδοχές μιας ευέλικτης νομολογίας. Ειδικώς το ζήτημα των συνεπειών της ακυρωτικής αποφάσεως απετέλεσε αντικείμενο του άρθρου 50 του αρχικού νόμου περί Συμβουλίου της Επικρατείας 3713/1928 (Α' 273), το οποίο όριζε στην παρ. 1: «Η δεχομένη την αίτησιν απόφασις απαγγέλλει την ακύρωσιν της προσβαλλομένης πράξεως, επαγομένη νόμιμον αυτής κατάργησιν έναντι πάντων ...». Με όμοιο περιεχόμενο και σε ταυτάριθμο άρθρο επαναλαμβάνεται η ρύθμιση στο ν.δ. 170/1973 και εν συνεχεία και στο ισχύον άρθρο 50 του π.δ. 18/1989, το οποίο ορίζει στην παρ. 1: «Η απόφαση που δέχεται την αίτηση ακυρώσεως απαγγέλλει την ακύρωση της προσβαλλόμενης πράξης και συνεπάγεται νόμιμη κατάργησή της έναντι όλων, είτε πρόκειται για κανονιστική είτε πρόκειται για ατομική πράξη». Την παρατεθείσα διάταξη του άρθρου αυτού, την οποία το Συμβούλιο της Επικρατείας παγίως εφήρμοζε με την έννοια ότι η ακύρωση της διοικητικής πράξεως ανατρέχει στον χρόνο εκδόσεώς της, τροποποίησε το άρθρο 22 παρ. 1 του ν. 4274/2014 (Α' 147), το οποίο προσέθεσε παρ. 3β έχουσα ως εξής: «Σε περίπτωση αιτήσεως ακυρώσεως που στρέφεται κατά διοικητικής πράξεως, το δικαστήριο, σταθμίζοντας τις πραγματικές καταστάσεις που έχουν δημιουργηθεί κατά το χρόνο εφαρμογής της, ιδίως δε υπέρ των καλόπιστων διοικουμένων, καθώς και το δημόσιο συμφέρον, μπορεί να ορίσει ότι τα αποτελέσματα της ακυρώσεως ανατρέχουν σε χρονικό σημείο μεταγενέστερο του χρόνου έναρξης της ισχύος της και σε κάθε περίπτωση προγενέστερο του χρόνου δημοσίευσης της απόφασης ...».

Με την νέα διάταξη εδόθη η δυνατότητα στο Συμβούλιο της Επικρατείας, υπό προϋποθέσεις τις οποίες το ίδιο σταθμίζει, να αποκλίνει, σε εξαιρετικές πάντως περιπτώσεις, από τον κανόνα της αναδρομικής ακυρώσεως και να καθορίσει μεταγενέστερο χρόνο επελεύσεως των συνεπειών της ακυρώσεως (βλ. ΣΕ Ολομ. 4446/2015). Τα αυτά και για τους ίδιους λόγους δέον αναλογικώς να ισχύσουν και επί αγωγών και άλλων διαφορών ουσίας, που άγονται προς εκδίκαση στο Συμβούλιο της Επικρατείας μέσω του νέου δικονομικού θεσμού της πρότυπης δίκης (βλ. ΣΕ Ολομ. 4741/2014 σκ. 25, 2288/2015 σκ. 25, πρβλ. ΔΕΚ C-43/75 της 8.4.1976 Defrenne κατά Sabena και C-262/78 της 17.5.1990 Barber).

20. Επειδή, στην προκειμένη περίπτωση, η διάγνωση της αντισυνταγματικότητας των διατάξεων της περιπτώσεως 27 της υποπαραγράφου Γ.1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, με τις οποίες μειώθηκαν οι αποδοχές των ιατρών του Ε.Σ.Υ., και των διατάξεων της αποφάσεως οικ. 2/83408/022/14.11.2012 του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών, με τις οποίες οι μειώσεις αυτές επιβλήθηκαν αναδρομικά από 1.8.2012, θα συνεπήγετο υποχρέωση της Διοικήσεως να συμμορφωθεί με αναδρομική καταβολή των αποδοχών που περιεκόπησαν, βάσει των αντισυνταγματικών αυτών διατάξεων, όχι μόνο στους προσφεύγοντες (για το χρονικό διάστημα από την έκδοση των προσβαλλόμενων πράξεων και εντεύθεν), αλλά και σε ιδιαιτέρως ευρύ κύκλο προσώπων που αφορά η παρούσα πρότυπη δίκη (βλ. έγγραφα Α2α/Γ.Π.οικ/23.11.2015 του Υπουργείου Υγείας και 2/70311/ΔΠΓΚ/ 20.11.2015 του Υπουργείου Οικονομικών προς το Δικαστήριο, κατά τα οποία στο τέλος του έτους 2014 υπηρετούσαν στο Ε.Σ.Υ. συνολικά 21.300 ιατροί, βλ. και όμοιο έγγραφο ΓΠΒ1β/87044/17.11.2015 του Υπουργείου Υγείας, κατά το οποίο το σύνολο των ιατρών του Ε.Σ.Υ. στην επικράτεια, χωρίς την 4η και 5η Υ.Πε, για τις οποίες δεν υπάρχουν στοιχεία, ανερχόταν τον Σεπτέμβριο του 2015 σε 18.019). Εν όψει των δεδομένων τούτων, το Δικαστήριο, μετά στάθμιση του δημοσίου συμφέροντος, αναφερομένου στην οξυμμένη δημοσιονομική κρίση και στην κοινώς γνωστή ταμειακή

δυσχέρεια του ελληνικού Κράτους, ορίζει ότι οι συνέπειες της αντισυνταγματικότητας των επίμαχων διατάξεων θα επέλθουν μετά τη δημοσίευση της αποφάσεώς του επί της κρινόμενης προσφυγής. Οίκοθεν νοείται ότι για τους τέσσερις πρώτους εκ των προσφευγόντων και όσους άλλους έχουν ασκήσει ένδικα μέσα ή βοηθήματα μέχρι το χρόνο δημοσιεύσεως της αποφάσεως, η διαγνωσθείσα αντισυνταγματικότητα θα έχει αναδρομικό χαρακτήρα. Κατά συνέπεια, δεν μπορεί να γίνει επίκληση της αντισυνταγματικότητας των διατάξεων αυτών για τη θεμελίωση αξιώσεων άλλων ιατρών του Ε.Σ.Υ. που αφορούν περικοπείσες, βάσει των εν λόγω διατάξεων, αποδοχές τους, ή για τη θεμελίωση αιτημάτων επιστροφής των περικοπεισών αυτών αποδοχών, για χρονικά διαστήματα προγενέστερα του χρονικού σημείου δημοσιεύσεως της εκδοθησόμενης επί της κρινόμενης προσφυγής αποφάσεως. Η άποψη αυτή δεν συγκρούεται ούτε με το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος περί της αξιώσεως δικαστικής προστασίας, ούτε με τα άρθρα 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α. και 1 του Πρώτου Προσθέτου Πρωτοκόλλου αυτής, διότι αφ' ενός μεν η αναδρομικότητα των συνεπειών των αποφάσεων του Συμβουλίου της Επικρατείας δεν είναι αυτονόητη και αποκλειστική κάθε άλλης ρυθμίσεως, αφ' ετέρου δε με τον ως άνω τιθέμενο περιορισμό δεν διαταράσσεται η δίκαιη ισορροπία μεταξύ των απαιτήσεων του γενικού συμφέροντος και της προστασίας των δικαιωμάτων των διοικουμένων, εφ' όσον αυτοί δεν αποστερούνται των δικαιωμάτων τους, τα οποία απλώς περιορίζονται, για τους προαναφερόμενους λόγους επιτακτικού δημοσίου συμφέροντος (πρβλ. ΣΕ 4741/2014 Ολομ. σκ. 26, 2288/2015 σκ. 25). Κατά την γνώμη, όμως, του Συμβούλου Ηλία Μάζου, το Δικαστήριο δεν έχει την εξουσία προσδιορισμού των έναντι των τρίτων αποτελεσμάτων της εκδοθησόμενης επί της κρινομένης προσφυγής αποφάσεώς του. Και τούτο διότι για τον περιορισμό των δικαιωμάτων των διοικουμένων, τον οποίο συνεπάγεται η άσκηση της εξουσίας αυτής, όπως δέχεται η πλειοψηφήσασα άποψη, απαιτείται σχετική πρόβλεψη στον νόμο, η δε διάταξη του άρθρου 50 παρ. 3β του π.δ/τος 18/1989, η οποία επιτρέπει τον περιορισμό της αναδρομικότητας των συνεπειών αποφάσεως επί αιτήσεως ακυρώσεως, δεν

είναι δεκτική αναλογικής εφαρμογής και στην περίπτωση άλλου ενδίκου βοηθήματος, όπως εν προκειμένω, και μάλιστα εις βάρος των συμφερόντων τρίτων.

21. Επειδή, κατ' ακολουθίαν, πρέπει να γίνει δεκτή η κρινόμενη προσφυγή και οι ασκηθείσες παρεμβάσεις, να ακυρωθούν οι προσβαλλόμενες μισθοδοτικές καταστάσεις και να παραπεμφθεί η υπόθεση στη Διοίκηση προς διενέργεια των νομίμων, περαιτέρω δε πρέπει να ορισθεί ως χρονικό σημείο επελεύσεως των αποτελεσμάτων της διαγνωσθείσας αντισυνταγματικότητας των επίμαχων διατάξεων ο χρόνος δημοσίευσής της παρούσας αποφάσεως.

22. ...

Δια ταύτα

Δέχεται τις παρεμβάσεις,

Επιλύει το παραπεμφθέν γενικότερης φύσεως θέμα,

Απορρίπτει την προσφυγή καθ' ο μέρος ασκείται από το σωματείο «Ένωση Ιατρών Νοσοκομείων Αθηνών - Πειραιώς»,

Εκδικάζει και δέχεται την προσφυγή κατά τα λοιπά,

Ακυρώνει τις από 25.9.2014 μισθοδοτικές καταστάσεις («βεβαιώσεις αποδοχών») των τεσσάρων πρώτων προσφευγόντων,

Ορίζει ως χρονικό σημείο επελεύσεως των αποτελεσμάτων της διαγνωσθείσης αντισυνταγματικότητας της περιπτώσεως 17 της υποπαραγράφου Γ.1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 τον χρόνο δημοσίευσής της παρούσης αποφάσεως.